

COMMENTARIUS

IN CANTICA CANTICORUM

SCRIPTIS SANCTI AMBROSII

A GUILLELMO, QUONDAM ABBATE SANCTI THEODERICI,
POSTEA MONACHO SIGNIACENSI,
COLLECTUS.

LECTORI.

Nostri quidem consilii fuerat hoc volumine non alia opera exhibere, quam quæ ad veteris novique Testamenti expositionem pertinerent, et quæ constaret ab Ambrosio, si tantum alteram David Apologiam excipias, cum conscripta. Verum cum tractatum suppositivum quos ad calcem sequentis voluminis edere constituimus, numerum expendentes, ne idem molis æquo majoris futurum esset, vereremur, huic primo supplementum aliquod putavimus adjiciendum. Cum autem ex legitimis Doctoris nostri lucubrationsibus nulla occurreret quæ vel salu cum superiorum argumento congrueret, vel inducendæ inter utrumque volumen æqualitati satis esset; nihil commodius visum est, quam ut commentationem hanc subiceremus. Ea sane mediæ cujusdam inter vera et notha B. Ambrosii opera conditionis est, nec ab eo prorsus aliena, cum ejusdem verbis constet ac sententiis: nec rursus omnino ipsi propria, cum ab alio fuerit concinnata. Certum quippe est Ambrosium nunquam ex proposito scripsisse in Cantica canticorum, sed cum eo libro tantopere ipsum delectatum esse apparet, ut illius illustandi nullam in variis suis scriptis prætermiserit occasionem, hoc in mentem induxit quibusdam operum Ambrosianorum studiosis, ut illic sparsa atque disjecta colligentes, ex eisdem inter se in centonis morem assutis unum commentarii corpus conficerent. Inde est quod anno 1558 Lovanii prodit Expositio in Cantica canticorum a Costerio reg. Can. excerpta: cujus diligentiam tametsi prædicet Gillotius, cum tamen omnia commutasse; multa ademisisse, plura de suo addidisse testificatur. Decennio post idem Gillotius in calce operum S. Ambrosii cura sua recognitorum aliam Cantici canticorum vulgavit Expositionem quæ ab Ant. Monchiaceno Demochare, doctore Sorbonico, excerpta, et in unum corpus collecta memoratur. Verumtamen veri multo videtur similis eam collectionem a Demochare tantum auctam atque interpolatam fuisse; quandoquidem non modo in collegii Navarrici manuscripto unorum circ. 400, et in codice cænobii Vindocinensis ante annos 600 exarato eadem licet brevior continetur: sed etiam habetur in exemplari ann. ut minimum 800, et a Floro diacono Lugdunensi, qui circ. an. 855 vivebat, in commentario in Epistolas S. Pauli nondum edito citata reperitur. Hos autem duos codices Petrus Franc. Chiffletius penes se, dum in vivis ageret, asservabat. Tertium porro super eadem materia commentationem nunquam antea prælo subjectam davius, quam etsi multis in bibliothecis suppresso auctoris nomine reperiamus manu exaratam, attamen constat ab altero collectam non esse, quam a Guillelmo, prius abbate S. Theoderici, postea Signiacensi monacho. Id quidem ex eo ipso licet intelligere, dum lucubrations suas in præfatione tractatus De vita solitaria ad fratres de monte Dei recensens, ita loquitur: Excerpti enim ex libris S. Ambrosii quidquid in eis disseruit super Cantica canticorum, opus grande et inclytum. Quod sane de Chiffletiano commentario intelligi neutiquam potest, cum Guillelmus ille tantum an. circiter 1142 floruerit. Sed argumentum decretorium illud est, quod nempe ejusdem Guillelmi codex autographus, in scripto ipsius nomine, exstat Signiaci; unde nobis apographum R. P. Casimirus Oudin. Can. Ord. Præmonst. e congr. reformata, vir ad bene de omnibus merendum natus, manu propria descripsit. Hujus autem collectionis in memorato Signiacensi codice hic titulus est: Excerpta de libris beati Ambrosii super Cantica canticorum.

PROLOGUS.

1545 1. *Osculetur me osculo oris sui (Cant. 1, 1):* A nullum obsequium quod proficiat ad cultum et observantiam Christi erubescamus: sicut in illa salutatione David ante arcam; non enim illa deliciarum comes fuit atque luxuriæ saltatio, sed quod unusquisque corpus attollat impigrum, nec humi pigra jacere membra, vel tardis sinat torpere vestigiis. Hoc enim nos magisterium non invenimus, sed accepimus; sic instituit ordinem mystici carminis, doctrina cœlestis.

1546 *spirituali interpretatione resplendeat.* Non adulterina quadam opinione misceamus terrena divinis, et illud inviolabile sacramentum prophetiæ visionis aut perennis oraculi, naturæ nostræ æstimatione violemus: sive enim de oculis, sive de talibus, totum decet, quidquid defertur religioni; ut

1547 2. *Osculetur me ab oculis oris sui; quia bona ubera tua super vinum, et odor unguentorum tuorum super omnia aromata. Unguentum cænanitum est nomen tuum (Ibid.).* Totus iste deliciarum locus ludum sonat, plausum excitat, amorem provocat. Ideo, inquit, adolescentulæ dilexerunt te, et attraxerunt te; retro odorem unguentorum tuorum curramus. Induxit me rex in tabernaculum suum (Ibid., 3). Ab oculis cœpit ut ad tabernaculum perveniret, atque illa impatiens dominici laboris exercitaturque virtu-

^a In ps. cxviii, Ser. 12, num. 2.

^b De Virg. lib. II, cap. 6.

lis, agitur ut aperiat manu claustra, in agrum exeat, in castellis maneat; in principio tamen retro odorem currit unguenti, cum in tabernaculum venerit, unguentum mutatura castellis. Denique quo evadat, vide.

3. *Si murus*, inquit, *est, ædificemus super eum turres argenteas* (Cant. viii, 9). Quæ ludebat oculis, jam turres erigit, ut pretiosis sanctorum turrita fastigiis, non solum hostiles frustraretur incursus, verum etiam bonorum propugnacula struat tuta meritorum. Etiam in his conjugiiis temporalibus nubenti prius plauditur, quam imperatur; ne ante dura offendant imperia, quam blanditiis amor fatus inoleascit. Bucula plausus cujusdam solum discit amare, cervicis ne recuset jugum; denique prius assuescitur verbo **1548** lasciviæ, quam verbere disciplinæ. Ast ubi colla subdidit iugo, et habena constringit, et stimulus urget, et compares trahunt, et jugalis invitat. Sic etiam Virgo nostra debuit prius amore pio cadere; aurea thori cælestis fulcra mirari, et in ipso vesti-

bulo nuptiarum et postes frondium sertis cernere coronatos, et chori strepentis interius haurire delicias; ne se prius dominico iugo timefacta subduceret, quam vocata inclinaret. Oportet enim ut gradus quosdam profectuum et ordinem noverimus, quid prius, quid consequens esse debeat: nam scire quid facias, et ordinem nescire faciendi, non est perfectæ cognitionis, offendunt enim plerumque præpostera. Itaque quia quot homines, tot sententiæ, si quid defecatum est in sermone nostro, omnes legant: si quid decoctum, maturiores probent: si quid modestum, pectoribus inhæreat, genas pingat: si quid florulentum, ætas florulenta non improbet. Debuimus sponsæ excitare amorem; scriptum est enim: *Diliges Dominum Deum tuum* (Deut. vi, 5); debuimus in nuptiis crines sponsæ calamistris quibusdam orationis ornare; scriptum est enim: *Plaudite manu, et percutite pede* (Ezech. xxi, 14): debuimus perpetuos spargere thalamos rosas.

INCIPIIT TEXTUS.

CAPUT PRIMUM.

1547 1.ª Ante vita quam doctrina querenda est; vita enim bona et sine doctrina habet gratiam, doctrina sine vita integritatem non habet, *In malevolam etenim animam non cadit sapientia* (Sap. i, 4): ideoque ait: *Querent me mali, et non inventent* (Prov. i, 28): quia improbitate excæcatur mentis oculus, et caligante sibi iniquitate mysteria profunda invenire non potest. Primum ergo exercenda est vitæ militia, corrigendi mores. Cum hæc instituerimus ad cursum debitum, ut sit offensionis correctio, puritatis gratia: tunc ad studia percipiendæ cognitionis veniamus suo ordine et via. Prima igitur sunt moralia, secunda mystica: in illis vita, in his cognitio; ita ut si perfectionem requiras, nec vita sine cognitione, nec cognitio sine vita sit, utrumque astipuletur alteri. Quam institutionem secutus Salomon librum de Proverbiis scripsit, quo moralem locum uberius expressit, naturalem in Ecclesiaste, mysticum in Canticis canticorum: quamquam si diligenter discutias, et in Proverbiis mystica pleraque reperias, et in Canticis moralium suavitatem. Nam utique mysticum est: *Sapientia ædificavit sibi domum, et subdidit columnas septem, interfecit hostias suas*, etc. (Prov. ix, 1). Hoc quippe in Canticis lucet mysticum quod morale, in quo blanditiarum suavitas et affectus amantis exprimitur.

2. (Vers. 1, 2.) *Osculetur me ab osculo oris sui; quoniam optima ubera tua super vinum, et odor unguentorum tuorum super omnia aromata*. Constitue ergo Virginem desponsatam multo tempore, et justo ferventem amore, quæ multa præclara opera dilecti, probabiliū testium assertionem cognoverit, desideris suspensis dilatam frequenter, jam non ferentem moras, quæ omnia fecisset ut sponsum

vi deret: aliquando votis potitam suis, ad improvisum sponsi adventum gaudio turbatam, non querere primordia salutationis, non verborum vices, sed statim quod desiderasset exigere. Ita ergo et sancta Ecclesia quæ in primordiis mundi desponsata in paradiso, præfigurata in diluvio, annuntiata per Legem, vocata per prophetas, cum diu redemptionem hominum, Evangelii decorem, dilecti expectasset adventum; impatiens moræ, in oscula ruit dicens: *Osculetur me ab osculo oris sui*; et delectata oculis, adjicit: *quoniam optima ubera tua super vinum*.

3. Et ut inoralius dicamus, intelligo mihi carnem illam quæ madefacta fuerat in Adam serpentis veneno, quæ criminum marcebat fetore, quæ procedebat in illabus Sion alta cervice et nutibus oculorum, et itinere pedum trahens tunicas, et pedibus suis ludens, crinium cincinnis et compositis vultibus atque redimiculis, et omni affectata decore plus dedecens, eandem tamen plurimis **1548** edoctam oraculis, quod venturus esset qui serpentis illecebris exclusis, Spiritus sancti infunderet gratiam; ut omnis caro videret salutare Dei, omnis caro ad Deum veniret, maruisse desiderio: sed metuentem ne ut impatiens, ut lasciva, ut luxuriosa, ut querula, sicut ante fuerat displiceret, quamvis longiore quam ferre jam poterat, morantibus adventus Dominici expectatione quateretur: non murmurantem tamen nec transgredientem, sed levantem in omni loco puras manus, sine ira et disceptatione, in habitu ornato cum verecundia et sobrietate, ornantem se non in tortis crinibus aut auro aut margaritis aut veste pretiosa, sed his quæ castitatis et bonæ conversationis decerent gratiam, orare dicentem: *Osculetur me ab osculo oris sui; quoniam optima ubera tua super vinum*. Jam volebat adhærere Christo caro, jam festinabat Innubere;

* In ps. cxviii Serm. 1, num. 2.

ut esset unus spiritus, et fieret caro Christi quæ erat ante meretricis. *Osculetur*, inquit, *me* : osculatur nos Dei Verbum, quando sensum nostrum spiritus cognitionis illuminat.

4. ^a Igitur vel Ecclesia est jamdiu promisso sibi per prophetas Dominico adventu per tempora multa suspensa, vel anima quæ elevans se a corpore abdicatis luxuria atque deliciis, voluptatibusque carnalibus, exuta quoque sollicitudine sæcularium vanitatum, jamdudum infusionem sibi divinæ præsentia et gratiam Verbi salutaris exoptet, commacerari eam quod sero veniat, et affligitur; ideo quasi vulnerata charitatis, cum moras ejus ferre non possit, conversa ad Patrem, rogare ut mittat sibi Deus Verbum, et causam qua sit ita impatiens declarare dicentem : *Osculetur me ab osculis oris sui*.

5. Non unum osculum quærit, sed plura oscula, ut desiderium suum possit explere; quæ enim diligit, non est unius osculi paritate contenta, sed plurima exigit, plura vindicat, et ita se amplius dilecto commendare consuevit. Denique illa in Evangelio sic probata est, *Quia non cessavit*, inquit Dominus, *osculari pedes meos, et ideo remissa sunt ei peccata multa, quia dilexit multum* (*Luc. vii, 46, 47*). Ergo et hæc anima oscula Verbi multa desiderat, ut illuminetur divinæ cognitionis lumine; hoc est enim osculum Verbi, lumen scilicet cognitionis sacræ. Osculatur enim nos Deus Verbum, quando cor nostrum et ipsum principale hominis Spiritus divinæ cognitionis illuminat; quo anima donata charitatis pignore nuptiali, læta atque ovans dicit : *Os meum aperui et eduxi spiritum* (*Psal. cxviii, 131*). Osculum est enim quo invicem amantes sibi adhærent, et velut gratiæ interioris suavitate potiuntur. Per hoc osculum adhæret anima Dei Verbo, quod sibi spiritus transfunditur osculantis : sicut etiam hi qui se osculantur, non sunt labiorum prælibatione contenti, sed spiritum suum sibi invicem videtur infundere.

1549 6. ^b *Osculetur me ab osculis oris sui*. Vis ad Christum aptare? Nihil gratius. Vis ad animam tuam? Nihil jucundius. *Osculetur me*, videt te mundum esse ab omni peccato, quia delicta de terra sunt; ideo te sacramentis cœlestibus dignum judicat, et ideo invitatur ad cœleste convivium; ut *Osculetur te ab osculis oris sui*. Tamen propter sequentia, anima tua, vel humana conditio, vel Ecclesia vidit se ab omnibus mundatam esse peccatis, dignam quæ ad altare Dei possit accedere. Quid est enim altare, nisi forma corporis Christi? Vidit sacramenta mirabilia, et ait : *Osculetur me ab osculis oris sui*; hoc est, osculum mihi Christus inflat. Quare? quia :

7. *Meliora ubera tua super vinum*, hoc est, meliores sensus, meliora tua sacramenta super vinum, super illud vinum quod etsi suavitatem habet, læti-

tiam habet, gratiam habet : tamen in illo lætitia sæcularis, in te autem jucunditas spiritalis est. Jam tunc ergo Salomon inducebat nuptias vel Christi et Ecclesiæ, vel spiritus et carnis et animæ. ^c Et tamquam despiciens omnes jucunditates et delectationes suas, cœlestibus cupiens inhæreere mandatis, ait : quoniam optima præcepta testamentorum tuorum super omnem appetentiam carnis, et sæculi voluptatem; meminerat enim se in Eva ante sic lapsam, dam voluptatem corporis præferre mandatis cœlestibus. ^d Ostendens itaque non solam speciem Verbi, et vultum quemdam, sed omnia interiora ejus diligere, adjungit ad osculorum gratiam : *Quia bona*, inquit, *ubera tua super vinum, et odor unguentorum tuorum super omnia aromata*. Illa osculum poposcit, Deus Verbum se ei totus infudit, et nudavit ei ubera sua, hoc est, dogmata sua et interioris sapientiæ disciplinas, et unguentorum suorum dulci odore fragravit : quibus capta dicit uberiorem esse jucunditatem divinæ cognitionis, quam lætitiæ omnis corporeæ voluptatis.

8. ^e *Unguentum exinanitum vel oleum effusum nomen tuum*; hoc est, totus immundis impuritatibus diversorum facinorum fetebat hic mundus, nunc spirat ubique suavitas pudicitia, unguentum fidei, flos integritatis. ^f Aspirat etiam in Verbo odor gratiæ et remissio peccatorum, quæ in totum diffusa mundum, omnia tamquam exinanito replevit unguento, quia per universos gravis illuvies detera vitiorum est. ^g Hoc unguentum exinanitum est supra Judæos, et collectum est agentibus : exinanitum in Judæa, et redoluit in omnibus terris. Hoc unguento uncta est Maria, et Virgo concepit, Virgo peperit bonum odorem Dei Filium : hoc unguentum effusum est super aquas, et sanctificavit aquas : hoc unguento uncti sunt tres pueri, et humorem his flamma roravit; hoc unguento Daniel unctus est, et leonum ora mollivit, feritatemque permulsit. Fluit hoc unguentum quotidie, et numquam deficit. Accipe vas tuum, virgo, et accede, ut possis hoc unguento repleri : accipe unguentum æstimatum trecentis denariis, sed gratis datum, non venditum, ut omnes haberent gratis. Virgo, ungere; noli contristari sicut Judas, quia hoc unguentum effunditur, sed conspeli in te Christum : claude sane vas tuum, ne unguentum effluat : claude integritatis clave, loquendi verecundia, abstinentia gloriandi; hoc quæ habet unguentum, Christum recipit : *Unguentum exinanitum nomen tuum*.

9. (Vers. 2.) ^h *Propterea adolescentulæ dilexerunt te*. Quæ sunt istæ adolescentulæ, nisi animæ singulorum, quæ deposuerunt istius corporis senectutem, renovatæ per Spiritum sanctum? ⁱ *Unguentum effusum nomen tuum*, cujus virtute sermonis nihil potest esse præstantius. Nam sicut inclusum in vase aliquo unguentum cohibet odorem suum, qui odor quamdiu vasis illius angustiis coercetur, etsi ad plures non

^a Lib. de Isaac, cap. 3.

^b Lib. v de Sacram. cap. 2.

^c In psal. cxviii Serm. 1, num. 5.

^d Lib. de Isaac, cap. 3.

^e In psal. cxviii Serm. 1, num. 5.

^f Lib. de Isaac, cap. 3.

^g Lib. de Virginitate, cap. 11.

^h Lib. v de Sacram. cap. 2.

ⁱ Lib. 1 de S. Spir. cap. 8.

potest pervenire, tamen vim suam servat : cum vero de vase illo quo clauderetur unguentum fuerit effusum, longe lateque diffusum dicitur : ita et Christi nomen ante ejus adventum in Israel populo, quasi in vase aliquo Judæorum mentibus clauderetur : *Notus enim in Judæa Deus, in Israel magnum nomen ejus.* (Psal. LXXV, 1). Hoc itaque nomen quod vasa Judæorum angustiis suis coercitum continebant. Magnum quidem et tunc nomen, cum infirmorum atque paucorum hæreret angustiis, sed magnitudinem sui nondum per corda gentium et in fines totius orbis effuderat : **1550** postquam vero per omnem mundum suo illuxit adventu, per omnem utique creaturam divinum illud suum nomen extendit, non repletum accessione aliqua, plenitudo enim nescit augmentum; sed replens vacua, ut esset admirabile nomen ejus in universa terra. Hujus igitur effusio nominis abundantem quamdam exuberantiam gratiarum, honorumque cælestium significat ubertatem, ex abundanti enim superfluit quidquid effunditur. ^a *Ideo adolescentulæ dilexerunt te.* Bona, inquit, prudentis, sed dulcis misericordia; illam enim pauci assequuntur, hæc ad omnes pervenit : propter hanc, inquit, indulgentiam tuam diligunt te animæ renovatæ spiritu.

10. (Vers. 3.) ^b *Attrahè nos post te, curremus in odorem unguentorum tuorum.* Osculata jam anima sancta Verbum Dei, modum non capit, nec expletur dicens : Suavis es, Domine, et in jucunditate tua doce me justificationes tuas (Psal. cxviii, 12). Osculata Dei Verbum concupiscit super omnem decorem, diligit super omnem lætitiã, delectatur super omnia aromata, cupit frequenter videre, sæpe intendere, cupit atrahi ut sequi possit : *Unguentum, inquit, exinanitum nomen tuum, propterea te diligimus adolescentulæ*; propterea certamus, sed comprehendere non possumus : attrahè nos, ut possimus currere; ut odore unguentorum tuorum accipiamus virtutem sequendi. Festinat etiam interna mysteria videre, ipsam requiem Verbi, ipsam boni illius summi habitationem, et lucem ejus et claritatem in illo sinu ac recessu patrio; festinat audire sermones ejus, et cum audierit super omnem suavitatem accipit.

11. Doceat te propheta qui gustavit, et ait : *Quam dulcia faucibus meis verba tua, super mel et favum ori meo* (Psal. cxviii, 103)! Quid enim aliud desiderat anima, quæ semel Verbi suavitatem gustaverit, quæ semel claritatem ejus viderit? Moyses in monte positus quadraginta diebus Legem accipiens, cibum corporis non requirebat : Elias ad illam festinans requiem, rogabat ut acciperetur anima sua a se : Petrus aspiciens et ipse in monte Dominicæ resurrectionis gloriam, volebat descendere, dicens : *Domine, bonum est nos hic esse* (Matth. xvii, 4). Quanta igitur illa divinæ substantiæ gloria, quanta Verbi dona, in quæ concupiscunt et angeli prospicere!

12. Anima igitur quæ illud videt, corpus hoc non requirit, minimamque familiaritatem cum eo esse

debere intelligit, renuntiat sæculo, abducit se a vinculis carnis, et exiit omnibus voluptatum istarum nexibus. Denique Stephanus Jesum videbat, et lapidari non formidabat; immo cum lapidaretur, non pro se, sed pro illis a quibus perimebatur, rogabat. Paulus quoque raptus usque ad tertium cælum, cum corpore esset vel sine corpore nesciebat, raptus, inquam, in paradysum, usum proprii jam non sentiebat corporis, et audiens verba Dei, quomodo ad corporis infirmitates descenderet, erubesciebat. Itaque sciens quid vidisset in paradiso, vel quid audisset, clamabat dicens : *Quid adhuc velut viventes de hoc mundo decernitis? Ne tetigeritis, ne attaminaveritis, ne gustaveritis, quæ sunt omnia ad corruptelam ipso usu* (Coloss. ii, 20 et 21). Volebat enim nos in figura esse istius mundi, non possessione atque usu, ut ita utamur hoc mundo tanquam non utamur, tanquam prætereuntes, non tanquam residentes; ambulantes tanquam in imagine sæculi, non in cupiditate, ut velocissima disputatione ipsam imaginem hujus mundi transeamus. Denique ipse fide ambulans, non specie, peregrinabatur a corpore, aderat Deo : et cum esset in terris, non in terrenis, sed in cælestibus conversabatur. Ergo anima nostra quæ Deo vult appropinquare, elevet se a corpore, semper illi summo bono adhæreat, illi bono quod est divinum, quod est semper, et quod erat ab initio, et quod erat apud Deum (I Joan. i), hoc est, Dei Verbum : ipsum est illud divinum, *In quo vivimus, et sumus, et movemur* (Act. xvii, 28).

13. *Curremus in odorem unguentorum tuorum.* Hunc odorem frangat anima quæ Christo aperire incipit, ut accipiat primum odorem Dominicæ sepulturæ, et credat, quia caro ejus non vidit corruptionem, nec odore aliquo mortis emarcuit : sed æterni illius floris et semper virentis odore condita surrexit. Quomodo enim poterat vel in carne marcescere, cujus nomen *Unguentum exinanitum 1551 est?* Exinanivit se ut spiraret tibi; semper hoc unguentum erat, sed erat apud Patrem, erat in Patre, olebat tantum angelis et archangelis, tanquam intra vas cæli. Aperuit os Pater dicens : *Ecce posui te in testamentum generis mei, in lucem gentium; ut sis in salutem usque ad extremum terræ* (Esai. xlix, 6). Descendit Filius, repleta sunt omnia novo odore Verbi, eructavit cor Patris Verbum bonum, fragravit Filius, Spiritus sanctus exhalavit, atque per omnium corda diffudit : *Diffusa est enim charitas Dei in cordibus nostris per Spiritum sanctum* (Rom. v, 5). Ipse Dei Filius in corpore tanquam in vase odorem primo cohibebat suum, opperians tempus sicut ait : *Dominus dedit mihi linguam eruditionis, ut sciam quando oporteat dicere sermonem.* Venit hora, aperuit os, exiit unguentum, quando virtus exibat de eo. ^c Et ideo ista festinat ad Verbum, et rogat ut attrahatur, ne forte derelinquatur; quia currit Dei Verbum, et non est alligatum. Denique *Exsultat tanquam gigas ad curren-*

^a Lib. de Isaac, cap. 3.

^b Epist. ad Irenæum.

^c Lib. de Isaac, cap. 3.

posita, mortificaverit tamen corpus suum, ne sentire possit illam asperitatem: sicut enim ardorem solis non sentit pellis tabernaculi, eo quod pellis sit animalis mortui; ita hæc mortua peccato, ardorem peccati sentire non poterat: vel quia non frangebatur necessitatibus, vel quia corpus **1554** afflictionis sumus, et mortem Domini Jesu semper in corpore nostro circumferre debemus.

27. (Vers. 5.) *a Filii matris meæ pugnauerunt adversum me*; hoc est, impugnaverunt me corporis passiones, carnis illecebræ decoloraverunt: ideo sol justitiæ mihi non refulsit, quia viduata præsidio devotionem meam et observantiam plenam servare non potui, hoc est enim, *vineam meam non custodivi*, quia spinas et non uvam attuli, id est faciens peccata pro fructibus. Et cum de Verbo loquitur, irradiante sibi verbi splendore, conversa ad ipsum dicit:

28. (Vers. 6.) *Ubi pascis, ubi manes in meridiano?* Recte dicit, *ubi pascis*, quia regale est Dei Verbum: *ubi manes*, quia morale: *in meridiano*, quia mysticum: siquidem meridie Joseph cum fratribus suis in convivio constitutus futurorum mysteria temporum revelabat. Sed etiam David dicit: *Revela ad Dominum vitam tuam et spera in eum, et ipse faciet, et educet sicut lumen justitiam tuam, et iudicium tuum sicut meridiem* (Psalm. xxxvi, 5). Et ipse Paulus circumfussisse sibi lumen meridie asseruit, quando a persecutione est conversus ad gratiam.

29. Queritur ergo quod derelicta sit, quod destituta sit pauper ex divite; abundabat enim munere gratiarum: sed egere cœpit, ubi divinæ præsentiae sibi copia denegata est. Et ideo vel quasi mercenaria haberi postulat, quæ ante sibi pretiosioris copulæ gratiam vindicabat.

30. *b Posuerunt me custodem in vineis, vineam meam non custodivi* (Vers. 5). Putant aliqui hoc de illis dici qui Synagogam ad legis præcepta constringunt, ut legem custodiat, vineam suam tueatur, quam custodire non potuit. Denique custodiebat ut faceret uvas, fecit autem spinas. Quæ sit igitur vinea, venit David testificare nobis dicens: *Vineam de Ægypto transtulisti, et ejecisti gentes, et plantasti eam* (Psalm. lxxix, 9). Possunt et apostoli esse filii matris ejus, qui vere impugnaverunt Synagogam dicentes: *Ecce convertimur ad gentes*: et nationibus verbum Dei seminare cœperunt. Possunt et prophetæ **D** intelligi qui monendo denunciandoque ut vineam suam custodiret Synagoga, nihil profecerunt; fecit enim spinas improbitatis, quæ virtutis uberes fructus deferre debuerat: et ideo confitetur quod populum suum custodire non potuit meritoque sero quærit tenere, quem cum teneret, amisit: multo dissimilior ejus quæ dicit: *Inveni quem diligit anima mea, tenui eum, et non relinquam eum* (Cant. iii, 4). Denique illa invitat in hortum suum sponsum; hæc ubi pascat requirens, dicit ad ipsum:

^a Lib. de Isaac, cap. 4, num. 13 et seq.

^b In psal. cxviii Serm. 2, num. 10.

A 31. *Annuntia mihi quem dilexit anima mea. Cur quem dilexit anima mea, dicis, et non quem diligit? Cur dimisisti quem tenebas? Dilexisti patrum fide, amisisti incredulitate: tenebas charitatis vinculis, amisisti longo fune perfidiæ. Ideo nescis ubi pascat, ubi maneat; nam si scires, non quærereres. Dicis enim: Ubi pascis, ubi manes in meridie? Meridiem nosti esse Ecclesiam quæ teneat Christum, et tu eum in noctibus quæris. Dic, inquit, mihi, Christe, responde vel propter id quia ante carus fuisti atque dilectus mihi; etsi ergo tantæ prærogativam charitatis amisisti, ut tamen quasi pius, responde mihi, Ubi pascis, ubi manes? Reliquisti me, abiisti ad gentes, recessisti longe a me, et illis propior factus es a quibus longe eras. Sed factus es prope, quia sanguine tuo crediderunt. A me recessisti, quia ego crucem non suscepi ut mundi redemptionem, sed ut noxii damnationem. Qui autem receperunt sicut salutis auctorem, in meridie sunt; illis lucet, illis refulget, illis calet gratia tua sicut meridies. Mihi matutinus eras, cum adhuc crederem, sed non credebam plene, quia non sum inventa in meridie, sicut Joseph cum fratribus suis qui tenebant meridiem: illis meridies factus es, qui pascuntur in divitiis tuis, et in te sperant. Ideo ut dixit David: Deduces eorum justitiam tanquam lumen, et iudicium eorum tanquam meridiem* (Psalm. xxxvi, 6).

32. Quæris ergo tanquam aliena quæ proxima eras, tanquam pauper quæ dives fuisti: vis sequi quæ præcedebas, atque utinam vel sequaris quos præcedere debuisti! Mercenaria esse desideras quæ ante mercenarios colligebas; mercenariæ itaque vox ista dicentis est: *Ne forte fam circummicta super greges sodalium tuorum. Quæ proselytos ex gentibus ante suscipiebas, nunc ipsa in nationibus vis pro proselytis suscipi, et tanquam advena congregari. Respondit Verbum Dei animæ desideranti:*

33. (Vers. 7.) *c Nisi cognoscas te decora inter mulieres. Nosce te ipsum, homo, tuæ animæ dicitur, nisi cognoveris te formosam in mulieribus. Cognosce te, anima, quia non de terra, non de luto es, quia insufflavit in te Deus, et fecit in animam viventem. Opus es magnificum, Dei inspiratione formatum: Attende tibi, ut Lex dicit, id est animæ tuæ: sæcularia te et mundana non teneant, terrestria non morentur. Ad illum tota intentione festina, ex cujus inspiratione consistis: Grande, inquit, homo, et pretiosum vir misericors: virum fidelem opus est invenire* (Prov. xx, 6). Disco, homo, ubi grandis, atque pretiosus sis. Vilem te terra demonstrat, sed gloriosum virtus facit, fides rarum, imago pretiosum. Ubi namque quidquam tam pretiosum, quam imago est Dei? quæ tibi primo fidem debet infundere, ut in corde tuo refulgeat quædam auctoris effigies; ne qui mentem tuam interrogat, non agnoscat auctorem. An quidquam tam pretiosum, quam humilitas;

^c In Psal. cxviii Serm. 10, num. 10.

ut naturam corporis animæque perspicens, altero **A** te subicias, altero recognoscas. Prona in vitium carnis illecebra misericordiam suadet; quia quod alteri contuleris, tibi solvis: quidquid a te procedit, in te recurrit, et quidquid feceris, tibi solvis: et quidquid profueris, tibi proficit. Vivacis animæ vigor, sensus rationis et capax intellectus atque iudicii, ut digna domus tanto habitatore videatur, non amittat suæ prærogativam naturæ. ^a *Nisi cognoscas te, decora inter mulieres.* Quæ quereris quod derelicta sis, nisi te cognoscas, nisi pœniteat te lapsus tui, nisi intentionem devotionis approbes, nisi fides tua et sinceritas augeatur, querela nihil proderit. Aut sic, nisi cognoscas te quia decora es, nisi pulchritudinem naturæ tuæ serves, et corporis te illecebræ non demergant, nec impedimenta detineant, nihil tibi creaturæ **B** melioris nobilitas suffragabitur.

34. Cognosce igitur te et naturæ tuæ decorem, et exi quasi exuta vinculis pedum, et nudo exerta vestigio, ut carnalia integumenta non sentias: vestigium mentis tuæ corporalia vincla non implicant, ut pes tuus speciosus appareat. Tales enim sunt, qui ad regnum cœlorum annuntiandum eliguntur a Domino, de quibus dictum est: *Quam speciosi pedes evangelizantium pacem (Esai. LII, 7).* Talis Moyses cui dicitur: *Solve calceamentum pedum tuorum (Exod. III, 5);* ut qui vocaturus populum ad Dei regnum procederet, prius carnis abiciens exuvias, nudo spiritu vestigioque mentis incederet; hoc est ergo quod ait: *Exi tu in calceamentis gregum, et pasce hædos tuos in tabernaculis pastorum.*

35. Per greges regnum intelligimus, eo quod potestatis sit gregibus præsidere. Præsidet autem unusquisque sibi quadam potestate regali, si coerceat in se corporis luxus, et servituti redigat carnem suam; ideoque dictum est: *Regnum Dei intra vos est.* Unde pulchre ait ad animam: *Exi, id est, exi a servitio, exi a carnis imperio atque dominatu, et exi non in carne sed in spiritu, exi ad regimen potestatis.* Ideoque addidit: *Pasce hædos tuos,* hoc est, rege ea quæ in sinistra tua sunt; nam si non regantur, facile labuntur. Coerce petulantiam, lasciviam tui corporis et luxuriam irrationabilem, edoma leves motus: pasce eos non in corporeis tabernaculis, sed in tabernaculis pastorum qui regere gregem norunt; sunt enim amabilia tabernacula Israel, sicut memora obumbrantia super flumen, in quibus anima tamquam in procinctu bellico sita bonam exercet militiam, incursus explorat hostiles.

36. ^b *Nisi noscas te, decora inter mulieres.* Quid est se noscere, nisi ut scia unusquisque hominem se ad imaginem et similitudinem Dei factum, rationis capacem, qui terram suam excolere tamquam bonus agricola debeat aratro quodam et falce sapientiæ; ut vel dura findantur, vel luxuriantia recidantur, qui interiorum sui portionem animi imperio debeat gu-

bernare. Unde etiam in Lege scriptum est: *Attende tibi, ne fiat verbum absconditum in corde tuo (Deut. xv, 9):* tibi, inquit, attende, non utique **1556** dicit pecuniæ tuæ, non possessionibus tuis, non viribus corporis, sed animo tuo ac menti tuæ, unde omnia consilia, facta, cogitationesque manant. Tibi ergo attende ibi, ubi potioem esse te nosti. Nosce te ipsum, quod Apollini Pythio assignant gentiles viri, quasi ipse auctor fuerit hujus sententiæ; cum de nostro usurpatum ad sua transferant, et longe anterior Moyses fuerit qui scripsit librum Deuteronomii, quam philosophi qui ista sinxerunt.

37. Unde et Salomon oraculum divinum secutus, scripsit in Canticis canticorum: *Nisi scias te, decora inter mulieres;* hoc est, nisi cognoscas te mortalem rationalem, et cito tua peccata fatearis, cito dicas iniquitates tuas ut justificeris, nisi convertaris, et prior accuses delicta tua, venit dies mortis et jam nullum conversionis remedium est; præveniris dum cogitas. Accende facem tuam, priusquam sponsi tibi janua claudatur, qui exspectare diu non solet negligentes. *Nisi scias te,* inquit, *decora inter mulieres;* et dicas: *Fusca sum et decora: fusca sum,* quia peccavi, *decora,* quia diligor, quia genus sum Abrahæ, electum genus, dilectum Deo; nihil tibi proderit patrum gratia: *Potens enim Deus est de lapidibus istis suscitare filios Abrahæ (Math. III, 9).* Et alibi in Evangelio legisti, quia Abrahæ filiam ligavit diabolus nequitæ suæ vinculis, quam Dominus solvit in die sabbati. Nisi ergo scias te, nihil **C** tibi proderit. Etsi dicas, Abrahæ sum filia quæ non credis, quæ errorem non corrigis; Abraham quidem salvatur, sed te nobilitas generis non juvabit, nisi fides salvaverit. Non te decipiat data patribus re promissio, non suscipio personam hominis, non suscipio prærogativam generis; nisi videro congruentem generi morum nobilitatem, ut fiat iusti generis electio.

38. Quod si scias te, et cognoscas quia peccato obnoxia es, exeundum in calcaneis gregum est tibi. Exi ergo nuda pede, et pasce hædos tuos in tabernaculis pastorum. Qui sine peccato est, agnos pascit, oves pascit: quæ autem peccato obnoxia est, pascat hædos qui a sinistris sunt; non enim potest esse in dextera pastoris boni. Sequatur magis dicentem Petro: *Veni retro me, Satana (Marc. VIII, 33).* Sequendo Petrus meruit in dextera collocari; ideoque ei dicitur: *Pasce agniculos meos (Joan. XXI, 16).* Sed quo exeat audi: *Ad tabernacula,* inquit, *pastorum,* hoc est, ad gentes, ad dispersionem. Ideoque dixit: *Percutiam pastorem, et dispergentur oves gregis (Zach. XIII, 7);* ut repleatur totus orbis terrarum grege Christi, significans tunc fore salvam Synagogam, cum se huic dispersioni et ipsa sociaverit, quæ replevit hunc mundum; tabernacula enim pastorum sunt regna terræ.

^a Lib. de Isaac, cap. 4, num. 15.

^b In psalm. cxviii, serm. 2, num. 13 et seq.

39. (Vers. 8.)^a *Equæ meæ in curribus Pharaonis assimilari te, proxima mea.* In quo dum velocium equorum cursui similitudo Ecclesiæ comparari videtur, æstimatur dives ejus gratia. Non igitur unam equam divitis regis intelligas, sed absoluto pro equitatu, ut sæpe diximus, qualis ovis illius est, pro grege ovium. Pharaon igitur ut potentissimus rex et prædives habebat equos potentes; unde et Scriptura dicit: *Currus Pharaonis* (Exod. xiv, 9), quasi potentissimum genus ad bellorum usum, et subsidium præliandi: denique his curribus Pharaon fugientes Hebræos facile comprehendit. Sicut ergo equi juncti facile trahunt currum, et patienter suscipiunt jugum, et portant cum gratia, et jugi illius susceptione mansuescunt: sic et congregatio nationum gentilibus indomita moribus se ante jaciabat. Ubi vero suscepit jugum dicentis: *Tollite jugum meum super vos, quia leve est; et onus meum, quia suave est* (Matth. xi, 29 et 30); et cœpit sponsa Christi concordia et mansuetudine populorum esse sublimis, et toto circumferri orbe, tamquam currus equis velocibus supra mundum rapta ascendit ad sponsum.

40. Habet enim equos suos Christus, de quibus dicit propheta: *Immisisti in mare equos tuos, turbantes aquas multas* (Habac. iii); eo quod gentium populos qui moventur ut aquæ multæ, et excitantur in fluctus aquarum, evangelizando commoverint apostoli, ut assurgentes a terrenis idolorum ceremoniis, in Christum crederent. Et supra ait: *Ascendisti in equos tuos, equitatus tuus sanitas.* O honorum equorum duo decajugum mirabile, quibus frena pacis, **1557** habentæ sunt charitatis: constricti inter se concordia vinculis, et jugo fidei subjecti, quatuor rotis Evangelii mysterium totius orbis finibus invehentes, bonum aurigam portantes Dei Verbum: cujus flagello fugatæ sunt illecebræ sæculares, exterminatus mundi istius princeps, justorum cursus impletus est. O rationabilium equorum grande certamen! o mirandum mysterium! Rota intra rotam currebat, et non impediabatur, novum Testamentum in veteri Testamento, intra illud currebat per quod annuntiabatur. In quatuor partes ibant, rotæ, et non revertebantur retrorsum; quia spiritus vitæ erat in his, qui currebat in quatuor partes totius mundi: et sine offensione currebat, quia bona equorum vita quadrabat. Currebant igitur equi, quia non dormiebat qui ascenderat equos.

41. Animarum igitur nostrarum auriga Jesus; qui nos quoque vult ascendere equos nostros, id est, corpora nostra; et vigilare semper ne dicatur nobis: *Dormitaverunt qui ascenderunt equos* (Psalm. lxxv, 7). Transeundum est hoc mare impigre, vix transitur a vigilantibus. Si quis autem dormierit, transire non poterit, sed demergitur, ut Ægyptius cujus et anima et corpus interiit. *Equum enim et ascensorem projecit*

^a In psal. cxviii serm. 2, num. 32.

^b Lib. de Isaac, cap. 4, num. 17.

in mare (Exod. xv, 1), qui non sequebantur legem, sed per sequebantur.

42. *Equæ meæ in curribus Pharaonis assimilavi te.* Virtutis labor quærit victoriam, ut non possit equæ illi quæ Salomonis est comparari, velox ad currendum, habilis ad partum; quoniam fecunditas animæ desideratur et quæritur. Hæc ergo equa pretiosa est, et currus Pharaonis veloces. Sed hoc loco de anima dicendum suscepimus, hujus equæ quæ similis æstimatur huic animæ, hoc est, propheticae vel apostolice virtutis: quod in eorum annumeretur grege, qui fecunditate prædicationis suæ totius orbis terrarum spatia repleverunt. Et quamvis in corpore constituti, nulla tamen cursus spiritualis sensere dispendia. Ideoque laudatur quod cœlesti sibi illuminante præcepto, jam speciosa, jam pulchra sit quæ vultu præferat castitatis decorem, et redimicula cervicis tollat, in qua sunt patientiæ et humilitatis insignia. Atque idcirco sponsam suam collaudans dicebat:

43. (Vers. 9.)^c *Quam speciosæ factæ sunt genitæ tuæ sicut turturis, cervix tua sicut redimicula.* Vultus liberior est, ubi est charitatis conscientia; et portare jugum Christi suave est, si ornamenta putes cervicis tuæ esse, non onera. Attolle ergo oculos semper ad Dominum tuum, et quære Deum, ut invenias. Erige cervicem, redimicula non vincula geris: mutaque animalia redimiculis gaudent, et phalerari sibi magis, quam nodari videntur. *Genæ sicut turturis*, perferant insignia verecundiæ: *Redimicula cervicis libertatis attollant adjuviam*; leve est enim jugum Christi, et ideo cervix eo non premitur, sed levatur.

44. (Vers. 10, 11.) *Similitudines*, inquit, *auri faciemus tibi, ex distinctionibus argenti, quoad usque rex erit in declinatione sua.* Ex iis enim qui ex Lege sunt et prophetis, mediocriter ante crediderant gloriam Domini Jesu, et hæreditas ejus diffusa per populos, quæ frequentius examinata, hoc amplius est probata. Crebræ enim persecutiones Ecclesiæ justorum nobis titulos, martyrii victorias ediderunt. Itaque sicut aurum bonum, ira Ecclesia cum ulter, detrimenta non sentit, sed magis fulgor ejus augetur, donec Christus veniat in regnum suum, et reclinet caput suum in Ecclesiæ fide. Qui cum venisset ad oves perditas domus Israel, non habebat ubi caput suum reclinaret: nunc autem jam redolet fides, ideoque dicit Ecclesia: *Nardus mea dedit odorem suum*; et dicit cum præsumptione expectans retributionem. Fragrat unguentum gratiæ, in quo virgo generavit, et Dominus Jesus sacramentum incarnationis assumpsit.

45. (Vers. 12, 13.) *Colligatio guttæ frater meus mihi, in medio uberum meorum manebit, sive commorabitur.* Prius quidem dixerat, quod nardus sua dedisset ei odorem sponsi; et quia per unguentum quo unxerat, odoris ejus fragrantiam recepisset: nunc autem ait: *Frater meus mihi guttam redolet, et hanc non diffusam neque ut libet dispersam, sed*

^c In psal. cxviii serm. 3, num. 6 et seq.

colligatam et constrictam, quo scilicet odor ipsius suavitalis densior reddatur et vehementior. Et hic, inquit, **1558** cum talis sit, in mediocribus meorum commoratur et commanet, et requiem ac mansionem suam facit in loco pectoris mei. ^a *Colligatio*, inquit, *gutta consobrinus meus, botrus cyprî frater meus mihi, inter media vbera mea requiescet*. Corpus enim suscipiens Dominus Jesus, charitatis se vineulis illigavit, et non solum se membris nostris et passionibus naturalibus, sed etiam cruci junxit; ideoque sicut botrus in Ecclesiæ fide, et morali requiescit gratia.

46. *Nardus cyprî consobrinus meus in vineis Engaddi*. Si locum quaerimus regionis ejusdam quæ in Judæa est, locus sic dicitur in quo opobalsamum gignitur: si interpretationem, tentatio Latine significatur. In illis vero vineis lignum est, quod si quis compungat, unguentum emittit, hic fructus est ligni. Si non incidatur lignum, non ita fragrat et redolet, cum autem compunctum fuerit artificis manu, tunc lacrymam distillat. Sicut et Christus in illo tentationis ligno crucifixus, illacrymabat populum, ut peccata nostra dilueret, et de visceribus misericordiæ suæ fundebat unguentum dicens: *Pater, dimitte illis, quia nesciunt quid faciunt* (Luc. xxiii, 34). Tunc ergo in ligno compunctus lancea, exivit de eo sanguis et aqua, omni unguento suavior, accepta Deo hostia, per totum mundum odorem sanctificationis effundens. Et quasi balsamum ex arbore, sic virtus exibat e corpore, unde ait: *Sentio virtutem de me exiisse* (Luc. viii, 46). Inde opobalsamum expressius dicitur, eo quod compunctione ligni balsamum per eam vernam punctationis erumpit.

47. Compunctus igitur Jesus, odorem remissionis peccatorum et redemptionis effudit. Nam et constrictus erat, cum Verbum esset homo factus: et pauper factus est, cum dives esset; ut nos illius inopia ditaremur: potens erat, et despiciendum se præbuit, ita ut Herodes sperneret eum et illuderet ei: terram movebat, et hærebat in ligno: cælum obducebat tenebris, et mundum crucifigebat, et crucifixus erat: inclinabat caput, et exibat Verbum: exinanitus erat, et replebat omnia: descendit Deus, ascendit homo: Verbum caro factum est, ut caro sibi Verbi solum in Dei dextera vindicaret: vulnus erat et flebat unguentum: scarabæus audiebatur, et Deus dignoscabatur. Respondit et Christus.

48. (Vers. 14.) *Ecce bona es, proxima mea, ecce es bona: oculi tui columbæ*. Quoniam cognoverat Ecclesia mysterium, et pro totius mundi redemptione crucifixum Dominum Jesum prædicabat, meretur audire: *Ecce es bona, quæ me bonum dicis; Ecce es bona, quæ vidisti gloriæ meæ decorem, et ipsa speciosa es et decora*. Quid est autem dicere Christum: *Bona es, vel decora es*, nisi illud Evangelium: *Constans esto, filia, remissa sunt tibi peccata tua* (Matth. ix, 22)? Ergo cui Christus peccata donavit,

A recte dicit: *Retribuere servo tuo, ut vivam, et custodiam mandata tua* (Psal. cxviii, 146). Non habet in retributione quid desperet; quia Dominus Jesus venit mundum salvare, non perdere. Ideo immemor est injuriæ, memor gratiæ, sicut in prophetico libro testificatur ipse dicens: *Ego sum, ego sum qui deleo iniquitates tuas, et memor non ero: tu autem memor esto et judicemur, dic tu prius iniquitates tuas ut justificeris* (Esai. xlvi, 25 et 26). Quicumque ergo dicit iniquitates suas Deo, justificatur: et quicumque justificatur, retributionem non timet, sed exposcit: qui retributionem non timet, vivit.

49. (Vers. 15, 16.) ^b *Ecce, inquit, formosus consobrinus meus, et quidem pulcher. Acclinatio nostra opaca, trabes domorum nostrarum cedri, lacunaria nostra cupressi*. Laudat sponsi decorem Ecclesia, que plus nunquam tacito laudat affectu, et fidus mysteriorum interpres tacendo plus prædicat. Nam quæ arcana divulgat, imminuit Christi decorem; ideo nemo mittat margaritas suas porcis, ne conculcari faciat ornamenta pretiosa. Non ergo in tabernaculo loquacis et garruli; quia multiloquio peccatum admittitur: sed in viri serii, qui sit parcus alloqui, nec sermonis intemperans, et verborum sobrietate temulentiam loquacitatis evitans, caput suum Christus reclinat.

50. Et merito opacam significat reclamationem; quia in Ecclesia constitutos virtus obumbrat Altissimi. Hac umbra David protegi postulabat, ne eum per diem sol ureret, vel luna per noctem (Psal. cxx, 6). Hanc umbram spiritualis ministrat **1559** gratia, torrida sæculi hujus et mundi æstiva fugientibus. Opaca igitur acclinatio Christi et Ecclesiæ, quibus Dei Patris æterna illa requies aspirat. In hac ergo requiescamus umbra, peccatorum nostrorum æstibus fatigati si quos adussit libido, hos Domini crux refrigeret, in qua se reclinavit, ut nostra debita susciperet. Si quos culpa lassavit, hos Jesus gremio excipiat suo, et molli foveat amplexu; unde audeo dicere, quod caro Christi acclinatio est Ecclesiæ.

51. *Trabes domorum nostrarum cedri*. Cedri specie, majorum qui justii fuerunt, gloria designatur. *Justus enim ut palma florebit, et sicut cedrus quæ in Libano est, multiplicabitur* (Psal. xci, 15); sicut enim cedrus non putrescit, ita nec majorum gloria ulla vetustate corrumpitur.

52. *Lacunaria nostra cupressi*. Genus hoc arboris numquam amittit viriditatem suam, hieme juxta atque æstate comam pascit, nec diverso colore mutatur. Solam hanc arborem ventus numquam suo honore despoliat, sola nunquam veteri exiit amictu, aut novo flore vestitur. Sic apostolica quoque gratia nescit defectum, sed vetustate sui floret. Anima ergo corrumpi nescit, quæ florentibus membris viget, semper justitiæ ceterarumque virtutum culmina pa-

^a In psal. cxviii serm. 3, num. 8 et seq.

^b In psal. cxviii serm. 4, num. 18 et seq.

tienti magnanimitate sustentat; et ideo non defluit, neque deficit; quia nihil in ea rimosum est ac remissum, nihil mobile, nihil lubricum, nihil quod vitio sermonis ex ea possit effundi. Sequitur Ecclesia vel fidelis anima, animam dico, ideo quia nihil tam est homo, quam anima.

CAPUT SECUNDUM.

1. (Vers. 1, 2.) ^a *Ego flos campi, et liliam convallium, sicut liliam in medio spinarum*; in totam enim terram fides populi credentis exivit, et in spatioso posuit pedes suos Christus; et ideo pulchre ait florem se esse campi. Flos erat etiam Paulus qui dicebat: *Bonus odor Christi sumus Deo* (II Cor. II, 15). Et vere flos, qui poterat nova et vetera de sui cordis proferre thesauro. ^b *Ego flos campi*. Et bene flos est Ecclesia quæ fructum annuntiat, hoc est, Dominum Jesum Christum, de quo dictum est Mariæ: *Benedicta tu inter mulieres, et benedictus fructus ventris tui* (Luc. I, 42).

2. Alio quoque sensu florem tibi demonstro carpendum, illum utique qui dixit: *Ego flos campi, et liliam convallium*. Plerique comparationem hanc secundum naturam floris, et usum putant propositi germinis aptiorem; eo quod lilia nullius anni usus cultum requirant, nec sicut erga proventum fructuum cæterorum, ita etiam erga generationem istius floris, sollicitis in orbem redeat labor actus agricolis; quibuslibet enim siccitatibus agri, omne illud quod aliter in florem quadam virtute genitalem ex sese, atque in se succi semper virentis animatur; ita ut cum foliorum puberum caulem videas aruisse, floris tamen natura vireat; absconditur enim viriditas, non amittitur. Ast ubi vernis fuerit provocata blanditiis, indumentum germinis, comam floris, liliive resumit ornatus.

3. Illud etiam delectat advertere, quia non in asperitatibus montium incultisque silvarum lilia, sed in hortorum amœnitate generantur. Sunt enim horti quidam diversarum pomiferi virtutum, juxta quod scriptum est: *Hortus conclusus*, etc. (Cant. IV, 12), eo quod ubi integritas, ubi castitas, ubi religio, ubi fida silentia secretorum; ibi claritas angelorum est, ibi confessorum violæ, lilia virginum, rosæ martyrum sunt. Bene liliam Christus est, quia ubi martyrum sanguis, ibi Christus qui est flos sublimis, immaculatus, innoxius, in quo non spinarum offendat asperitas, sed gratia circumfusa clarebat. Sunt enim spinæ rosarum, quæ sunt tormenta martyrum; non habet spinas inoffensa divinitas, quæ tormenta non sensit.

4. ^c *Tamquam liliam in medio spinarum*. Quod est evidentis indicii spiritualium nequitiarum sentibus virtutem obsideri, unde fructum nemo referat, nisi qui cautus accedat. Sume igitur alas virgo, sed spiritus: ut supervoles vitia, si contingere cupis Chris-

^a In psal. cxviii serm. 5, num. 7.

^b Lib. VII in Luc., ad cap. XII.

^c Lib. I de Virg., cap. 7, num. 43, et cap. 8, num. 44.

tum, *Qui in altis habitat, et humilia respicit* (Psalm. cxii, 5). Et species ejus sicut cedrus Libani, quæ omnem nubibus, radicem terris inserit; principia enim ejus de cælo, posteriora ejus in terris, 1500 fructus cælo proximos ediderunt. Scrutare diligentius tam bonum florem, necubi eum in pectoris convalle reperias; humilibus enim frequenter inveniatur. Amat generari in hortis, in quibus eum Sanna dum deambularet, invenit: mori potius quam violari parata.

5. ^d Aliter, *Ego flos campi, et liliam convallium, tamquam liliam in medio spinarum*. Ecce alium locum in quo solet Dominus conversari, immo non in uno, sed in pluribus: *Ego*, inquit, *flos campi*, quia patentem simplicitatem puræ mentis frequentat. *Et liliam convallium*; flos enim humilitatis est Christus, non luxuriæ, non voluptatum et que lasciviæ, sed flos simplicitatis, flos humilitatis. Flos odorem suum et succis reservat, et contritus accumulatur, nec avulsus amittit; ita et Dominus Jesus in illo patibulo crucis nec contritus emarcuit, nec avulsus evanuit, et illa lanceæ punctione succis sacro speciosior fusi cruoris colore vernavit, nec ipse nescius, et mortuis æternæ vitæ munus extans.

6. (Vers. 3.) ^e *Tamquam liliam in medio spinarum*, nunc inter asperitates laborum contritionesque animorum honi flos odoris assurgit; quia contritus corde Deus placatur. Hoc est desertum, filix, quod ducit ad regnum, hoc est etiam desertum, quod floret ut liliam, juxta illud quod scriptum est: *Lætare, sterilis, et exsulta, desertum, et floreat ut liliam* (Esai. xxxv, 1). In hoc deserto, filix, arbor illa bona fructifera quæ bonos fructus facit, incipit brachia factorum suorum diffundere, verticem divinitatis attollere, juxta quam nostræ ligna silvæ frutescant; quia sicut arbor mali inter ligna silvæ, ita frater meus in medio filiorum; ut videns hoc Ecclesia, et fidei nostræ jam læta successu, dicat: *In umbra ejus concupivi et sedi, et fructus ejus dulcis in faucibus meis*.

7. (Vers. 3, 4.) ^f Nota quod sæpe in hoc Cantico libro Salomon triplicem illam sapientiam evidenter expressit, moralem scilicet, naturalem, et mysticam, sicut in Proverbiis dixerat; ut tripliciter sibi scriberet, qui sapientiam ejus vellet audire. Ait ergo in Canticis sponsa de sponso: *Ecce pulcher es, consobrinus meus, ecce pulcher es et decorus; acclinatio nostra opaca, trabes domorum nostrarum cedri, lacunarius nostra cupressi* (Cant. I, 15 et 16). Possumus hoc de moralibus accipere; ubi enim requiescit Christus et Ecclesia, nisi in operibus suæ plebis? Denique ubi impudicitia, ubi superbia, ubi iniquitas erat, ibi ait Dominus Jesus: *Filius autem hominis non habet ubi caput suum reclinet* (Matth. VIII, 20). De naturalibus

^d Lib. de Virginitate, cap. 9, num. 51.

^e Lib. II de Spir. sancto, cap. 5, num. 39.

^f Lib. de Virginitate, cap. 9, num. 51, 52.

^g Lib. de Isaac, cap. 4, num. 27.

autem quid accipiamus? *In umbra*, inquit, *ejus concupivi et sedi, et fructus ejus dulcis in faucibus meis; qui enim terrena supergreditur, et cui mundana moriuntur* (quoniam crucifigitur ei mundus, et ipse mundo) omnia quæ sunt sub sole, refugit et contemnit. De mysticis quoque ait: *Introducite me in domum vini, constituite in me charitatem*. Etenim sicut vineam suam vitis, ita Dominus Jesus populum suum quasi vitis æterna quibusdam brachiis charitatis amplectitur.

8. Considera singula; in moralibus flos est inter spinas liliū, sicut ipse ait: *Ego flos campi, et liliū convallium* (*Sup.*, v. 1). In moralibus ergo flos est, sicut in naturalibus sol justitiæ, qui oriens et resurgens illuminat, occidens obumbrat. Cave ne tibi occidat, quia scriptum est: *Sol non occidat super iracundiam vestram* (*Ephes.* iv, 26). In mysticis

charitas est, quia plenitudo legis est Christus. Et ideo Ecclesia quæ diligit Christum, vulnerata est charitate.

9. Pulchre etiam liliū dicitur Ecclesia; sicut enim liliū fulget, ita etiam splendent opera sanctorum. Pulcherrime etiam dictum est: *Liliū convallium*; quia in humilibus magis elucet gratia. Sed hoc liliū in medio spinarum, hoc est, inter Judæos et hæreticos, hoc est inter sollicitudines hujus sæculi, quæ mentem hominis animumque compungunt. Possumus etiam aliter accipere, quia sicut liliū inter spinas eminet, ita super omnes conventus Ecclesia Dei refulget.

10. Refert etiam considerare, quod hoc liliū splendore circumfusum sit, intus autem quod habet, rubeum sit, boni et ipsum odoris; eo quod caro Christi velut morali divinitatis claritudine circumsepta, cælestis habuerit protectionem gratiæ. Denique in posterioribus ait: *Fraternus meus candidus, et rubeus* (*Cant.* v, 10): candidus claritate 1561 divina, rubeus specie coloris humani, quem sacramento incarnationis assumpsit. Meritoque et ipsum quod est rubrum, bene olet, quia caro Christi sine peccato est, quam perfidi contrectantes, manus suas inquinaverunt: sancti venerantes, pietatis odore fragranturunt.

11. Accepit hunc odorem Dominus Jesus fragrantis Ecclesiæ suæ, et ait: *Ecce proxima mea bona*. Et Ecclesia dicit ad Christum: *Ecce es bonus fraternus meus, ecce es bonus, tamquam malum in lignis silvæ*. Pulcherrima collatio! Quid enim pulchrius aptiusque dici queat, quam ut sponsum arbori mali comparet? Illiusmodi enim pomum odorem gratum habet, ut ceterorum pomorum fragrantiam vincat. Et Christus affixus ad lignum, sicut malum pendens in arbore, bonum odorem mundanæ fundebat redemptionis, quæ peccati gravem detersit fetorem, et unguentum potus vitalis effudit.

12. *Tamquam malum*, inquit, *in lignis silvæ, ita consobrinus meus in medio filiorum*; eo quod super

A prophetas et apostolos, intima corda hominum, verborum suavitate mulcebat. Sed non solum odor, verum etiam cibus suavis in malo est: ergo cibus suavis est Christus.

13. *In umbra ejus concupivi, et sedi*; legem enim acceperat, hanc sequebatur, hanc currebat viam: in lege itaque requiescens, in umbra Christi requiescebat. Bona umbra, quæ nos ab iniquitatis sole defendit! Cui autem dubium quod lex Dei umbra sit Christi? Quid est lex diei festi, neomeniæ, sabbatorum, nisi umbra futurorum? Qui dies secundum legem Moysi: Ut videam sex dies, et iterum septimum diem, et sic perpetua sæcula? Quis mensis secundum legem Moysi, ut sciens mensem, sciam primam mensis neomeniam, et vere sancta in neomeniis offerenda? Quis secundum legem Moysi annus, sex illis diebus constans de quibus ait: *Sex annis serviet Hebræus, et septimo anno liberabitur* (*Deut.* xv, 12); ut inveniantur sex anni quibus aliquis operatur terram, septimo autem anno remittit illam proselytis, et pauperibus, et bestiis terræ? Quis septimus annus, quo concedantur omnia debita Hebræis?

14. In hac umbra requiescebat Patrum fides, prophetarum sancta devotio. Dic ergo congregatio religiosa vel sancta anima: *In umbra ejus concupivi, et sedi*. Umbra est jubilæus annus: quis enim ejus mystica videt, ut facie ad faciem cognoscat quæ anno quingentesimo complenda Lege præscripta sunt? Umbra sunt dies festi secundum Legem a primo mense decima die mensis, usque ad quartam decimam, et inde usque ad vigesimam primam mensis. Quæ umbra est celebritas illa inter primum et septimum mensem in tempore illo anonymo? Umbra est sanctificata libertas in sabbato. Umbra est dies festus septimi mensis neomeniæ, et memoriale tubarum, septimi mensis dies decimus, dies propitiationis. Vides quia monas et decas, duo festi dies. Item quintus decimus dies, dies Tabernaculorum per octo dies: in umbra hæc omnia. In umbra prima dies vocata, et octava dies vocata in umbra, quæ scenopægiis præscripta secundum Legem.

15. Constitue mihi aliquos ex circumcisione credentes, in Lege doctos, observantiæ sollicitæ viros, et nunc Evangelii agnitione illuminatos, spiritali saginatos gratia, dicit in his Ecclesia quæ videt Christum, quæ sponsum recipit, quæ cibo ejus pascitur: *In umbra ejus concupivi, et sedi, et fructus ejus dulcis in faucibus meis*. Quis fructus ejus dulcis, nisi prædicatio Dominicæ passionis? ut ipse ait: *Ecce hæreditas Domini, filii merces fructus ventris* (*Psal.* cxxvi, 3). Quis enim dulcior fructus potest esse in faucibus nostris, quam remissio peccatorum?

16. ^b *Et fructus ejus dulcis gutturi meo*. Est spirituale manna, hoc est, pluvia spiritalis sapientiæ, quæ ingeniosis et quærentibus de cælo infunditur,

^a In psal. cxviii serm. 5, num. 7 et seq.

^b Epistola ad Irenæum, in cap. xvi Exodi.

et irrorat montes piorum, et obdulcat fauces eorum: **A** qui igitur intellexerit infusionem divinæ sapientiæ, delectatur nec alium cibum querit, nec in solo pane vivit, sed in omni verbo Dei. Qui curiosior fuerit, querit quid sit illud quod melle dulcius sit; respondet illi minister Dei: Hic est panis quem dedit vobis Dominus manducare. Quid sit iste panis, audi: *Verbum, inquit, quod ordinavit Deus.* **1562** Hæc ergo ordinatio Dei, hæc alimonia alit animam sapientis, et illuminat atque obdulcat, resplendens veritatis corusco, et mulescens tanquam favo quodam, ita diversarum virtutum suavitate, et sermone sapientiæ. *Favi enim mellis sermones sunt boni, sicut scriptum est in Proverbiis.* Ergo ubi gustavit fructum suavitatis, impatiens ad perfectiora festinat, dicens:

17. (Vers. 4-7.) ^a *Introducite me in domum vini, constituite in me dilectionem, confirmate me in unguentis, stipate me in malis; quia vulnerata dilectionis ego sum. Læva ejus sub capite meo, et dextera ejus complectetur me. Adjuravi vos, filie Hierusalem, in virtutibus et fortitudinibus agri, si suscitaveritis et resuscitaveritis dilectionem, usquequo voluerit.* Merito querit eum, merito desiderat; quia bene omnia in hoc cursu atque itinere disposuit imperator noster. Primum omnium fidei fundamento tabernaculum hoc confirmandum putavit. Deinde si qua est nobis aspera atque arida et prærupta mansio, Imperator tamen iste turbata discernit, arida irrigat, deserta fecundat. Si quid amaritudinis, si quid tentationis, si quid infirmitatis est, ductor noster et amara temperat, et sollicita mitigat; dura dissolvit et invalida confirmat.

18. Sicubi vult requiescere rex terræ exercitum suum, non ignobilem vicam non comitatibus indigentem, non arenosam et nuda gignentium: sed urbem ædificiis nobilem, refectam et uberem copiarum, aut agrum amœnum, aut virentem pascuis, aut nemorosa et campestris stativis opportuna decernit. Ergo si reges terræ norunt commoda providere sequentibus se, quanto magis Deus qui bonus est, novit quemadmodum profutura disponat diligentibus se? Ac primum si incognitum carpendum est iter, duces eliguntur viarum, qui præcurrant agmini, sed hoc imperatores isti injuriosum sibi arbitrantur: Deus autem præibat, cum Hebræi facerent iter, denique in columna nubis loquebatur ad eos. Et ut scias quia præibat, *Deus, inquit, præibat illos: interdium quidem in columna nubis ostendens illis viam; noctu, autem in columna ignis, et non deficiebat columna nubis interdium (Exod. xiii, 21 et 22).* Hanc præcedentem nobis columnam sequens Ecclesia, non deficientem ne ipsa deficeret, umbra ejus refrigerabatur; et ideo dicit: *In umbra ejus concupivi, et sedi, et dulcis ejus fructus in faucibus meis (Sup., v. 3);* quia a Domino pascebatur, et deducta in locum pascuorum et aquam refectiois.

19. *Introducite me in domum vini.* De copiis preparatis, querit progredi ad aliam mansionem in qua mysteriorum gratiam et lætitiæ capiat suavitatem. Hinc quoque promovens verum iter, ait: *Ordinate in me dilectionem.* Bona stativa, ubi plenitudo est charitatis. ^b Charitas non potest esse sine fide; tres enim velut vades sunt Ecclesiæ, spes, fides, charitas, cum spes præcesserit, fides fundata fuerit, ordinatur charitas, Ecclesia copulatur.

20. ^c *Confirmate me, inquit, in unguentis, stipate me in malis.* Habes alias mansiones, ad quas Ecclesia eum delectatione succedit. Istæ mansiones sunt crucis Christi et sepulturæ, in quibus vulnerata est Ecclesia, sed vulnere charitatis; vulnus enim est quod Christus excepit, sed unguentum est quod effudit. Pomum est quod pependit, hoc pomum gustavit Ecclesia, et ait: *Et fructus ejus dulcis in faucibus meis.* Et ut scias quia pomum est Dominus, legisti supra: *Tanquam malum in lignis silvæ, in consobrinus meus.* Nos quoque vulnus fatemur, cum prædicamus Christum crucifixum, sed bonus odor sumus Deo; quia crux Christi Judæis scandalum, Græcis stultitia, nobis autem virtus Dei atque sapientia est. Hoc vulnere Ecclesia vulneratur, cum Salvatoris sui prædicat mortem, sed hoc vulnus est charitatis. Denique qui non credit, negat: qui diligit, confitetur. Manichæus negat, Christianus fatetur; et ideo scriptum est: *Utiliora vulnera amici, quam voluntaria oscula inimici (Prov. xxvii, 6).* Pulchre ergo dicit Ecclesia: *Quia vulnerata charitatis ego sum.*

21. Nudemus membra nostra bono vulnere, nudemus sagittæ electæ: sagitta hæc Christus est qui dicit: *Posuit me sicut sagittam electam (Isai. xlii, 2);* bonum est ergo hac vulnerari sagitta, non mediocri mansionis iste processus, non omnes possunt dicere, quia vulnerati sunt dilectione. **1563** Dicebant apostoli, cum pro Christo lapidarentur et Christum prædicarent: dicebat Paulus cum ter virgis cæderetur, et die ac nocte Christum adorandum gentibus disputaret: dicunt hoc martyres, qui vulnerantur pro Christo; et quia vulnerari pro ejus meruerunt nomine, plus diligunt. Ad hanc ergo veniens mansionem Ecclesia, ad hunc processum, ut pro Christo filios suos offerat, ut excipiat vulnera charitatis, quasi bona fidei alimenta reperiens, pietatis fructus gustavit ipsa, et hortari cæteros cepit, dicens: *Gustate et videte quoniam suavis est Dominus.* Et addidit Ecclesia dicere:

22. ^d *Læva ejus sub capite meo, et dextera ejus complectetur me.* Et istæ mansiones sunt via regali incedentis Ecclesiæ; *Multæ enim sunt mansiones apud Patrem meum (Jean. xiv, 2).* Testificatur Dominus Jesus: *Et ecce venio, et accerso vos (Ibid.).* Bona mansio sapientiæ, et sive in læva ejus, sive in dextera, bona mansio; quia via regalis est. Ideoque

^a In psal. cxviii serm. 5, num. 15 et seq.

^b Lib. de Virginitate, cap. 9, num. 55.

^c In psal. cxviii serm. 5, num. 16.

^d In psal. cxviii serm. 5, num. 19.

sapientes nuntii dicunt : *Via regali ibimus, non divertemus in dextera, neque in sinistra, quoadusque transivimus terminos tuos* (Num. xx, 17). Hoc dixerunt missi a Moysse nuntii ad regem Edom, hoc est terrenum; quia terrena omnia sive in dextera, sive in sinistra, mala sunt. Mala mansio insipientia, mala mansio intemperantia; et ideo pertransit has mansiones Hebræus: non divertit ad eas, sed pertransit; ut perveniat ad sinistram sapientiæ et dexteram, et in ipsis maneat, ubi divitiæ simplicitatis, ubi gloria, ubi longitudo vitæ est. *Longitudo enim vitæ in dextera ejus*, ut ait Salomon: *In sinistra autem ejus divitiæ et gloria* (Prov. iii, 16): in dextera vita est, in sinistra requies. Utinam super sinistram ejus requiescam, nec quæram cervicalia! *Væ enim his qui assuunt cervicalia*, Ezechiel dicit (Ezech. xiii, 18). *Has mansiones præparat Ecclesiæ suæ bonus ductor, et per vias sapientiæ dirigit iter ejus. Denique laudat sapiens vias ejus: Vix ejus via bonæ, et omnes semitæ ejus in pace* (Prov. iii, 17).

23. ^a *Læva ejus sub caput meum, et dextera illius complectetur me.* Hæc loquitur sponsa de Christo, anima de Verbo Dei: Christus autem idem est Verbum Dei atque sapientia. Beata ergo anima quam complectitur sapientia. Magna est sapientiæ manus, magna dextera, totam complectitur animam; tota enim munita est, quæ desponsata Verbo Dei est. Plenitudo enim sapientiæ, timere Deum: quæ ergo Deum timet anima, pleno se munit ipsa præsidio. Mittit sapientia lævam suam sub collum ejus, dexteram autem in complexum ejus. Utrumque quidem brachium ejus ad utilia extenditur; habent tamen propria sua singulæ manus sapientiæ: *In dextera longitudo vitæ est, in sinistra autem divitiæ et gloria.* Bonis utique manus utroque dotata est dotibus; in eo tamen habent varietatem sui muneris, quod et præsentia et futura tempora comprehendunt; ut læva præsentium remuneratrix, dextera futurorum sit.

24. Possumus hoc etiam de prophetia sancti patriarchæ Israel cognoscere, nam cum dexteram suam posuisset super Ephræm, sinistram autem super Manassen, et convertere eas Joseph ætatis consideratione voluisset; ut dexteram patris super caput Manasse senioris filii collocaret, noluit, et dixit: *Scio, filii, et hic erit in populum, et hic exaltabitur, sed frater junior major erit illo* (Genes. xlviii, 19). ^D In quo major? in eo utique quia benedictione prælatus est, dicentibus posteris Ephræm: *Faciatis vos Deus sicut fecit Ephræm et Manassen* (Ibid., 20): vel quia semen ejus multitudo gentium, quæ in hoc sæculo laborem elegit, credens in Dominum Jesum, ut consolationem habeat futurorum. Manasse autem semen est populus oblivionis, qui proprium oblitus auctorem, exaltatus ad tempus in hoc sæculo est, daturus in reliquum poenas graves; quia Deum suum et Dominum denegavit.

^A 25. Hoc eo diximus, ut probarem ea esse potentiora quæ futura sunt. Denique læva sapientiæ sponse capite est, dextera autem superior, quæ totam complectitur sponsam. Itaque illa quasi falcerum est quietis præsentis, quo anima innixa requiescit. Habet ubi reclinet caput suum, quia læva sapientiæ divitiæ sunt et gloria. Per id tempus hæc mulcent, et ex parte solatio sunt, et ideo; *Filius hominis non habebat ubi caput 1564 suum reclinaret* (Matth. viii, 20); *quia cum dives esset, pauper factus est* (II Cor. viii, 9). Nec gloriam aliquam istius sæculi requirebat; quia venerat non ut in portione, sed ut universo humano generi subveniret, dicens: *Mihi indignamini quia totum hominem sanum feci in sabbato* (Joan. vii, 23); hoc est totum, non ut facultatum collatione ditaret, non ut honorum insignibus, non ut gloriæ sæcularis cumularet augmento; hæc enim non habent beatitudinis et gratiæ plenitudinem: sed totum, hoc est, quod longitudinem vitæ complecteretur æternæ. Neque enim communis vitæ similis vita in dextera est sapientiæ, sed longitudo vitæ est, ut qui accipit vitam a sapientia, non exiguitatem vitæ, sed perpetuitatem et æternitatis longitudinem adipiscatur.

26. Bonus amictus æternitas vitæ. ^b Itaque sponsa malorum granatorum, hoc est, diversorum et innumerabilium fructuum, et præcipue fidei odoribus, gratiæ, sapientiæ et gloriæ, vitæque æternæ subnixæ divitiis quæ sunt circa sinistram et dexteram sponsi, per animas sanctas laudantium congregationum plausibus excitat Christum, dicens:

27. ^c *Adjuravi vos, filiæ Hierusalem, in virtutibus et fortitudinibus agri, si suscitaveritis, et resuscitaveritis dilectionem usquequo voluerit.* Ager ille quem benedixit Dominus, non iste terrenus aut horridus silevis, aut confragosus torrentibus, aut inutilis vitibus, aut infecunda glareæ saxosus, aut hiulcus, et aridus siccitate, aut sanguine madidus, aut sentibus incultus et spinis, sed ille ager de quo Dominus ait: *Et species agri mecum est* (Psal. xlix, 19). In hoc agro uva illa reperitur quæ expressa sanguinem fudit, et mundum diluit: in hoc agro est ficus illa sub qua sancti requiescent, spiritualis gratiæ suavitate recreati: in hoc agro est oliva illa fructifera, dominicæ fluens pacis unguentum: in hoc agro florent malogranata, quæ plurimos fructus uno fidei munimine tegunt, et quodam fovent charitatis amplexu.

28. ^d Quia igitur sapientia et honesta claritas ita perfecta sunt, si habeant charitatem (plenitudo enim legis (Rom. xiii, 10) est charitas) suscitari et resuscitari vult charitatem, suscitari in veteri Testamento, resuscitari in novo. Charitas Deus est, ut legimus, charitas Christus est (I Joan. iv, 8). *Suscitatur tamquam leo, et catulus leonis; ut Judæa ascendat ex germine* (Gen. xlix, 9): resuscitatur ut

^a In psal. cxviii serm. 14, num. 51 et seq.

^b In psal. cxviii serm. 19, num. 26.

^c Lib. II de Jacob et vita beata, cap. 4, num. 3.

^d In psal. cxviii serm. 8, num. 20.

dormiens, ut recumbens; quia non humana, sed sua et Patris majestate suscitatus est a mortuis. Unde ait Scriptura: *Quis suscitabit illum?* Non enim poterat illum aut angelus aut Potestas suscitare aliena, cum ipse alios suscitaret. Ergo cum hic dicit: *Si suscitaveritis et resuscitaveritis dilectionem, usquequo voluerit;* de iis dicit, qui resurrectionem ejus congrue possunt prædicare, ut audientibus ardorem fidei et devotionis accendant: vel suscitatur Christus in his qui primum accedunt, resuscitatur in his qui postquam accesserint, dormierunt. Dormit ergo Christus negligentibus, suscitatur in sanctis.

29. ^a Hanc itaque charitatem suscitatur et resuscitatur, donec vocem ejus accipiat, et præsentiam ejus accersat: quia quæsitus non solum venit, sed etiam saliens venit. Sed jam sponsus aderat, ut probaret illud quod adhuc loquentibus nobis dicit: *Adsum.* ^b *Ades,* quia suscitatus a filiabus Judæ, quasi resuscitatus a filiabus Hierusalem. Audit Ecclesia sonum vocis ejus et dicit:

30. (Vers. 8.) *Vox consobrini mei, ecce hic advenit saliens super montes, transiliens super colles.* Manipularis est hic liber multas habens personas nobiles, velut manipulus triumphalis, multosque actus significans, quos intelligere magis quam expressos tenere possumus. Nam quasi advenientem sponsum audiverit cum aliquibus pariter vianibus colloquentem, dicit sponsa: *Vox consobrini mei.* Dum loquitur cum filiabus Hierusalem, et rogat ut excitent, et resuscitent sponsum; subito tamquam de longinquo missæ vocis sonum sentiens, dicit: *Vox consobrini mei,* annuntians quem nuntiari sibi ante quærebat. Quem cupiebat ab aliis suscitari, sua prece resuscitatum, a Patre venire jam credens, læta dicit: *Vox consobrini mei.* Bene addidit, *consobrini mei;* ut non aliæ, sed consobrini sola sibi ejus vindicaret adventum.

1565 31. *Ecce, inquit, iste advenit,* adhuc ego eum quæro, et ille jam venit: adhuc ego suffragia capto ut veniat, et ille jam proximus est: ego suscitari mihi charitatem cupio, ego me vulneratam charitatis puto, et ad me plus ipsa charitas festinat: ego dixi, veni; salit ille et transilit: ego rogo eum venire cum gratia, iste gratiarum operatur augmenta; et dum venit, incrementa gratiæ secum vehit, et veniendo acquirit, quia studet etiam ipse suæ placere dilectæ. Salit super excelsa, ut ascendat ad sponsam; sponsæ enim thalamus tribunal est Christi. Salit super Adam, transilit super Synagogam; salit super Gentes, transilit super Judæos.

32. Videamus salientem Salit de cælo in Virginem, de utero in præsepe, de Jordane in crucem, de cruce in tumulum, in cælum de sepulcro. Proba mihi David salientem, proba currentem; tu enim dixisti: *Exsultavit ut gigas ad currendam viam, a summo cælo egressio ejus; et occursus ejus usque ad summum ejus, nec est qui se abscondat a calore ejus* (Psal. xviii, 6 et 7). Et nunc salit, et nunc currit, de

^a Lib. de Isaac, cap. 4, num. 34.

A corde Patris super sanctos suos, de Oriente super Occidentem, de Septentrione super Meridiem. Iste est qui ascendit super Occasum, ipse super cælos cælorum ad Orientem, ipse ascendit super montes, ipse super colles.

33. Utinam ego miser dicam, dicat anima mea: *Ecce iste advenit,* et advenit non super terrena, non super valles, sed advenit: *Saliens super montes;* Deus enim Deus montium est, non vallium: ubi ergo salit, super montes salit. Si sis mons, salit super te, salit super Isaiam, salit super Hieremiam, salit super Petrum, Joannem, Jacobum. *Montes in circuitu ejus* (Psal. cxxiv, 2): si non potes esse mons et non præales, esto vel collis, ut super te Christus ascendat: et si transilit, ut te transitus ejus custodiat.

B 34. Diximus de Christo et Ecclesia, dicamus de anima et Verbo. Anima justi sponsa est Verbi, hæc si desideret, si cupiat, si oret et oret assidue, et oret sine ulla disceptatione, et tota intendat in Verbum: subito vocem sibi videtur ejus audire quem non videt, et in timore sensus odorem divinitatis ejus agnoscit, quod patiuntur plerumque qui bene credunt. Replentur subito nares animæ spiritali gratia, et sentit sibi præsentiam ejus flatum aspirare quem quærit, et dicit: *Ecce iste ipse est quem requiro, ipse quem desidero.*

35. Nonne cum aliquid de Scripturis cogitamus, et explanationem ejus invenire non possumus; dum dubitamus, dum quærimus, subito nobis quasi super montes, id est, altissima dogmata videtur, ascendere. Deinde quasi super colles apparens nobis, illuminat mentem, ut infundat sensibus, quod invenire posse difficile videbatur: ergo quasi ex absente fit præsens Verbum in cordibus nostris. Et rursus cum aliquid nobis subobscurum est, tamquam subducitur Verbum, et tamquam absentis adventum desideramus; et iterum apparet, ostendit se nobis tamquam præsens sit nobis in iis quæ requirimus cognoscendis.

36. Salit ergo in uniuscujusque corde frequenter, transilit et exit et revertitur: si sequaris, si requiras, si tibi fidelium grata disputatione doctorum Verbum quod exierat atque transierat, postules resuscitari. Sicut illa quæ quæsit et invenit, quæ dixit: *Frater meus transivit, anima mea exivit in verbo ejus* (Cant. v, 6). Ergo etsi super montes salit, sequere: etsi super colles, sequere. Reperiuntur enim in montibus et in collibus venatores Domini, qui investigant eos qui capiuntur ad vitam; sic enim dixit per Hieremiam Deus: *Ecce mitto multos piscatores et multos venatores, et venabuntur eos super omnem montem et super omnem collem* (Jerem. xvi, 16). Ibi ergo populus Dei quærratur et inveniat in Petri et in Pauli doctrina, gratia, disciplina; ut non in convalle sint, ubi fletus, sed in montibus a quibus unumquemque Christus illuminat, et cum Petrum legimus, Christus illuminat: et cum Paulum legimus, Christus illuminat. Curavit Paulus, Christus illuminavit; quoniam invocato Domini Jesu nomine, resurrexit, cujus sa-

^b In psal. cxviii serm. 6, num. 5-15.

natus est munere. Suscitavit mortuam Petrus, A et transilientem eos, qui infirmo corde virtutem ejus capere non possunt; deinde prospicientem per ænigmata prophetarum, legendo eos, et tenendo eorum sermones; videt enim prospicientem, sed quasi per fenestram, non quasi adhuc præsentem. Videt eminentem super retia. Quid est hoc? Nisi forte quia illa retia nobis sunt, non illi retia sunt, eo quod illa anima adhuc intra sensibilia et mundana sit, quæ mentem hominis capere et quodam sinu proprio consueverunt involvere.

37. Nos igitur qui montes esse non possumus, stemus **1566** in montibus vel in collibus; ut cum miserit piscatores suos Dominus et venatores, ut venentur eos qui supra omnem montem sunt, vel super omnem collem, id est, in legis et prophetarum præceptis; et novi et veteris Testamenti cognitione omnem habentes conversationem, inveniunt nos paratos, et velut bonas colligant spicas, opportuno missi messorum tempore; quia si quis extra montem aut collem fuerit repertus, colligi velut bona spica non poterit ab his, qui ut comparationis faciamus alterius mentionem, triticum a paleis separare mittentur. Plurimarum igitur operationum solertes ministros Dominus habet, iidem piscatores, iidem etiam venatores sunt, atque messorum. Si in tempore messis quo diriguntur isti mittere, maturus expectes, salientem in montibus poteris intueri, et videbis Dominum Jesum similem capreolo aut hinnulo cervorum super montes Bethel. Salit enim super Ecclesiam quæ est domus panis, eo quod fidelium corda confirmet; unde et sponsa de eo dicit:

38. (Vers. 9.) *Similis est consobrinus meus caprea aut hinnulo cervorum, super montes Bethel*; salit enim super Ecclesiam, quæ est domus Dei, eo quod fidelium corda confirmet. Merito sicut capreola, quia capra in altis pascitur. Dorcas dicitur a videndo, dorcadion enim visus acutioris est. Quid hoc aptius Christo, qui Patrem vidit quem nemo vidit: aut si quis vidit in Christo, ipse filius revelavit? Merito sicut hinnulus cervorum, hinnulus quasi filius, cui paternæ inoleverit vis naturæ; ut eum occulta non lateant, serpentes fugiant, venena non lædant. Denique eductus de latibulis suis serpens qui educabatur ex homine, dicebat: *Quid venisti ante tempus torquere nos* (Matth. viii, 29). Spectemus ergo salientem hunc hinniculum, ut non possimus timere serpentem.

39. ^a *En ipse stat post parietem nostrum, respiciens per fenestras, prospiciens per retia*. Venit ergo et primo post parietem est, ut inimicitias animæ et corporis solvat, sublato pariete qui impedimentum concordie videbatur afferre. Deinde prospicit per fenestras: quæ sint fenestras, audi Prophetam dicentem: *Fenestras apertæ sunt e cælo* (Esai. xxiv, 18). Prophetas itaque significat, per quos Dominus genus respexit humanum, priusquam in terras ipse descenderet. Et hodie si qua eum anima multum requirat, multum merebitur misericordie; quoniam qui multum requirit, multum debetur ei. Si qua ergo anima eum studiosius quærat, longe audit vocem ejus: et quamvis ab aliis requirat, præ ipsis a quibus quærit, audit vocem ejus. Videt eum salientem ad se venire, id est, properantem atque currentem

A et transilientem eos, qui infirmo corde virtutem ejus capere non possunt; deinde prospicientem per ænigmata prophetarum, legendo eos, et tenendo eorum sermones; videt enim prospicientem, sed quasi per fenestram, non quasi adhuc præsentem. Videt eminentem super retia. Quid est hoc? Nisi forte quia illa retia nobis sunt, non illi retia sunt, eo quod illa anima adhuc intra sensibilia et mundana sit, quæ mentem hominis capere et quodam sinu proprio consueverunt involvere.

40. *En ipse stat post parietem nostrum, respiciens per fenestras, prospiciens per retia*. ^b Viderat enim Ecclesia vel anima justi salientem sicut hinniculum super montes, et repente primum aspiciens post parietem domus suæ, prospicientem per fenestras, eminentem per retia, exsultat et gaudet, quia etiam ipsa amatur a Sponso. Qui tamquam et ipse vulneratur charitatis decore, dilectæ cum primum abesset, ad oscula rogatus adfuerit (rogatur enim cum dicitur (Cant. 1, 1): *Osculetur me ab osculis oris sui*), deinde preces blanditiasque sponsæ non spreverit, dilecta sibi ubera præbentis; atque in interiora domus eam benignus induxerit: deinde tamquam lascivienti ludens amore, quia vellet pertentare sensus amantis, sæpe egressus ut quæreretur a Sponso, sæpe regressus ut invitaretur ad oscula, astiterit post parietem, prospexerit per fenestras, eminens super retia; ut non totus abesset, nec quasi totus intraret, et ipse ad se sponsam vocaret; ut veniendi ad se invicem fierent gratiora commercia, amoremque mutuis adolerent sermonibus.

1567 41. (Vers. 10.) *Exsurge, inquit, veni, proxima mea, formosa mea, columba mea*; et tu si habeas fundatum parietem, non illum medium qui domus unius separet membra, sed ædificatum supra fundamentum apostolorum et prophetarum, ut compaginata ejus structura crescat in templum, nec distermine ejus interna, sed muniat. Si habeas ergo in te ædificationem Dei, et ad Orientem pateant semper fenestras tuas, venit Verbum, *Stat post parietem tuum* (Cant. 11, 9); *oculi enim Domini super justos* (Psal. xxxiii, 16); *prospicit per fenestras tuas* (Cant. 11, 9).

42. Quæ sunt fenestras istæ? Legimus fenestras de quibus dicit Hieremias: *Intravit mors per fenestras* (Jerem. ix, 21), per quas intravit avaritia, intravit libido. Oculus tuus fenestra est. Si videris mulierem ad concupiscendum eam, intravit mors per oculum tuum: si videris possessionem viduæ, vel thesauros minoris, et tuas excitaris cupiditates, *Intravit mors per fenestram*. Sicut ergo per hæc intrat mors, intrat et vita: si decorem puellæ aspiciens sacræ, veneris Dominum Jesum, quod in teneros annos venerit ætas senectutis, vita immaculata, et ipse filiam tuam offeras; ut pio consecretur velamine: si possessionem minoris non tamquam sollicitus invasor aspicias, sed quasi parens sedulus religioso tuearis

^a Lib. de Isaac, cap. 4, num. 32, 33.

^b In psal. cxviii serm. 6, num. 18-26.

affectu : per has fenestras prospicit Christus, ut vocet sponsam.

43. *Eminens super retia* : bene *eminens* ; quia solus est quem retia non involverint peccatorum. Omnes intra retia eramus, immo adhuc intra retia sumus ; quia nemo sine peccato nisi solus Jesus, quem non cognoscentem peccatum, peccatum pro nobis fecit Pater, etenim tradidit eum laqueis, tradidit eum retribus : mittens eum non in peccato in quo erant omnes homines, sed in similitudinem carnis peccati, ut de peccato damnaret peccatum in carne. Peccatum erat caro, secundum illud quia hæreditario erat damnata maledicto, peccatum erat illecebra et ministra peccati. Venit Dominus Jesus, et in carne peccato obnoxia militiam virtutis exercuit : facta sunt membra nostra jam non arma libidinis, sed arma virtutis ; namque ubi erant incentiva libidinis, ibi nunc sunt domicilia castitatis. Hic ergo venit ad laqueos, sed voluntarius : venit ad retia, sed securus. Plena erant omnia retribus, referta laqueis, audi dicentem : *In via hac quam ambulabam, absconderunt superbi laqueum mihi (Psal. cxli, 4)*. Et in libro sapientiæ Sirach moneris ut cognoscas quia in medio laqueorum ambulas (*Eccli. ix, 20*). Quot vitia, tot retia : quot peccata, tot laquei.

44. Hæreditarii jam te nexus tenebant, venit ad laqueos Jesus, ut Adam solveret : venit liberare quod perierat. Omnes retribus tenebamur, nullus alium eruere poterat, cum se ipsum non posset eruere. Talis ergo necessarius fuit, quem vincula generationis humanæ delictis obnoxia non tenerent, non cepisset avaritia, non ligasset dolus. Is solus erat Jesus, qui cum hujus carnis se circumdedisset vinculis, captus non erat, non erat alligatus : sed dirumpens ea atque dissolvens, ad se magis vocavit Ecclesiam, *Prospiciens per laqueos, eminens super retia* ; ut et ipsa disceret vinculis non teneri. Denique eo usque non longe a vinculis fuit, ut pro nobis subiret et mortem, sed tamen non servus mortis effectus, sed liber inter mortuos ; liber enim erat qui solvendæ mortis potestatem habebat. Denique ipse te doceat qui ait : *Solvite templum hoc, et in triduo resuscitabo illud (Joan. ii, 19)*. Audiamus itaque quid dicat :

45. (Vers. 11 - 13.) *Exsurge, veni proxima mea* ; hoc est, surge a mortuis, exsurge a vinculis, quibus circumdata tenebaris. Ex-urge, quia ego resurrexi tibi : solve vincula iniquitatis, quia ego jam solvi tibi : veni, quia jam retia soluta sunt, Virgo peperit, puer natus ex virgine est, nihil debet muliebri hæreditati, quasi filius mulieris non tenetur : cerne medium parietem maceris jam solutum, qui interiorum affectuum concordiam dividebat, et in diversum excitabat di-sensiones corporalium passionum. Veni ergo secura, cupio videre faciem tuam, et audire vocem tuam : veni, ut jam me per retia non videas, sed facie ad faciem vultibus amatoris dilecta potiaris.

46. Et hic ista ethice decursa sint. Mystica autem

A illa si possumus, vel linea intueamur extrema. Se-debat intra domum Sponsa devota Domino, intra parietem Legis et 1568 prophetarum, spiritalium lapidum exædificatione fundatum, qui claudebat atque vallabat domum regiam, plenam jucunditatis atque lætitiæ. Mirabatur thesanros regios, et intuebatur sollicite, cupiens sapientiam quæ has sibi divitias demonstraret, addiscere. In secreto erat, sed secreti ipsius interpretem requirebat. Venit Dominus Jesus saliens super montes. Nobis sero videbatur venire, sed ille properabat. Saliebat denique et transiliebat, ut Judæorum corporalia et saxosa dogmata transiliret. Astitit post parietem domus quæ erat in veteri Testamento, prospiciens per Legis fenestram, et prophetarum cavernas.

B 47. Nondum erant domus illius aperta vestibula, nondum claves sapientiæ portarum claustra patefecerant, quibus Legis claudebantur interna ; de superiore tamen, hoc est, spiritali parte prospectans Ecclesiam vocat, ut per Legem et prophetas, Evangelii vertice sublimis assurgens, retia Judaicæ interpretationis, et nodos intrepido calcet vestigio. Ideoque *Proxima* vocatur, ut adhæreat Christo, mundana non quærat : ideo *Formosa*, ut speciosos evangelizantium pedes perferat : ideo *Columba*, ut spiritalia petat, terrestria derelinquat.

48. *Ecce, inquit, hiems præterit, imber abiit, discessit sibi, flores visi sunt in terra, tempus secandi advenit*. Ante adventum Christi hiems erat : venit Christus, fecit æstatem. Tunc omnia erant florum indiga, nuda virtutum : passus est Christus, et omnia cæperunt novæ gratiæ secundari germinibus. Imber abiit luxuria profluentis, et nubila teris orta flagitiis æstiva jam puræ conscientiæ serenitate laxantur. Ideo non evadunt quorum fuga in hieme fit ; quia non sequuntur Domini passionem, non tollunt crucem suam, et Christum sequuntur.

49. Imber impedit flores : at nunc flores videntur in terra. Boni flores apostoli, qui diversorum scriptorum suorum atque operum fuderunt odorem. *Tempus secandi advenit*, quando matura in horreis frumenta conduntur ; et qui metit, mercedem accipit. *Vox turturis audita est*, quia invenit sibi nidum ; Ecclesia enim domus est castitatis. *Ficus quæ propter infecunditatem jubebatur excidi, fructus ferre jam capit*. Vinea translata ex Ægypto, jam non maceris destructa depositis, incursatur a bestiis ; nec informis sentibus, sed odora jam floribus.

D 50. *Exsurge, inquit, veni, proxima mea, formosa mea, columba mea, perfecta mea ; proxima utique fidei desiderio, formosa decore virtutis, columba gratia spiritali ; pennæ enim columbæ deargentatæ æternam illam significant potestatem, et columbæ volatus Spiritus sancti præsentiam declaravit. Vocat igitur ad se eam Christus ut veniat, quoniam spiritalibus jam pretiis dotata veniebat. Quia ecce, inquit, hiems præterit, imber abiit, disces-*

^a Ex Apologia David postrema, cap. 8, num. 43, 44.

sit sibi, flores visi sunt in terra. Videte quemadmodum sancta invitetur Ecclesia. Hiems, inquit, discissit sibi, ne hiemem nuda formidet, hiemem non temporis, sed infirmitatis, quæ agrum animæ secundam omni flore dispoliat. Est enim hiems non terreni solis, est hiems mentis, quando animo frigus illabatur, quando vapor animi vanescit, quando solvitur vigor sensus, quando nimius humor exundat, et mentem gravat, quando interior caligat aspectus. Et ideo ait Dominus: Videte ne fiat fuga vestra hieme vel sabbato (Matth. xxiv, 20); bonum enim ut tunc dies iudicii vel mortis adveniat, cum viget animi blanda temperies, cum cœleste mysterium serena luce resplendet, cum cor nostrum ardet in nobis. Tunc enim Christus est præsens, sicut testatur in Evangelio Ammaon et Cleophas dicentes: Nonne cor nostrum ardens erat in nobis in via, cum aperuisset in nobis Scripturas (Luc. xxiv, 32). Viget autem animus, quando etiam flos videtur in terris. Quis est iste flos boni odoris, nisi ille qui dixit: Ego flos campi et lilium convallium (Supra, vers. 1): de quo et in Esaiâ scriptum est: Exiet virga de radice Jesse, et virga ex radice ascendet, et flos ex virga exiet (Esai. xi, 1). Radix utique familia Judæorum est, virga Mariæ, flos Mariæ Christus: qui quando nostra resplendet in terra, et in agro animæ redolet, vel in Ecclesia sua vernal, nec frigus possumus timere, nec pluviam vereri, sed exspectare iudicii diem. Et ideo Ecclesia ut hunc florem videret, omni studio festinabat, sicut ipsa in posterioribus 1569 testatur dicens: In cubili noctibus quæsi vi quem diligit anima mea (Cant. iii, 4).

50. ^a Ficus protulit grossos suos. Apta Synagogæ arboris istius comparatio est, quia sicut arbor ista foliis redundans fluentibus, spem posse soris sui cassa speratorum proventuum exspectatione destituit: ita etiam in Synagoga, dum doctorum ejus operibus infecundi, verbis tantum velut foliis redundantibus gloriantur, inanis umbra Legis exsuperat; spes autem falsi exspectata proventus, populi vota credentis illudit.

51. Est etiam in natura arboris quo magis credas Synagogæ speciem comparatione hujus expressam. Etenim si diligenter inquiras, discretam ab usu arborum cæterarum consuetudinem naturæ hujus invenies; namque aliæ florem ferunt antequam fructum, pomæque ventura prænuntio sui flore designant: hæc sola ab initio pomæ germinat pro floribus: in aliis flos decedit et pomæ nascuntur; in hac pomæ decidunt, ut pomæ succedant. Ergo priora illa cassa fructuum, vice floris emergunt: ita præcoeci quodam nascendi usu, quæ ordinem naturæ nesciunt, beneficium naturæ servare non possunt. Etenim qua se medio trudere de cortice gemma consuevit, ea minutissima quæque hujus generis pomæ prorumpunt: de quibus legimus in Canticis

A canticorum: Ficus protulit grossos suos. Itaque cæteris albetibus primo vere virgultis, sola ficus proprio nescit flore canescere; eo forte quod nullus sit istis maturior usus in pomis. Namque succedentibus aliis quæ quasi degenerantia despuuntur, et arenti infirma radice, renovatis quibus sit succus utilior, exuuntur. Manent tamen aliqua perrara, nec decidunt, quibus hic proventus arriserit, ut de medio drarum virgarum claviculo brevi erumpente promergant, quo geminis tecta præsidiiis, tamquam naturæ parentis gremio, succi fotu plenioris inolescant. Ea clementioris aëræ provocata temperie: et prolixioribus adulta temporibus, ubi silvestrem animi succi prioris exuerint, specie cæteris et matritatis gratia præferuntur.

52. Specta nunc cultus et animos Judæorum, qui quasi primi fructus male feracis Synagogæ, quasi labentis similitudine corruerunt, ut mansura supra ævum nostri generis pomæ succederent. Etenim primas Synagogæ populæ, quasi radice operum infirmas arenti, ubertatem sapientiæ naturalis haurire non potuit. Et ideo velut inutilis decedit fructus, ut quasi ex iisdem claviculis arboris fructuosæ, de pinguedine religionis antiquæ novus Ecclesiæ populus emergeret. Ergo ille qui erat, esse desivit, ut iste inciperet qui non erat: primi tamen ex Israel, quos naturæ validioris ramus extulerat, sub umbra Legis et crucis, in utriusque sinu succo gemino colorati, grossi maturescentis exemplo, pulcherrimorum gratia fructuum cæteris præstiterunt, quibus dicitur: Sedebitis super duodecim thronos, jadicantes duodecim tribus Israel (Matth. xix, 28).

53. ^b Vineæ florentes dederunt odorem suum (Sup., v. 5). Bene per vineam Ecclesia designatur; ut enim vitis maritatur arboribus, ita corpus animæ, anima quoque corpori conjungitur: ut vinea dum ligatur, erigitur, et recisa non minuitur, sed augetur; ita plebs sancta dum ligatur, exiit: dum humiliatur, attollitur: dum reciditur, coronatur. Quin etiam ut tener surculus, veteri abscissus ab arbore, in alterius fetu radicis inseritur: ita populus hic sanctus sureuli veteris cicatricibus enodatis, in novo illo crucis signo tamquam gremio piæ parentis fatus inolescit: Spiritusque sanctus in hoc carcereum corpus infusus, velut in altis demissus terrarum serobes, aquæ salutaris irriguo diluit quidquid est fetidum, membrorumque nostrorum habitus in cœlestem erigit disciplinam.

54. Hanc vineam diligens agricola fodere, rigare, contendere consuevit, eruderatisque terrenæ molis aggeribus, opera corporis nostri nunc sole torrere, nunc imbre perfundere, stipare agrum solitus, ne sentibus gemma lædatur, ne luxuriet umbra foliorum, verborumque infructuosa jactantia virtutibus obumbrando, maturitatem naturalis indolis impediatur.

^a Lib. vii, in Lucam, ad cap. xiii.

^b Lib. ix in Luc., ad cap. xx.

55. (Vers. 14.) ^a *Et veni, inquit, columba mea, in tegimento petrae, juxta praemunitioem*; hoc est, veni juxta Evangelium: propugnacula fidei tuae, gesta sunt Christi: muri tui subsidia, **1570** verba sunt Domini: passio Dominici corporis, tua virtus est.

56. *Ostende mihi faciem tuam, et insinua vocem tuam; quia vox tua suavis est, et facies tua decora*. Suavis est vox tua; quia ore fit confessio ad salutem: et decora facies; quia quae non erubescit auctorem, non confunditur redemptore. Ostendit ergo faciem suam, signaculum crucis praefrens: et insinuat vocem suam, auctoritatem praedicationis assumens. Integimento enim corporis Christi, quo redemptus est a peccato, munimentum gratiae spiritualis invenit; ut salutaria sibi et sentiat et loquatur. Suavis ergo vox, quae in divinis testimoniis loquebatur: **B** *Decora facies*, quae in conspectu regum non confundebatur.

57. ^b *Exsurge, inquit, veni, proxima mea*; id est, exsurge a delectationibus mundi, exsurge a terrenis, et veni ad me, quae adhuc laboras, et onerata es, quae sollicita es quae sunt mundi: veni supra mundum, veni ad me, quia ego vici mundum: veni prope me, jam pulchra aeternae vitae decore, jam columba, id est, miis atque mansueta, jam tota plena gratiae spiritualis. Jure ergo jam retia timere non debet, cum is vocet ad se animam, qui tentamentis et retibus mundi non potuit capi. Nam cum homines in medio laqueorum ambulemus, per appetentiam escae retibus simul et laqueis obnoxii sumus. Ille in corpore positus retia non timebat, sed eminebat super retia, id est, supra tentamenta mundi et corporis passiones; immo et alios eminere faciebat.

58. Exsurge, veni, proxima mea, noli timere retia, jam praeteriit hiems. Venit pascha, venit indulgentia, venit remissio peccatorum, cessavit tentatio, imber abiit, procella abiit et quassatio. Ante adventum Christi hiems erat, post adventum Christi flores sunt, unde ait: *Flores visi sunt in terra*. Ubi ante spinæ, ibi nunc flores; *Tempus, inquit, secandi advenit*. Ubi ante desertum, ibi messis est. *Vox turturis audita est in terra nostra*: bene addidit propheta *nostra*, quasi admirans, quod ubi ante impudicitia, ibi castitas. *Ficus protulit grossos suos*. Quae quasi infructuosa jubebatur abscindi, hæc fructus afferre jam coepit. Sed quid dubitas, quia grossos dixit? Priores discutit, ut posteriores meliores afferat: sicut Synagogæ fructus abjicitur, renovatur autem Ecclesiæ.

59. Et quamvis plena tranquillitas sit, et adoleverint mysteria, iterum tamen dicit: *Exsurge segura in tegimento petrae*, id est, tuta praesidio passionis meae et fidei munimento. Suxerunt enim mel de petra et oleum de firma petra. Hoc integimento animæ piorem indutæ, jam nudæ non sunt, et hæc illis est

^a In psal. cxviii serm. 6, num. 33.

^b Lib. de Isaac, cap. 4, num. 34 et seq.

^c In psal. cxviii serm. 11, nuni. 29.

praemunitio. Ideoque et huic animæ ait: *Et veni, te columba mea, in tegimento petrae juxta praemunitioem: ostende mihi faciem tuam, et insinua vocem tuam*. Hortatur ad confidentiam, ut non erubescat crucem Christi, nec ejus signaculum. Hortatur ad confessionem, vult omnes insidias dimoveri; ut bonus fidei odor spiret, ut dies fulgeat, ut adversæ noctis umbra non noceat; quoniam qui juxta Christum est, dicit: *Nox praecessit, dies autem appropinquavit* (Rom. xiii, 12). Est et umbra saecularium quae praeterit, et dies caelestium Christus, qui sanctis suis lucet.

60. (Vers. 15.) ^c *Prendite nobis vulpes pusillas exterminantes vineas, ut vineae nostrae floreat*. Scriptura eum hominem dicit, qui est ad imaginem et similitudinem Dei: peccantem autem non hominem, sed aut serpentem, aut equum adhinnientem feminis. aut vulpeculam, aut jumentum vocare consuevit. De quorum uno ait Dominus: *Ite, dicite vulpi illi* (Luc. xiii, 32), hoc est, de Herode. Et alibi cum se fraudulenter interrogari adverteret, dixit: *Vulpes foveas habent, et volucres caeli nidus, ubi requiescant* (Math. viii, 20); eo quod fraudulenter in terrestrium passionum quibusdam latibulis demorentur.

61. Unde etiam Samson binas vulpes sibi nexuit, ad quarum caudas alligavit faces, et dimisit eas per messes Allophylorum (Judic. xv): per hanc figuram significans quod improbi ac fraudulentum homines, et maxime haeretici, liberam linguam habeant ad la-trandum: sed exitus impeditos, aut litigiosa principia, finem vero fraudis suae incendio deputatum. Ideoque et trecentas vulpes dimisit, eo quod perfidi crucis quidem praedicatione se commendare desiderant: sed mysterium ejus tenere non possunt, qui hac **1571** praedicatione composita, et falsa atque simulata, urere magis fructus conantur alienos: cum utique vera crux Domini non exurat aliena merita, sed secundet.

62. Meritoque scriptum est: *Prendite nobis vulpes pusillas, exterminantes vineas, ut vineae nostrae floreat*. Quo ostenditur quod vel Dominus Jesus vel Ecclesia fraudulentorum dolos vineis suis exterminandos esse praecipiat; ne pusillulis vineis noceant, quia adultis jam vitibus nocere non possunt. Haereticus enim imperfectum tentare potest, non potest sup-plantare perfectum.

63. (Vers. 16.) ^d *Frater meus mihi, et ego illi*. Vox ista est virginis; nam immaculatum corpus a virili permixtione servare, et palmam castimoniae, limoso in corpore usque ad angelorum conversationem, custodia integritatis evehere, utilitas privata, laus est publica. Quam rarus in terris, qui hoc potest dicere, quam alienus a vitibus, quam segregatus ab omni labe peccati, qui nihil habeat cum saeculo commune, dicens: *Dilectus meus mihi et ego illi, in medio uberum meorum commorabitur*. ^e Scilicet nihil

^d In psal. cxviii serm. 16.

^e In psal. cxviii serm. 8, num. 3 et seq.

mundi hujus sibi vindicet, cui non sit corporalium possessio cupiditatum, quem non inflamet libido, non stimulet avaritia, non lascivia effeminet, non luxuria decoloret, non sternat ambitio, non mace-ret invidia, non aliqua negotiorum sæcularium cura sollicitet: verus minister altaris, Deo natus, non sibi; Levi enim, ut habet interpretatio, significat: Ipse mihi assumptus; significat: Et ipse meus; significat et tantum: Assumptus; significat: Et assumptus mihi.

64. Ipse idem, et mihi Levi et Deo est. Quomodo idem et mihi sacerdos et Deo est. Et mihi advocatus et Domini deprecator est: pro me offerens sacrificium, et idem se offerens Domino. Denique et alibi Levi interpretatione dicitur, *Pro me*; etenim si a me nominetur Levi, Levi pro me est: si pro me offerat, pro me est: si pro me interveniat, pro me est: sin-
B autem vocetur a Domino, ipse mihi dicitur: hoc est, non alii tributarius, non decimarius, non de possessione munificus. Ipse mihi, hoc est, tamquam abundans pro suis omnibus. Non ab hoc decimas quæro, non fructus, non dona, non munera; ipse mihi pro munere est, ipse est pro tributo. Non in possessione sua munificus mihi, sed ipse mihi possessio, ipse meus fructus, ipse meus sensus. Assumptus a me, vel assumptus mihi, non potest hoc sine divina esse gratia. Sicut enim possessio non potest mea esse, nisi emero eam: sic non potest esse Levi, nisi fuerit assumptus a Domino, cum enim assumptus fuerit, recte dicitur, ipse meus. Denique cum Moysi dictum esset, ut populo Judæorum per tribus singulas divideret incolatus, et distribueret singulis tribubus portionem: tribum Leviticam excepit Deus dicens filiis Levi: *Non erit ei portio, neque sors in medio fratrum suorum; quia Dominus Deus pars eorum est* (Deut. x, 9): et alibi: *Ego Dominus portio eorum* (Num. xviii, 20).

65. Negatur his terrena divisio, ut ipsi dum sæcularem sibi non vindicant portionem, fiant cœlestis possessio: vel hoc solum noverint possidere, hoc est, fidei et devotionis obsequium, multo ditiores quam qui possessionum suarum spatia ampla diffundunt. Quantumlibet enim fines suos extendant, et terra deficit, et mare includit insanas cupiditates, et pendunt tributa majora quam fructus sunt. At vero iste nihil possidens, nulli nisi Deo militat, supra ter-
D ram ejus est portio, non cum terra deficit, non mari clauditur. Cujus portio Deus est, totius possessor est naturæ. Pro agris igitur ipse sibi satis est, habens bonum fructum, qui numquam possit perire. Pro domibus satis est sibi, ut sit habitatio Domini, et templum Dei, quo nihil potest esse pretiosius. Quid enim pretiosius Deo? Aut quid deest huic viro qui potest dicere: *Non contingat mihi gloriari nisi in cruce Domini nostri Jesu Christi, per quem mihi mundus crucifixus est, et ego mundo* (Galat. vi, 4)?

66. Non potest in hoc princeps mundi hujus sibi

^a In psal. cxviii serm. 14, num. 2.

consortium vindicare, in quo nihil suum invenit. Ideoque Dominus qui venit docere, ut fieret nobis Deus portio, ait: *Venit enim hujus mundi princeps, et in me invenit nihil* (Joan. xiv, 30). Meritoque imitatores sui esse volens, ait: *Nolite possidere aurum, neque argentum, neque pecuniam* (Math. x, 9). Unde Petrus ostendens in Deo portionem sibi esse, non in sæculo, ait: *Argentum et aurum non habeo, sed quod habeo*, **1572** *hoc tibi do: in nomine Jesu Christi Nazareni surge, et ambula* (Act. iii, 6); hoc est, hæc est portio mea, portio mea Christus est: *In nomine igitur Christi Jesu surge, et ambula* (Ibid). Hoc est, in portione mea dives sum, in portione mea potens sum. Merito tales præsumo fructus istius portionis, ut salus et vita donetur; quia hoc est istius patrimonium portionis quam elegi mihi: *Dilectus meus mihi, et ego illi*.

67. *Qui pascitur inter lilia*. Liliū castitatem significat. Scit itaque bonus pastor, ubi pascat gregem suum, quæ pabula ovibus suis expediant. ^a Quæ sunt pascua nostra, hoc est, fidelium, nisi Christus? In cujus pascuis se locatum Prophetia lætatus est, dicens: *In loco pascuæ, ibi me collocavit* (Psal. xxii, 2); ibi enim nos pascit et reficit. Bona pascua, sacramenta divina sunt. Carpis illic novum florem, qui bonum odorem dedit resurrectionis: carpis liliū, in quo sit splendor æternitatis: carpis rosam, hoc est, Dominici corporis sanguinem. Bona etiam pascua, libri sunt Scripturarum cœlestium, in quibus quotidiana lectione pascimur, in quibus recreamur ac reficimur; cum ea quæ scripta sunt degustamus, vel summo ore libata frequentius ruminamus. His pascuis grex Domini saginatur. Bona etiam Christi pascua montes convallium; nam et in his pascit Christus sicut capreolus aut hinnulus cervorum, hoc est, in splendoribus sanctorum.

68. (Vers. 17.) ^b *Donec aspiret dies, et inclinentur umbræ*. Zachæus in arborem sycomori ascendit, ut Christum videret: in nobis quoque expandi manus suas Jesus, ut totum mundum obumbraret. Quomodo non sumus in umbra, qui crucis ejus protegimur velamento? Quomodo non sumus in umbra, quos crucifixus a malignitate sæculi et corporis ardore defendit? An nescimus, quoniam Verbum Dei veniens in hunc mundum, non sicut Verbum advenit. Quale erat in principio, quale erat apud Deum: *sed semetipsum exinanivit, formam servi accipiens* (Philip. ii, 7). Venit in nube levi, et cum easet virtus Altissimi, obumbravit Mariæ; ut transfiguraret corpus humilitatis nostræ, conforme fieri corpori gloriæ suæ. Sicut ille ergo formam mutavit, cum ex Virgine nasceretur: ita et nobis sermones Dei transfigurari videntur, cum leguntur in Evangelio, cum species eorum videtur in Scripturis quasi per speculum; quia tota veritas hic non potest comprehendi, cum autem venerit quod perfectum est, non jam per discussionem, non per speciem ut transfigurati, sed integra atque expressa veritate resplendent.

^b In psal. cxviii serm. 3.

Avete. Illæ autem accesserunt, et tenuerunt pedes A
ejus, et adoraverunt eum.

15. Tenetur ergo Jesus, et delectatur sic teneri, quia fide tenetur. Denique delectavit eum et illa mulier, quæ tetigit eum, et curata est a sanguinis fluxu, de qua dixit: *Tetigit me aliquis; nam sentio virtutem de me exisse* (Luc. viii, 46). Tange ergo, et fide tene eum, et constringe fideliter pedes ejus; ut virtus de eo exeat, ut sanet animam tuam. Et si dicat: *Noli me tangere*; tu tene. *Nondum enim ascendi ad Patrem meum*, dixit (Joan. xx, 17). Semel dixit: *Noli me tangere*, quando resurrexit: aut forte illi dixit, quæ putabat furto esse sublatum, et non virtute propria resuscitatum. Denique in alio libro habes, quia tenentibus pedes et adorantibus dixit: *Nolitis timere* (Matth. xxviii, 10).

16. Tene ergo et tu, anima, sicut tenebat et Maria, et dic: *Tenui eum, et non dimittam*: cui dicebant ambæ, tenemus te. Vade ad patrem, sed non derelinquas me, ne iterum labar; et cum Maria non errante, sed arborem vitæ tenente, tecum rape tuis pedibus in hærentem. Tecum ascendam, noli me dimittere, ne iterum serpens venena sua fundat, ne iterum queat femineum mordere vestigium, ut supplantet Adam. Dicat ergo anima tua: *Teneo te, et inducam te in domum matris meæ, et in secretum ejus quæ concepit me* (Cant. iii, 4); ut cognoscam mysteria tua, ut hauriam sacramenta tua.

17. ^a *Tenui eum, nec relinquam eum, donec inducam eum in domum matris meæ, et in cubiculum ejus quæ me concepit*. Quæ est domus matris meæ et cubiculum ejus, nisi internum tuæ secretumque naturæ? Hanc domum serva, hujus domus mundato penetralia, ut cum immaculata domus fuerit, nec ullius adulterinæ conscientie sordibus inquinata, spiritualis domus in sacerdotium sanctum lapide angulari coagmentata consurgat, et Spiritus sanctus habitet in ea. Quæ sic Christum requirit, quæ sic Christum obsecrat, non relinquitur ab eo: Immo etiam frequenter revisitur.

18. ^b Vel domus matris, fortasse domus est, in qua præfulget moralium disciplina: secretum autem illud est, in quo sunt altiora mysteria, in quibus divinæ gratiæ mella redolet. An non omni melle dulcior peccatorum remissio? Nonne omni flore gratior resurrectio mortuorum? ^c Suscipe igitur Evam, non jam ficulneæ foliis coopertam, sed sancto amictum Spiritu, et nova gratia gloriosam; quia jam non tamquam nudata absconditur, sed tamquam circumdata vestimenti splendore fulgentis occurrit, quia vestit eam gratia: sed nec Adam primo nudus erat, quando eum innocentia vestiebat. Videntes itaque eam filix Hierusalem Christo in hærentem, et adhuc ascendentem cum eo (dignatur enim quærentibus frequenter occurrere, et condescendere, ut eos elevet) dicunt:

19. (Vers. 6.) ^d *Quæ est hæc quæ ascendit a deserto?*

Sic sicut illa anima, quæ Christi in se charitatem excitat, quam mirantur ascendentem virtutes celorum; quod sine offensione **1576** ascendat, et ex hoc mundo ascendat cum lætitia et jucunditate, sicut vitis propago, et sicut fumus se ad superna subripit: fragrans odorem resurrectionis piæ, et suavitate fidei, sicut habes scriptum: *Quæ est hæc quæ ascendit a deserto, sicut vitis propago, fumo incensi odorata, myrrha et thure ab omnibus pulveribus unguenti*. Pulchre subtilitatem ejus expressit, pulveris compositione, et unguenti commemoratione; quia in Exodo subtile legimus, et ex multis compositum thymiam: illud esse incensum propheticum, quod est sanctorum oratio, ut dirigatur in conspectu Domini, sicut et David dicit: *Dirigatur oratio mea, sicut incensum in conspectu tuo* (Psalm. cxi, 2).

^e 20. *Quæ est ista quæ ascendit a deserto?* Desertus hic terræ locus et incultus videtur, sentibus et spinis nostrorum obsitus delictorum. Mirantur videlicet quomodo anima quæ ante in inferno relinquebatur in hæreat Dei Verbo, et ascenderit sicut vitis propago, in superiora subrigensse, velut fumus natus ex igne, atque alta petens, tum præterea bonis odoribus fragret. Odor autem ille orationis piæ redolet sanctitatem, quæ dirigitur sicut incensum in conspectu Domini (Psalm. cxi, 2). Et in Apocalypsi legimus, quod *Ascendit fumus incensorum de orationibus sanctorum* (Apoc. viii, 4), quæ incensa referuntur per angelorum suorum orationes, scilicet super altare illud aureum quod est ante sedem Dei. Et tanquam suavitate præcationis fragrat unguentum; quia de æternorum et invisibilium, non de corporalium petitione compositum est: præcipue tamen myrrham redolet et thus, eo quod peccato mortuus sit, et Deo vivat. Unde et in posterioribus: *Ibo, inquit, mihi ad matrem myrrhæ, et ad collem thuris*. Sequitur:

21. (Vers. 7.) ^f *En sexaginta potentes in circulo propaginis ejus, strictis armati ensibus, et eruditi præliaribus disciplinis*. Qui sunt isti fortes et eruditi præliaribus disciplinis, adverte. Fortis et ecclesiastici est viri non dissimulare cum aliquid imminet, sed prætereundere et tamquam explorare de specula quadam mentis, et obviare cogitatione provida rebus profuturis; ne forte dicat postea: *Ideo in ista incidi, quia non arbitrabar posse evenire*. Denique nisi explorentur adversa, cito occupant. Ut in bello improvisus hostis vix sustinetur, et si imparatos inveniat, facile opprimit: ita animum mala inexplorata plus frangunt. In his ergo duobus illa est animi excellentia, ut primum animus tuus bonis exercitatus cogitationibus, mundo corde quod verum et honestum est, videat: *Beati enim mundo corde, quia ipsi etiam Deum videbunt*: atque id quod honestum est, solum bonum judicet. Deinde nullis perturbetur occupationibus, nullis cupiditatibus fluctuet.

^a Lib. de Virginitate, cap. 13, num. 78.

^b In psal. cxviii serm. 17.

^c Lib. de Isaac, cap. 5, num. 43, in fin.

^d Epist. 63, ad Irenæum, num. 4 et seq.

^e Lib. de Isaac, cap. 5, num. 44.

^f Lib. 1 De Officiis, cap. 38, num. 189.

22. Neque vero id quisquam facile facit : quid enim tam difficile quam dispicere tamquam ex arce aliqua sapientiæ, opes aliaque omnia, quæ plerisque videntur magna et præcelsa? Deinde ut iudicium tuum stabili ratione confirmes, et quæ iudicaveris levia, tamquam nihil profutura contempnas? Deinde ut si quid acciderit adversi, idque grave et acerbum putetur, ita feras, ut nihil præter naturam accidisse putes, cum legeris : Nudus sum natus, nudus exibo : quæ Dominus dedit, Dominus et abstulit (*Job. 1, 21*) ; et utique et filios amiserat et facultates : servisque in omnibus personam sapientis et iusti, sicut ille servavit, qui ait : *Sicut Domino placuit, ita factum est, sit nomen Domini benedictum (Ibid.)*. Et infra, *Sicut una insipientium mulierum locuta es : si bona suscepimus de manu Domini, quæ mala sunt non sustinebimus (Ibid., 2)?*

23. ^a Non est igitur mediocris nec discreta a cæteris animi fortitudo, quæ bellum cum virtutibus gerat ; sed quæ sola defendat ornamenta virtutum omnium, et iudicia custodiat, et quæ inexpiabili prælio adversus omnia vitia decernat, invicta ad labores, fortis ad pericula, rigidior adversus voluptates, dura adversus illecebras, quibus aurem deferre nesciat, nec (ut dicitur) ave dicat, pecuniam negligat, avaritiam fugiat tamquam labem quamdam, quæ virtutem effeminet ; nihil enim tam contrarium fortitudini, quam lucro vinci. Frequenter pulsus hostibus, inclinata in fugam adversariorum acie, dum exuviis cæsorum capitur præliator, inter ipsos quos stravit, miserandus occubuit : et triumphis suis dejectæ legiones dum **1577** spoliis occupantur, hostem in se revocarunt, qui fugerat.

24. Fortitudo igitur tam immanem pestem repellat et proterat, nec tentetur cupiditatibus, nec frangatur metu ; quia virtus sibi constat, ut fortiter omnia persequatur vitia, tamquam virtutis venena. Iracundiam velat quibusdam propulset armis, quæ tollit consilium, et tamquam ægritudinem vitet. Gloriæ quoque caveat appetentiam, quæ frequenter nocuit immoderatus appetita, semper autem usurpata. Emolliri enim adulatione non solum fortitudinis non esse, sed etiam ignaviæ videtur. Horum fortium castra Jacob videns in spiritu, *Castra*, inquit, *Dei sunt hæc (Gen. xxxii, 2)*.

25. ^b Quid autem sunt sexaginta? Scimus hebdomadam veteris, ogdoadæ autem novi esse Testamenti, scilicet quando Christus resurrexit, et dies omnibus novæ salutis illuxit : quo die se fulgor plenæ atque perfectæ circumcisionis humanis pectoribus infudit. Septem autem et octo, quindecim faciunt. Isti ergo sunt septem et octo, id est, quindecim, quibus conduxit Osee meretricem, quam conducendam Dominus ei præceperat. Hebdomada itaque et octava significant duorum Testamentorum con-

summationem, et fidei plenitudinem : quindenarius vero numerus quater ductus, qui sunt sexaginta, Evangelii perfectionem.

26. ^c Quæ est autem propago in cuius circuitu potentes isti sunt? *Nephtalim*, inquit, *vitis remissa, porrigens in germine decorem*. Sarmentum vitis aliud amputatur quod videtur inutile, ne cassa vitis sarmentorum exultatione luxuriet, et aliud pæulis per reciditur et remittitur, ut fructum afferat, cuius decus in generatione porrigitur ; quia dum ad superna se subrigit, vitem amplectitur, et ad verticem ascendens, jugi quædam colla vitium pretiosis palmitis vestit monili. Est et ille decorus in generatione, quia plenis palmitibus multos fructus exundat. Decorum hoc, sed multo illud pulchrius, quod hærentem palmitem viti significat spiritali, cuius nos sarmentum sumus, et fructum afferre possumus, si maneamus in vite ; sin autem, præcidimur. Sanctus patriarcha Nephtalim erat palmes abundans, unde et Moyses dicit : *Nephtalim sœtietas accipientium, replebitur benedictione a Domino : mare et Africum possidebit (Deut. xxxiii, 23)* ; exponens hoc quod Jacob dixerat, quid sit *vitis remissa*, hoc est, per fidei gratiam vinculis mortis exutus : in quo significatur populus Dei ad libertatem fidei et ubertatem vocatus gratiæ, toto orbe diffusus, qui jugum Christi bono fructu vestiat, et ligna veræ illius vitis, hoc est, mysteria Dominicæ crucis ambiat, nec timeat confessionis ejus periculum : sed magis etiam in persecutionibus positus, Christi nomine gloriatur.

27. ^d Tenent autem fortes isti gladios in manibus, quos pro Christi nomine non refutent, vel quibus corporalia a spiritualibus, unibræm a veritate distinguant. *Vivus est enim Dei sermo et efficax, et penetrabilior omni gladio ancipiti, et pertingens usque ad divisionem animæ ac spiritus ; compagum quoque ac medullarum, et discretor cogitationum, et intentionum cordis : et non est ulla creatura invisibilis in conspectu ejus, sed omnia nuda et aperta sunt oculis ejus (Hebr. iv, 12 et 13)*. Est enim verbum Dei gladius bis acutus. Sunt et alii duo gladii in Ecclesia de quibus dicitur : *Domine, ecce duo gladii hic, ecclesiasticæ scilicet potestatis et mundanæ, quibus falsa repugnat misericordia*.

28. ^e Est justa misericordia : sed est etiam injusta misericordia. Denique in Lege scriptum est de quodam : *Non misereberis illius (Deut. xix, 13)*. Et in libris Regnorum legis quia Saul propterea contraxit offensam, quia miseratus est Agag hostium regem, quem prohibuerat sententia divina servari (*I Reg. xv, 9*). Ut si quis latronem filiis deprecantibus motus, et lacrymis conjugis ejus inflexus, absolvendum putet, cui adhuc latrocinandi aspiret affectus : nonne innocentes tradet exitio, qui liberat multorum exitia cogitantem? Certe si gladium reprimat, vincula dis-

^a Ibid., cap. 39, num. 202.

^b Ep. ad Horontianum.

^c Lib. de Benedict. patriarch. cap. 10, num. 41.

^d Lib. x in Luc., ad cap. 22.

^e In psal. cxviii, serm. 8, num. 28 et seq.

solvit, laxat exsilium; car latrocinandi qua potest A clementiore via non eripit facultatem, qui voluntatem extorquere non potuit? Deinde inter duos, hoc est, accusatorem et reum pari periculo de capite decernentes, alterum si non probasset, alterum si non esset ab accusatore convictus, non id **1578** quod justitiæ est, iudex sequatur; sed dum miseretur rei, damnet probantem: aut dum accusatori favet qui probare non possit, abdicat innoxium. Non potest igitur hæc dici justa misericordia.

29. In ipsa Ecclesia ubi maxime misereri decet, teneri quam maxime debet forma justitiæ, ne quis a consortio communionis abstinens, brevi lacrymula, atque ad tempus parata, vel etiam uberioribus fletibus communionem quam plurimis debet postulare temporibus, facilitate sacerdotis extorqueat. Nonne B cum uni indulget indigno, plurimos facit ad prolapsionis contagium provocari? Facilitas enim veniæ, incentivum tribuit delinquendi. Hoc eo dictum est, ut sciamus secundum verbum Dei, secundum rationem dispensandam esse misericordiam debitoribus: alias autem gladius quod suum est, exsequatur.

30. (Vers. 9, 10.) ^a *Lectum fecit sibi Salomon rex ex lignis Libani, columnas ejus fecit argenteas, acclinatorium aureum, ascensum ejus purpureum, dorsum ejus gemmis stratum.* Quis est iste lectus, nisi corporis nostri species? Namque in gemmis aer specie fulgoris ostenditur, in auro ignis, aqua in argento, terra per lignum; ex quibus corpus humanum quatuor constat elementis, in quo nostra recubat anima, si non aspero montium, non humi arido expers quietis exsistat; sed sublimis a vitis ligno sulca requiescat. Unde et David dicit: *Dominus operi ferat illi super lectum doloris ejus (Psal. xl, 4)*; nam lectus doloris esse qui potest, cum dolere non possit, qui non habet sensum? Corpus autem doloris, sicut corpus est mortis: *Infelix ego homo! quis me liberabit de corpore mortis ejus (Rom. vii, 24)?*

31. Et quoniam versiculum induximus, in quo Domini corporis fecimus mentionem, ne quem forte perturbet legentem, quod Dominus corpus suscepit doloris, recordetur quia Lazari mortem et doluit et flevit, et in passione est vulneratus, atque ex vulnere sanguis et aqua exivit, spiritumque exhalavit (Joan. xi, 35). Aqua ad lavacrum, sanguis ad potum, spiritus ad resurrectionem. Unus enim est Christus nobis spes, fides, charitas: spes in resurrectione, fides in lavacro, charitas in sacramento. Tamen ut corpus suscepit doloris, ita etiam stratum in infirmitate versavit; quia convertit in commodum carnis humanæ: nam passione infirmitas est soluta, mors resurrectione. Et tamen mœrere pro sæculo, gaudere debetis in Domino: tristes ad pœnitentiam, alacres ad gratiam, licet et flere cum fletibus, et gaudere cum gaudentibus oportere gentium Doctor salutari præceptione præscripsit (Rom. xii, 15).

32. ^b *Media charitate constravit, propter filias Hierusalem.* Quæ sunt istæ filiæ? Non debet esse occultum, quod superiores videantur qui ante generati sunt, infirmiores qui postea. Comparantur enim utero matris partus sæculi hujus; quoniam fortiores sunt qui in virtute juventutis nati sunt, infirmiores qui tempore senectutis. Defecit enim multitudinæ generationis hoc sæculum sicut vulva generantis, et tamquam senescens creatura robor juventutis sæt, velut marcentis jam virium suarum vigore deposit. Istæ ergo sunt filiæ Hierusalem, id est, teneriores et infirmiores animæ: istis se exhibet ut luceat imago ejus in confessione earum, luceat in dilectione, luceat in operibus; et si fieri potest, tota ejus species exprimitur in ipsis.

33. ^c *Hæc igitur filia Hierusalem sponsam ascendentem, et non resistantem videntes, et meritorum ejus odoribus delectatæ, agnoscentes quoque Salomonis illius esse pacifici sponsam, etiam comitatu sedulo persequuntur usque ad lectam Salomonis: et quod ei vera in Christo requies debeatur. Lectus enim sanctorum Christus est, in quo universorum fessa sæcularibus præliis corda requiescunt. In hoc lecto requievit Isaac, et benedixit filium juniorem, dicens: *Major serviet minori*: in hoc lecto recubans Jacob, benedixit duodecim patriarchas: in hoc lecto recubans archisynagogi filia, surrexit a morte: in hoc lecto faciens unicus viduæ defunctus filius, mortis vincula Christi voce vocatus dissolvit. Perducta igitur sponsa usque ad sponsi requiem, nuptiale canunt carmen, dicentes filiabus Hierusalem:*

34. (Vers. 11.) *Egredimini et videte in rege Salomone coronam, qua coronavit eum mater ejus, in die sponsalium ejus. Canunt epithalamium, et vocant cæteras potestates cælorum vel **1579** animas, ut videant charitatem, quam circa filias Hierusalem habet Christus. Unde et meruit coronari a matre quasi filius charitatis, sicut Paulus ostendit dicens: *Quia Deus eripuit nos de potestate tenebrarum, et transtulit in regnum filii charitatis suæ (Coloss. i, 13)*. Charitatis itaque filius et ipse charitas est: non ex accidentibus habens charitatem, sed habens eam substantia sua, sicut regnum de quo dicit: *Ego in hoc natus sum (Joan. xviii, 17)*.*

35. Ideoque dicit, *Egredimini*, id est, exite de sollicitudinibus et cogitationibus sæculi: exite de angustiis corporalibus: exite de vanitatibus mundi, et videte quam rex pacificus in die sponsalium suorum habeat charitatem: quam gloriosus sit, quia corporibus resurrectionem dedit, et animas sibi junxit. Hæc magni est corona certaminis, hoc præclarum munus sponsallium Christi, sanguis ejus et passio. Quis enim plus potuit dare, qui sibi etiam non pepercit, et pro nobis in mortem animam suam posuit?

36. ^d *Quæ autem corona gloriæ nisi Ecclesia quæ*

^a Lib. iii de Virg., cap. 5, num. 21.

^b Lib. de bono mortis, c. 10.

^c Lib. de Isaac, cap. 5, num. 45.

^d In ps. cxviii, serm. 15, num. 11.

caput suum Christum coronat? Quæ jucunditas universæ terræ, nisi domus populi Christiani, aula sanctorum, de quibus scriptum est: *In omnem terram exivit sonus eorum* (Paol. xviii. 5)? Ergo quia corona gloriæ est Ecclesia, ideo dicitur: *Egredimini, filia Sion, et videte regem Salomonem, in corona qua coronavit eum mater ejus, in die sponsalium ejus, et in die jucunditatis cordis ejus.*

37. Ad animas dicitur ut e gurgustis et claustris exeant corporalibus, extra corporis cogitationes exeant, egrediantur a cupiditatibus, et a curis, et a cæteris carnis istius et affectus lubrici passionibus: supra mundum ascendant, de hoc mundo exeant, Christo occurrant, paratæ adsint facibus ardentibus relucens, quasi angeli Christi hæc loquuntur: Non potestis videre claritatem ejus, gloriam ejus, nisi **B** egrediamini humanæ fragilitatis curas, filia Hierusalem. Quasi dicant: *Quid viventem inter mortuos quaeritis* (Luc. xxiv, 5)? Non intra hunc mundum quaeritur Christus, qui supra mundum suos esse voluit discipulos.

38. Quæ est corona qua coronatur Christus, nisi corona gloriæ? Joseph coronam habuit castitatis, Paulus justitiæ, Petrus fidei. Singularum virtutum coronæ sunt. Solus Christus habet coronam gloriæ, qua eum Ecclesia coronavit. In hac corona omnes coronæ sunt; quia gloria non portio unius coronæ, sed præmium omnium coronarum est.

CAPUT QUARTUM.

1. (Vers. 1.) Jam vero conversus Sponsus in laudem sponsæ dicit: *Quam pulchra es, amica mea, quam pulchra es! oculi tui sicut columbæ, extra taciturnitatem.* Pulchra in prædicatione, pulchra in conversatione. ^a *Oculi quoque ejus, inquit, sicut columbæ.* Oculi sunt viri, videlicet spiritalibus ornati sensibus qui ad videnda mysteria sint acuti, et parati ad penetranda Scripturæ secreta divinæ, rationabili lacte fulgentes, in quibus non sit aliqua doli maculosa confusio, sed simplicis affectus pura et immaculata simplicitas. Ideo in aquarum abundantia lotas has columbas in lacte postea memoravit.

2. Jam cætera dentes et genas, et sicut coccineum resticulum labia sponsæ intelligimus animæ esse virtutes doctorumque diversitates: qui vel spiritali ^D menti alimoniam dispensatione sedula subministrant, vel prædicatione Dominicæ crucis, sicut Verbi quadam linea, alligent audientem: vel modestia verecundi, et juventutis flore gratissimi. Etsi a tactu pudore revocentur, redoleat tamen in his odor Christi: et sicut in genas, quasi a capite sacerdotali descendat unguentum, sic et in his eluceat pulchritudo doctrinæ.

3. ^b *Oculi tui sicut columbæ extra taciturnitatem tuam; quod et spiritualiter videat, et noverit tempus tacendi esse et tempus loquendi; ut in tempore ser-*

A monem suum proferat, ne importunitate loquendi peccatum possit incurrere.

4. *Oculi tui sicut columbæ.* Hic columbæ, id est, Ecclesiæ simplicitas revelatur et gratia. Vide itaque simplicitatem oculi, qui enim justum videt et gaudet etiam ipse vult justus esse: pulchrum est enim ut eo in aliis delectetur, **1580** quod vult ipse in se servare, si possit: est enim insitum bonis, ut castum pudicus, prudentem sapiens affectu pio diligit, misericors liberalem, vires suas in aliis amet. Pleisque etiam justus aspectus admonitio correctionis est, perfectioribus vero lætitia. Nam si tanta vis in naturalibus est, ut animal visum prosit ictericis, ita ut mortui quoque corpus ejus animantis prodesse dicatur, si fuerit demonstratum iis, qui hujusmodi inciderint passionem, dubitare possumus quod justus sanet aspectus, cujus sunt oculi sicut columbæ, simplices et pudici? Ergo vile animal irrationabile tantam virtutem habet, ut sanare hominem possit momento exiguo, quo videtur: homo justus, si tamen cum fide ab eo conspiciatur, qui utilitatem ab eo percipere desiderat, nihil conferet? Quam pulchrum igitur ut videaris et prosis!

5. ^c Bonum ergo vir justus. Propterea denique apostolus Paulus ascendit Hierosolymam, ut justos videret: et cum Petro mansit diebus quindecim, ut ex ejus aliquid cohabitatione proficeret (Gal. 1, 18). Propterea ipse Paulus et Barnabas cum Hierosolymam ingrederentur, magnifice excipiebantur ab **C** Ecclesia, et apostolis, et majoribus natu: cum autem abire vellent, ne discederent rogabatur, et ut postea de Paulo legimus, quod cum lacrymis deducebatur. Nonne vel ipsi oculorum radii virtutem quamdam videntur infundere, iis qui fideliter eum videre desiderant?

6. Sed quemadmodum justus lætiscat cor innocentem, cum videtur, ita improbi justorum cognitione torquentur, quia vel tacitis sanctorum moribus arguuntur. Torquet castitas incontinentem, avaritiam liberalitas, impietatem fides. De hoc quoque parile vilis animantis sumamus exemplum. Nam sicut prodesse diximus nutum animal cum videtur, ita obesse percipimus lupum, si aliquem videndo prævenerit; vocem enim feruntur amittere, quos prius lupus viderit. Basiliscus quoque (hic est noxius serpens) si quodcumque viderit prior animal, fertur occidere: et allegatur statim necari, qui potuerit a serpente hujusmodi prævideri. Ipse quoque serpens mori dicitur, si fuerit hominis præventus aspectu. Ergo si tanta virtus vel in oculis serpentis, vel in oculis est hominis, ut si alterum alter prior viderit, possit occidere: non est virtus in oculis justus, qui repletus virtutis est gratia, cum præsertim tantum operetur fides; ut et illa quæ sibi bium Domini tetigit, sanaretur: et ille cui intendit Dominus Jesus, sta-

^a Ibidem ubi supra, num. 13.

^b In ps. cxviii, serm. 16, num. 20.

^c In psal. cxviii, serm. 10, num. 23.

tim ex ejus oculis gratiam sanitatis hauriret (*Matth. A* pientes fecit, spiritalis autem gratia ab omni superfluum labe mundavit.

7. Sed qui videt justum, debet scire quid videat. Non illum videt in corpore, non in vestimento, non in patrimonio, non in vultu: sed intus videt. Non, inquam, illum videt, nisi ejus viderit mentem, nisi ejus sermonem intenderit, nisi sensum illius potuerit comprehendere, sapientiam de tractatu ejus potuerit assumere. Tunc igitur lætabitur cum ista perspexerit, cum ista cognoverit. Ita ergo et nos sicubi justum audimus, festinemus videre, sicut illa mulier quæ audivit in domo pharisæi discumbere Dominum Jesum, et ingressa est, et ejus pedes perfudit unguento (*Luc. vii, 37 et 38*). Illius imitatores simus, quia Ecclesiæ in illa muliere figuram esse quis dubitet? Sicubi ergo justus sedeat, sicubi accumbat, festinemus videre eum. Pretiosum est videre virum justum, ut videas eum secundum imaginem Dei. Quod foris est, nihil prodest: quod intus est, sanat. Sane et in eo qui foris est, illum qui intus est, frequenter aspiciamus: ut si viderimus pauperem, illum ad cujus similitudinem factus est, honoremus in paupere, de quo ait: *Dedistis mihi manducare, quia quod uni eorum dedistis, mihi dedistis* (*Matth. xxv, 35 et 40*).

8. *Capillamentum tuum ut grex tonsarum, quæ revelatæ sunt a monte Galaad.* Ideo capillamentum, quia virtus omnium sensuum in capite est: *Oculi enim sapientis in capite ejus* (*Eccl. ii*). Profunda igitur doctorum prudentia, quæ potest ea quæ obscura sunt revelare, et alta aperire sensuum.

9. (Vers. 2.) *Dentes tui sicut grex tonsarum, quæ ascenderunt a lavacro, quæ omnes geminos creant, et infecunda non est in eis.* Quod specie de capris dicitur, mystice de Ecclesiæ grege sentiendum. Nec vilia tibi videantur ista animalia, vides quod in altis grex iste pascitur, audax in monte. Itaque ubi aliis præcipitia, ibi capris nullum periculum: ubi aliis periculum, ibi gregis illius alimentum, ibi cibus **1581** dulcior, ibi fructus electior. Speculantur a pastoribus suis, dumosa de rupe pendentes, ubi luporum incursus esse non possunt, ibi secundæ arbores fructum integrum subministrant. Cernere licet uberi lacte distentas, super teneram sobolem materna pietate sollicitas. Ideo elegit eas Spiritus **D** sanctus, quibus coitum venerabilis Ecclesiæ compararet.

10. Et ut mystice audias, capillamentum Verbi est altitudo, et eminentia quædam justarum animarum; quoniam sensus sapientis in capite ejus. In altitudine enim cogitationis humanæ certum est esse sapientiam. Et quemadmodum tondentur capræ, ut superflua deponant: ita etiam tonsarum animarum gregem, hoc est, multarum animarum virtutes habet sancta Ecclesia, in quo grege nihil possis insensibile reperire, nihil superfluum; quoniam fides sa-

11. Merito igitur revelatæ sunt animæ justorum, et revelatæ a monte Galaad, hoc est, a transmigratione testimonii, eo quod a Synagoga ad Ecclesiæ testimonium cœlestis migravit. In hoc itaque quæ nascitur thymiana, resina, et cæteri odores quos negotiatores illi Ismaelitæ, ut habes in libro primo Testamenti veteris, deferebant (*Gen. xxxvii, 25*). Itaque sicut capræ bonis relectæ cibis, et solis calore vernantes, lavantur in flumine, et exsultantes mundæ surgunt de flumine: ita animæ justorum ascendunt ab spiritali lavacro.

12. Istæ sunt vere qui geminos creant, in quibus non est infecunditas aliqua virtutum, sterilitas aliqua meritorum. Bene geminos creant, quia congeminant sensus suos; unde habes in Proverbiis scriptum: *Et tu scribe hæc tibi tripliciter, in consilium, et in cognitionem* (*Prov. xii, 20*). Triplicem præmisit descriptionem, et duo subdidit, consilium et cognitionem. Sed cognitio gemina est, una incorporalium, altera corporalium; unde etiam in posterioribus habes: *Duo ubera tua sicut duo hinnulæ capræ gemelli, quæ pascuntur in liliis, donec aspiret dies, et inclinentur umbræ* (*Vers. 5*).

13. Diximus de fecunditate, dicamus de dentibus. Nam et navigantes plerique, et properantes iunere terreno, ubi viderint speciosum aliquem locum, delectationis gratia demorantur, pascunt oculos animarumque allevant. Nec mora ulla putatur commorandi, sed gratia. Ita et nobis pulcherrimos dentes justarum animarum considerare cordi est; docuit enim Scriptura pulcherrimos dentes esse justorum dicens secundum litterarum quidem de patriarcha Juda, spiritaliter autem de Christo: *Hilares oculi ejus a vino, et dentes sicut lac* (*Genes. xlix, 12*). In quo non utique carnis humanæ officia, sed divinæ gratiæ munera prædicavit. Docet igitur exemplum, dentes non esse prætereundos, ubi de oculis disseruimus.

14. Qui sunt igitur justarum dentes animarum nisi qui informem ac durum accipientes cibum, vel frigidum plerumque, vel supra modum calentem nunc comminuunt, nunc fovent, nunc temperant. prout qualitas fuerit alimentorum? Dura comminuunt, ne asperitas litteræ in veteri Testamento et sæcularis intellectus rigor, nisi fuerit spiritali dente resolutus, vitalia ipsa interclusis librorum salutarium commeatibus, et gulam quamdam animæ in-curiosa edacitate suffocet. Par est igitur ut dividas primum, si solida tibi videtur esca quæ sumitur, et distinguas eam; atque emollitam sine noxa aliqua animæ in omnia ejus membra naturali divisione transfundas; ut vitalem succum omne ejus corpus epuletur, nihil cadaverosum, nihil mortuum ore tuo sumas, ne dicatur: *Sepulcrum patens est guttur eorum* (*Psal. xiii, 5*). Sed vivum haurias verbum,

* In ps. cxviii, serm. 16, num. 23 et seq.

ut in tuæ mentis visceribus possit operari. Hi dentes A illecebrarum inflexione curvetur; sicut Christi regalis est turris, cui jugum suum Nabuchodonosor non possit imponere. Condidit enim turrin illam David ille manu fortis, et supra murorum ædificavit excelsa; ut subsidio pariter et decori sit: subsidio, quia hostem prævidet et expellit: decori, quia non solum inter humilia, sed etiam inter excelsa supereminet. Ita tamen subsidio vel decori, si habeat in se verbi dogmata vel quædam phalararum monilia: habeat etiam jacula potentium prophetarum, quæ adversus omnem extollentem se altitudinem, laceratis quibusdam fidei diriguntur.

15. Denique cum omnes in Moyse baptizati in nube et in mari patres nostri fuerint, non otiose tamen scriptum est: *Quia omnes eandem escam spiritalem manducaverunt, et omnes eundem potum spiritalem biberunt* (1 Cor. x, 3 et 4); ut istis sanctorum dentibus major quidam fulgor accederet, quos post transitum maris rubri, myrrhæ fontis amaritudine per ligni gratiam temperata (Exodi xv, 23), cognoscemus esse mundatos: deinde duodecim fontium potu, postremo petreæ spiritalem undam vomentis irriguo; *Petra erat enim Christus* (1 Cor. x, 3 et 4).

1582 Ideo et manna manducaverunt (Num. xx, 41), ut toties abluti manducarent panem, ut scriptum est, angelorum (Psalm. lxxvii, 25). Nunc quoque in Evangelii mysteriis recognoscis baptizatos, licet toto corpore, postea tamen esca spiritali potuque mundari; ille enim est verus dentium fulgor, ubi bene consciæ mentis resonat canora confessio. Ille mundus oculus, quem peccatorum gravium trabes nulla depresserit, quem purgamentorum levium festuca nulla turbaverit.

16. ^a *Dentes tui sicut grex tonsarum, quæ ascenderunt de lavacro, quæ omnes geminos creant, et infecunda non est in eis.* Non mediocris ista laudatio, primum apta comparatione tonsarum; capras enim et in altis pasci sine periculo novimus, et in præruptis securas cibum sumere, deinde cum tondentur, deonerari superfluis. Harum gregi comparatur Ecclesia, multas in se habens animarum virtutes, quæ per lavacrum superflua peccata deponant, quæ mysticam fidem et moralem gratiam deferant Christo, quæ crucem Domini Jesu loquantur. In his formosa est Ecclesia, unde ad eam Deus Verbum dicit: *Ecce formosa es, proxima mea: ecce es formosa; oculi tui sicut columbæ. Tota formosa es, proxima mea, et reprehensio non est in te;* quia culpa demersa est. *Ades huc a Libano, sponsa, ades huc a Libano, et pertransibis a principio fidei;* eo quod reunitans mundo, transierit sæculum, pertransierit ad Christum.

17. (Vers. 3.) ^b *Sicut resticula coccinea labia tua.* In cocco enim species ignis, et crucis Dominicæ sanguis irruunt. Coccinea labia Domini, quæ passionem propriam loquebatur. Denique in Exodo coccum pro igne collocatum est (Exod. xxv, 4). Non enim ex cocco mundus, sed ex quatuor constat elementis. Sed in cocco figura ignis expressa est, cujus vapor nisi cælum atque aerem, maria terrasque penetraret, omnia tamquam effretis viribus solverentur. Per resticulam igitur vinculum persuasionis agnoscimus, per coccum vel cupiditatis ardorem qui scintillat in animis audientium, vel indicium passionis.

18. (Vers. 4.) *Sicut turris David cervix tua, quæ ædificata est in Thalpioth, mille clypei pendent in ea, omnia jacula potentium.* Erecta enim ad Deum cervix, et jugo Christi habilis, quæ nulla in terras

19. Noli igitur in pulverem mortis deducere animam tuam, cui etiam Dominus naturalem altitudinem tribuit et vigorem, quo se excitet et assurgat. Unde etiam de hac conjunctione animæ et corporis dictum opportune accipitur, eo quod in naturali vitæ nostræ mysterio, connexa anima corpori velut humi replet, et pavimento adhæreat, partim propter hoc terrenum habitaculum, partim quia corpus istud de terra est. Et regionis igitur diversorium, et materia ipsa corporis nostri huic concurrat sententiæ. Ideoque pulchre Apostolus de mortis hujus corpore liberari cupit; quia carcere quodam claudimur, et in quodam luxuriæ gurgustio siti tenebris involvimur delictorum.

20. Ergo secundum voluntatem Dei ambulemus, ut adhærere dicamur Deo. Nam secundum corporis appetentiam qui vivit, caro est: qui secundum præcepta Dei, spiritus est. Non ergo fiat anima nostra caro, hoc est, ut dicamur caro; sicut et illi qui in diluvio perierunt, de quibus dictum est: *Quia caro sunt* (Genes. vi, 3). Sed magis caro nostra obediens animæ gubernaculo, fiat anima, et hoc appellari mereatur nomine; sicut appellata est familia patriarchæ Jacob, et generationis ejus sancta posteritas; sic enim scriptum est: *Hi filii Balæ quam dedit Laban Rachel filiæ suæ: peperit hæc Jacob animas septem.* Et ibidem: *Omnes autem animæ quæ intraverunt cum Jacob in Ægyptum, quæ exierunt de senioribus ejus, præter uxores filiorum, sexaginta sex* (Genes. xlvi, 25 et 26). Et in principio Exodi legimus: *Erant autem omnes animæ de Jacob, quinque et septuaginta* (Exod. i, 5).

1583 21. Ergo illi qui habitabant cum Joseph, et de Ægypto exierunt, animæ sunt: qui autem cum essent angeli Dei, hoc est vitæ probitate angelorum imitantes gratiam (*Qui enim* (Math. xxii, 30) *non ducunt uxores, et qui non nubunt, erunt sicut angeli Dei in cælo*); qui ergo cum angeli viderentur, capti sunt decore femineo, hi caro sunt, sicut Dominus Deus dixit: *Non permanebit spiritus meus in hominibus in æternum, propter quod caro sunt* (Genes. vi, 3). Et merito expertes libidinis, angelis comparantur, caro enim non sunt, quia non sunt in carne, sed in spiritu: quales erant illi qui doctorem Apostolum sequebantur, quibus ait: *Vos autem non*

^a Lib. de Mysteriis, cap. 7, num: 38.

^b In psal. cxviii, vers. 18, num. 22 et seq.

estis in carne, sed in Spiritu (Rom. viii, 9). Qui autem corporea feminarum capiuntur libidine, caro sunt : atque utinam caro tantum, et non etiam equi adhinnientes ! Quia, inquit, in uxorem proximi sui adhinniebant (Jerem. v, 8).

22. (Vers. 7.) ^a *Tota es formosa, proxima mea, et reprehensio non est in te.* Pulchritudinem vero quis potest majorem existimare decore ejus, quæ amatur a rege, probatur a iudice, dedicatur Domino, consecratur Deo. Semper sponsa, semper innupta ; ut nec amor finem habeat, nec damnum pudor. Hæc profecto vera pulchritudo est, cui nihil deest, quæ sola meretur audire a Domino : *Tota es formosa, proxima mea, et reprehensio non est in te.*

23. (Vers. 8.) *Veni huc a Libano, veni huc a Libano : transibis et pertransibis a principio fidei, a capite Sanir et Hermon, a latibulis leonum, a montibus pardorum.* Quibus indicis ostenditur perfecta et irreprehensibilis virginalis animæ pulchritudo, altioribus consecrata divinis, inter occursum et latibula spiritalium bestiarum non inflexa mortalibus, sed intenta mysteriis Dei, meruisse dilectum, cujus ubera plena lætitiæ ; Vinum enim lætificat cor hominis.

24. ^b *Et odor, inquit, vestimentorum tuorum, sicut odor Libani. Veni a Libano, sponsa, veni a Libano : transibis et pertransibis a principio fidei ; transibis in sæculum certatura, pertransibis ad Christum triumphatura de sæculo. Audisti quia te a leonum et pardorum, id est, a spiritalium nequitiarum incurSIONIBUS separavit : audisti quia placet ei tuarum pulchritudo virtutum.*

25. ^c *Ades huc a Libano, sponsa, ades huc a Libano : transibis, et pertransibis a principio fidei, a capite Sanir, et Hermonim, a speluncis leonum, a montibus pardorum ; hoc est, egredere de corpore, et totam te exue. Non potes enim mihi adesse, nisi ante peregrinaris a corpore ; quoniam qui in carne sunt, peregrinantur a Dei regno. Ades, inquit, ades. Bene repetivit, quia sive præsens, sive absens, adesse et placere Domino Deo tuo debes : adesto præsens, adesto absens, et adhuc in corpore es ; mihi enim omnes presentes sunt, quorum fides mecum est. Adest mihi qui exiit de sæculo : adest mihi qui me cogitat, me intuetur, de me sperat, cui ego portio sum : adest mihi qui abfuerit sibi : ille mecum est, qui intra se non est ; quoniam qui in carne est, non est in spiritu : ille mecum est, qui ex seipso egreditur : ille juxta me est qui extra se fuerit : ille mihi integer, qui propter me perdidit animam suam ; et ideo, *Ades, ades, sponsa ; transibis et pertransibis a principio fidei.* Transit et pertransit cæteros, quæ ad Christum pervenit ; transit fidei merito, et operum claritate, quæ lucet sicut Sanir et Hermon, hoc est, via lucernæ : transit devictis tentationibus sæculi, et superatis*

nequitiis spiritalibus, legitimi petens coronam certaminis.

26. (Vers. 9.) ^d *Vulnerasti cor meum, soror mea, sponsa, vulnerasti cor meum in uno oculorum tuorum, et in uno crine colli tui.* Oculi enim mentis isti sunt oculi, scilicet interioris hominis, non hi oculi qui ministerio funguntur obtutus. Est enim oculus et mentis et carnis, sed ille cæcus est oculus qui non videt quæ divina sunt, qui frustra mente carnis inflatus est. Est et alius oculus sensus Christi, quæ Ecclesia videt Christum, sicut ipse dicit ad Sponsam : *Corde nos cepisti ab uno oculorum tuorum.* Merito uno oculo videtur Christus, quia non videtur oculo carnali, aut quia duos oculos habens Ecclesia, moralem et mysticum, fidei oculo plus videt Christum ; mysticum enim oculus acutior est, moralis dulcior.

27. Et fortasse isti oculi sunt, quibus Paulus videbat æterna, ubi cœpit temporalia non videre. Denique qui Christum non videbat, priusquam oculus amitteret, vidit ~~1584~~ eum posteaquam amisit visum oculorum ; vidit enim qui dixit : *Quis es, Domine (Act. ix, 5) ?* Videbat utique Christum, quem etiam Dominum fatebatur. Et infra, *Domine, inquit, quid me vis facere ?* Non ergo videbat eum, cujus expectabat imperium ? Quibus igitur oculis videre Paulus plus cœpit, nisi iis quos nobis ipse monstravit, dicens : *Orabo spiritu, orabo et mente (I Cor. xiv, 15) !* Denique ut scias quia vidit orando : *Factum est, inquit, repertente me in Hierusalem, cum orarem in templo, pavorem habui, vidi illum dicentem mihi : Festina, eci citius de Hierusalem ; non enim recipies testimonium tuum de me (Act. xxii, 17 et 18).*

28. ^e Isti ergo oculi in verbum Dei deficiunt, et dicunt : *Quando consolaberis me ?* Istis oculis prophetæ dicebantur videntes, quia per revelationem ea quæ erant abscondita, mente cernebant. Sed quia oculus mentis et oculus carnis unus oculus sunt, et tunc homo consolatione fuleitur, cum caro et mens diversa non cupiant, sed unum desiderant, et unum requirunt ; ideo intenti ad eum qui ait : *Ego et pater unum sumus (Joan. x, 30).* Isti quoque oculi unum esse se contentur ; quia uno atque eodem desiderio officioque funguntur.

29. (Vers. 10.) ^f *Pulchriora sunt ubera tua rino, et odor unguentorum tuorum super omnia aromata.* Et infra : *Odor vestimentorum tuorum sicut Libani.* Vide quem nobis tribuas, virgo, processum ! Primus enim odor tuus super omnia aromata, quæ in Salvatoris missa sunt sepultura, et mortuos corporis motus membrorumque redolet obisse delicias. Secundus odor tuus, sicut odor Libani, Dominici corporis integritatem, virginæ florem castitatis exhalat. Favum itaque mellis tua opera componant. Odor etiam vestimentorum est odor actuum nostro-

^a Lib. 1, de Virgîn., cap. 7, num. 37 et seq.

^b Lib. de Virginitate, cap. 12, num. 69.

^c Lib. de Isaac, cap. 8, num. 47.

^d In psal. cxviii, serm. 11, num. 7, 8.

^e Ibid., num. 10.

^f Lib. 1, de Virg., cap. 7, num. 39.

rum. * Admove igitur manus naribus tuis, et odorem A
actuum tuorum indefessa ac pervigili alacritate men-
tis explora. Mulcebit te odor dexteræ tuæ, et flagran-
tiam resurrectionis tua membra redolebunt, myrrham
digiti tui sudabunt, hoc est, veræ fidei gratiam spi-
ritalia gesta flagrabunt. Capis ergo, virgo, ex inte-
riore tuo corpore voluptatem, et ipsa tibi dulcis, ipsa
tibi suavis es, ipsa tibi (quod peccantibus sæpe con-
tingit) non incipis displicere.

30. (Vers. 11.) ^b *Favus distillans, labia tua, sponsa.* Favum itaque mellis tua opera componant; digna enim virginitas quæ apibus comparetur, sic laboriosa, sic pudica, sic continens: rore pascitur apibus, nescit concubitus, mella componit. Ros quoque virgini est sermo divinus; quia sicut ros Dei verba descendunt. Pudor virginis est intemerata natura, partus virginis est fetus laborum, expers amaritudinis, fertilis suavitatis: in commune labor, communis est fructus. Quam te velim filiam imitricem esse hujus apiculæ, cujus cibus flos est, ore soboles legitur, ore componitur. Hanc imitare tu, filia; verba tua nullum doli velamen obtendant, nullum habeant fraudis involucrem; ut et puritatem habeant, et plena gravitatis sint. Meritorum quoque tuorum tibi æterna posteritas tuo ore pariat, nec soli tibi, sed etiam pluribus congreges quid scis enim quando a te tua anima repositur; ne receptacula horreorum frumentis coacervata dimittens, nec vitæ tuæ usui futura nec meritis, rapiaris eo, quo thesaurum tuum ferre non possis. Dives igitur esto, sed pauperi, ut naturæ participes tuæ, parti-
cipes sint etiam facultatum.

31. *Favus distillans labia tua sponsa.* Quis sit favus, doce nos, Salomon. Tu enim dixisti: *Favus mellis sermones boni* (Prov. xvi, 24). Et vere bonus favus, quem manducat Ecclesia, multorum prophetarum velut apum spirituali ubertate congesta mella redolentem. Hoc est mel de quo ait: *Manducavi panem meum cum melle meo* (Cant. v, 1). Stillant mel labia prædicantis; quando collisa duris casibus vel ruinis, lapsæ animæ membra refoventur. Favus distillant labia tua, sponsa, mel et lac sub lingua tua; os enim justus distillat sapientiam: de ore justus suavitatis et misericordiæ mella procedunt: in ore justus nullus dolus, nulla fallacia, nulla est amaritudo peccati. Audit Ecclesia verba justus, audit plebs Dei verba sapientis, delectatur alloquii suavitate, moralis disputationis jucunditate mulcetur, dicens: *Quam dulcia faucibus meis verba tua, super mel et favum ori meo* (Psalm. cxviii, 103)! Quia mel apum ad horam delectat, sed cito sapor ejus 1585 evanescit, et plerumque viscera vitiosa læduntur: verborum autem moralium etsi pungunt mella, non lædunt.

32. Cognosce tamen cui illa credantur; scriptum est enim: *In aurem insipientis nihil dicas; ne quando*

* Lib. de Virginitate, cap. 12, num. 73.

^b Lib. 1 de Virg., cap. 8, num. 40.

^c Lib. 1 de Virgini., cap. 8, num. 45.

irrideat prudentes sermones tuos (Prov. xxiii, 9). Evomet enim et rejiciet sermonem tuum stultus, qui ejus sentire non potest suavitatem. Quomodo possunt verba Dei dulcia esse in faucibus tuis, in quibus est amaritudo nequitæ? Quomodo mel et lac sub lingua tua, cum dolum lingua tua componat; ut aliud pectore concipias, aliud forensi sermone præendas, ut decipias incautum? Cum tibi Petrus apostolus dicat, ut deponas omnem malitiam, et fucum simulationis abjicias, dicens: *Sicut dudum geniti infantes, rationabiles et sine dolo, lac concupiscite* (1 Pet. ii, 2). Ostendens enim nobis quid sit mel et lac habere sub lingua, docet ut non maledicere maledicentibus, sed benedictionem referre noverimus: nescimus odisse nisi viam Iniquitatis, ut facere quod exsecramur, re-
luctanti caveamus affectu.

33. (Vers. 12.) ^c *Hortus conclusus soror mea sponsa, hortus conclusus, fons signatus. Emissiones tuæ, etc.* Eo quod in hortis ejusmodi impressam signaculis imaginem Dei, sinceri fontis unda resplendeat, nec volutabris spiritualium bestiarum sparsa cœno fluentia turbentur. Hinc ille murali septus spiritu pudor clauditur, ne pateat ad rapinam. Itaque sicut hortus furibus inaccessus, vitem redolet, flagrat oleam, rosam renidet; ut in vite religio, in olea pax, in rosa pudor sacratæ virginitatis inolescat. Hic est odor quem Jacob patriarcha flagravat, quando meruit audire: *Ecce odor filii mei, sicut odor agri pleni* (Genes. xxvii, 27). Nam licet plenus omnibus fere fructibus patriarchæ sancti fuerit ager, ille tamen fruges majori virtutis labore generavit, hic flores. Accingere itaque, virgo, et si vis hujusmodi tibi ut hortus aspi-
ret, prophetis eum claude præceptis: *Pone custodiam ori tuo, et ostium circumstantiæ labiis tuis* (Psal. cxl, 3).

34. ^d *Hortus conclusus soror mea sponsa, hortus conclusus, fons signatus; emissiones tuæ paradisus malorum punicatorum, cum fructu pomorum Cypri.* Laudatur Sponsa eo quod hortus sit, habens in se odorem agri illius pleni, de quo dicit Isaac: *Odor filii mei, tamquam odor agri pleni* (Genes. xxvii, 27). Bona ergo anima flagrat odores justitiæ. Et fortasse ager est patriarcha, hortus est anima inferioris alicujus, quasi agri portio: et *Hortus conclusus*, ne incursetur a bestiis: et *Fons signatus*, quæ integritate signaculi, perseverantiaque fidei propria peccata diluerit. Nam qui de Ecclesia acceperit; habet quod ad virginitatis gratiam referat; eo quod in paradiso delectationis posita sine labore fructus capiat spirituales, ut ei patriarcharum animæ rurali quodam animæ suæ labore fructus suos conferant, quo ista capere possit perpetuam suavitatem: quæ merito fons signatus dicitur, eo quod imago in illa Dei invisibilis exprimitur.

35. ^e *Hortus conclusus soror mea sponsa, hortus conclusus, fons signatus.* Omnes doctores congruunt

^d Lib. de Isaac, cap. 8, num. 48.

^e Epist. ad Sabinum.

in paradiso, et lignum vitæ radicum et lignum scientiæ, quo discernat bonum et malum: cæteraque ligna plena vigoris, plena vivificationis, spirantia et rationabilia. Ex quibus colligitur paradysum ipsum terrenum videri posse, non in solo aliquo, sed in nostro principali, quo animatur et vivificatur anima virtutibus et infusione Spiritus sancti. Denique Salomon in spiritu paradysum in homine esse evidenter declaravit. Et quia mysteria exprimit vel animæ et Verbi, vel Christi et Ecclesiæ; ideo ait de virgine anima vel Ecclesia, quam volebat virginem castam assignare Christo: *Paradysus clausus, soror mea sponsa, paradysus clausus, fons signatus*. Paradysus Græce, Latine hortus dicitur. Denique Susanna in paradiso erat, et sic legitur latine: et Adam in paradiso erat, et sic legimus. Ergo non te moveat quod alii codices latini hortum habent, alii paradysum. Ibi ergo est casta uxor, ubi et virgo. Licet virgo excepta habeat claustra sua et signacula, sed utraque in paradiso; ut adversum æstus corporis et carnis flagrantiam refrigeretur virtutum umbraculis.

36. Ergo paradysus in principali nostro est, silvens plurimarum opinionum plantariis, in quo principaliter lignum vitæ constituit Deus, id est, pietatis radicem. Ea est enim vitæ nostræ substantia, si Domino et Deo nostro **1586** debitos cultus deferamus. Constituit etiam scientiæ boni et mali seminarium; homo enim solus in cæteris animantibus terrenis, habet scientiam boni et mali. Alia quoque illic plantaria diversa, quorum fructus virtutes sunt. Sed quia scientiæ capax hominis affectus cognitus est a Deo, quod citius ad astutiam inclinaretur, quam ad summum prudentiæ; neque eum iudicem qui fines certos in anima nostra constituit, operis sui qualitas latere poterat: eliminare voluit astutiam de paradiso, quasi providus auctor nostræ salutis, et vitæ studium et disciplinam pietatis infundere. Ideoque præcepit homini, ab omni ligno quod est in paradiso gustandum, de ligno autem scientiæ boni et mali non esse gustandum. Sed quia creatura omnis passioni obnoxia est, ideo delectatio sicut serpentine illapsu humanis irrepit affectibus.

37. Itaque non immerito sanctus Moyses delectationem serpentis figuravit similitudine; prona est enim in ventrem sicut serpens, non pedibus incedens, aut ullis elevata cruribus: sed sinuoso flexu totius velut corporis sui lubrica. Ei terra cibus est sicut serpenti, quoniam escam nescit cœlestem; corporalibus enim pascitur, atque in varias mutatur species cupiditatum, et tortuosis angulatur anfractibus. Venenum in dentibus habet, quibus unusquisque se eviscerat luxuriosus, helluo internecat, abliguritor perimit. Quantos ruperunt vina, dissolvit ebrietas, distendit cruditas! Nunc intelligo qua causa Dominus Deus insufflavit in faciem hominis; ibi enim sensus omnes, ibi sedes atque illecebra delectationis, in oculis, auribus, naribus, atque in ore; ut sensus nostros adversus delectationem fortiores

A faceret. Hæc ergo nobis sicut serpens astutiam inducit; non enim delectatio, sed labor et diuturna meditatio cum Dei gratia dat perfectam prudentiam. Tamen quia serpentis fraudibus involuta est humani generis hæreditas, in eo astutiam serpentis sequamur, ut caput nostrum non projiciamus in pericula, sed præ cæteris integrum custodiamus; caput autem nostrum Christus est. Hoc maneat incolunt, ut serpentis venena nobis non possint nocere: bona enim est sapientia cum hæreditate, id est, cum fide; quoniam est hæreditas credentium in Domino.

38. Quod si primus homo, qui cum Deo loquebatur in paradiso positus, labi tam facile potuit, et terra creatus virgine, quæ ad verbum Dei formata et creata recenti fuerat exortu, nondum ea parricidaliter cæterorumque concreta sanguine, flagitiis et dedecore polluta, nondum carne nostra damnata maledicto obnoxia hæreditatis: quanto facilius postea, lubrica ad peccandum via, majus advexit humano generi præcipitium, cum deterior tolerabiliore per vices generationis successerit! Etenim si magnetes lapis tantam naturæ vim habet, ut ferrum ad se trahat, et transfundat se in illius speciem; ita ut plerisque experiri volentibus, cum plures annulos ferreos ad eum lapidem admoveant, omnes pari tenent modo: deinde si ei annulo cui adhæserit lapis, alium admoveas annulum, et rursus per ordinem singulis substituas; licet in omnes penetret per ordinem ex illo lapide vis naturæ, tamen priores nexu vehementiore constringit, posteriores remissiore: quanto magis humani generis conditio atque natura, ex puriore statu in deteriorem lapsa est, quanto nequiores attigit! Nam si per eas species imminuitur natura, quæ non sunt culpæ capaces: quanto magis per animos atque artus labe pollutos scelerum, virtus ejus hebetatur! Unde quia vincente malitia, abolita innocentia fuerat, non erat qui faceret bonitatem, non erat usque ad unum. Venit ergo Dominus, qui reformaret naturæ gratiam, immo auget; ut ubi superabundavit peccatum, superabundaret gratia.

39. Ergo liquet quia auctor hominis Deus, et quod unus Deus, non multi dii, sed unus qui mundum operatus est, et unum, non multos mundos, ut dicunt philosophi. Primum ergo mundum creavit, deinde habitatorem mundi, cui totus mundus patria foret: nam si hodie quocumque accesserit sapiens, ubique civis est, ubique sua intelligit, nusquam se peregrinum, nusquam hospitem judicat: quanto magis ille primus homo, totius mundi erat incolæ, et ut Græce dicitur, cosmopolites, Dei recens **1587** confabulator, assiduus civis sanctorum! complantatus virtutibus, præpositus omnibus terrenis animantibus, marinis, volatilibus, totum mundum suam possessionem putabat, quem Dominus tuebatur ut opus suum, neque ut bonus parens atque auctor desereret. Denique eousque creatum fovit, ut abdicatum redimeret, eliminatum reciperet, mortuum passione filii sui unigeniti resuscitaret. Est ergo hominis au-

ctor Deus, et diligit opus suum operator bonus, nec derelinquit bonus pater, quem etiam sicut dives paterfamilias censu propriæ hæreditatis redemit.

40. Caveamus ergo ne hominem istum, id est *σοῦν*, mulier illa, id est, passio sensuum nostrorum delectatione et ipsa decepta atque illusa effeminet, et circumscriptum in leges suas et sententiam trahat. Fugiamus delectationem sicut serpentem, multas artes habet et maxime in homine. Nam alia animalia cibi aviditate capiuntur; homo quando plures sensus oculorum auriumque habet, tanto majora pericula. ^a Itaque cave ne vigor mentis tuæ, coitu quodam corporeæ voluptatis inflexus emolliatur, atque in ejus omnes amplexus resolvatur, et fontem ejus aperiat, qui debet esse clausus et septus intentionis studio et consideratione rationis: *Hortus enim clausus, fons signatus*. Namque resolutio mentis sensu, se corporales delectationes effundunt, perniciosæ nimis, et in appetentiam plenam gravis periculi profluentes; quas si mentis vividæ considerata mansisset custodia, refrenasset.

41. (Vers. 3, 4.) ^b *Emissiones*, inquit, *tuæ paradisus malorum puniceorum cum pomorum fructu, Cypri cum nardo, nardus et crocus, fistula et cinnamomum cum universis lignis Libani, mirra et aloe cum omnibus primis unguentis*. Laudantur munera animæ quæ missa sunt a Sponso, quibus dotata veniebat (Deo autem piæ animæ boni odores sunt), myrrha, aloe, crocus et alia, quibus spirat hortorum gratia, et peccatorum fetor aboletur. Itaque tanto secura præconio, conquiescere aquilonem gravem ventum petit, ne flores discutiat: spirare austrum, hoc est, velut hyemem præterire, et mollioris flatus vernare temperiem. Invitat Sponsum in hortum suum, descendit sponsus, et fructuum ejus diversitate delectatus, lætatur quod invenerit fortiorem cibum, invenerit etiam dulciorem. Est enim velut panis quidam Verbi et mel, alius vehementior, alius suasorius sermo. Est et fides alia ferventior, ut vinum; alia lucidior, ut succus est lactis. Hunc cibum Christus epulatur in nobis, hoc poculum bibit, et ejus potus ebrietate nos provocat, ut ad meliora et optima ab inferioribus faciamus excessum.

42. Audiens hæc anima hausit mysteriorum ebrietatem cælestium, et velut soporata a vino, et quasi in excessu vel stupore posita, dicit: *Ego dormio, et cor meum vigilat* (Cant. v, 2). Tum Verbi præsentis lumine percussa, excitatur a Verbo. Quartus autem hic processus est animæ. Primum etenim charitatis impatiens, et Verbi moras non ferens, rogabat ut oscula mereretur, et meruit desideratum videre. Secundo introducta in cubiculum regis, cum mutua misceret alloquia, in umbra ejus requievit, et subito ei Verbum medio sermone discessit; quærenti tamen non diu absuit, sed saliens supra montes et transiliens super colles advenit. Nec multo post quasi

A capreolus aut cervorum hinniculus dum affatur dilectam, exsilivit et reliquit. Tertio cum in cubili et noctibus, in civitate et foro, in plateis quæsitum non reperit, et aliquando orationibus suis gratia quærentem revocavit, adeo etiam ut propius vocaretur a sponso. Quarto ipsa jam dormiens ab ipso excitatur, quamvis corde vigilaret; ut continuo vocem pulsantis audiret: sed moram passa, dum surgit (quia velocitatem Verbi non potuit comprehendere), dum aperit ostium, transivit Verbum, et ipsa exivit in Verbo ejus: et per vulnera requisitum, sed vulnera charitatis, vix tandem invenit, et tenuit, ut postea non amitteret. Ad summam hæc compendioso sermone perstrinxi, nunc discutiamus singula.

43. (Vers. 15.) ^c *Fons hortorum, puteus aquarum viventium, quæ flunt impetu de Libano*. Habes hæc in Salomone, quia Proverbia ejus moralia, Ecclesiastes naturalis, in quo quasi vanitates istius despicit mundi: mystica sunt ejus Cantica **1588** Canticorum. Habes et in propheta: *Seminate vobis ad justitiam, vindemiate ad fructum vitæ, illuminate vobis lumen cognitionis* (Oæ. x, 12); hoc est enim lumen cognitionis, habere charitatis perfectionem. Ideoque dictum est: *Ne timeas* (Joan. xii, 15); charitas enim timorem excludit foras.

44. Ut cognoscamus autem quia Salomon ita hos interpretatus est tres puteos, quos fodit Jacob; ut ad moralem doctrinam et naturalem referret et mysticam, in singulis libris suis, quos de moralibus et naturalibus vel mysticis scripsit, posuit hos puteos. ^C Nam et in Proverbiis, cum declinandam speciem diceret sæcularis illecebræ, ait: *Bibe aquam de tuis vasis, et de puteorum tuorum fontibus, et superfluant tibi aquæ de tuo fonte* (Prov. v, 15). Et infra: *Fons aquæ tuæ sit tibi proprius, et jucundare cum uxore quæ ab adolescentia tua* (Ibid., 18); eo quod adversus tentamenta mundi remedium nobis vera sapientia sit. Moralis quoque doctrina quæ imaginem mundanæ voluptatis meretriciis quibusdam illitam fucis irriquo suo diluat, et fluente sui fontis abstergat.

45. De naturalibus quoque habes in Ecclesiaste ipsum: *Feci mihi piscinas aquarum ad irrigandum ex his saltum germinantem* (Eccles. ii, 6). Neque te moveat quod pro puteo piscinas posuit, quia et Moyses puteum latitudinis dixit; eo quod a sollicitudine omni et angustiis solvitur, qui mundum hunc pia mente transcenderit. Non immerito ergo piscinas habet Ecclesiastes, qui vidit nullam abundantiam esse sub sole: sed si quis abundare velit, in Christo abundet.

46. De mysticis et puteus superest nobis, quem etiam ipsum reperimus in Canticis Canticorum, dicente Scriptura: *Fons hortorum, puteus aquæ vitæ, et impetu descendens a Libano*. Etenim si mysteriorum altitudinem persequaris, puteus tibi videtur tamquam in profundo sita mystica esse sapientia; si vero haurire velis affluentiam charitatis, quæ major et uberior.

^a Lib. de Isaac, cap. 1, num. 2.

^b Lib. de Isaac, cap. 8, num. 48; 49; et cap. 6,

^c Lib. de Isaac, c. 4, num. 23 et seq.

rior est, quam fides et spes, tunc tibi fons est. Exuberat enim charitas, ut et haurire eam cominus, et rigare ejus affluentia hortum tuum possis, spiritualibus fructibus redundantem. Et quia ipse puteus latitudinis est, qui charitatem habet; ideo dixit, quia ubi charitas est, ibi impetus magnus descendit a Libano.

47. Ne quid autem moveat, quod et puteum, et fontem eundem dixit; etiam Evangelium te instruat, in quo scriptum est: *Quia venit Jesus in civitatem Samariæ, quæ dicitur Sichar, juxta prædium quod dedit Jacob Joseph filio suo (Joan. iv, 5 et 6).* Erat autem ibi fons Jacob: *Et fatigatus, inquit, sedebat sic super puteum.* Unde ad mysticam doctrinam hunc referri puteum etiam ibi cognoscimus, quia ibi Samaritana illa, id est, custos (custos autem cœlestium præceptorum) hausit de puteo illo divina mysteria, cognoscens quia Deus spiritus est, et non in loco adoratur, sed in spiritu: et quia Messias venit, qui Christus est. Quibus auditis mulier illa quæ speciem Ecclesiæ gerit, Legis sacramenta cognovit et credidit.

48. ^a *Fons hortorum, puteus aquarum viventium, et impetus descendens a Libano.* Hos impetus Ecclesia deduxit a Libano, hoc impetu diluuntur peccata, hoc impetu puri fontis Spiritus sancti adluit a Libano Sponsa, et a principio fidei transivit sæculum, et pertransivit ad regnum. Aliis fons est, aliis puteus pro captu nostro gratia spiritualis: aliis hortus clausus, fons signatus, aliis hortorum fons, qui in Ecclesiæ dote numeratur: aliis impetus descendens a Libano, et magnus impetus qui numquam deficit. Non enim deficient de petra ubera, neque nix a Libano, neque aqua quæ fertur valido vento virgini Hierusalem.

49. Descendit impetus a Libano, quando collectis in unum apostolis et pluribus credentibus, factus est subito de cœlo sonus, tamquam vi magna spiritu ferretur, et repleti sunt omnes Spiritu sancto diversitates donante linguarum (*Act. ii, 4, 5*). Bonus impetus qui lædere nesciat, norit implere. Si quis igitur hunc impetum supervenientis e cœlo gratiæ vult mereri, descendat etiam ipse oculis in decursus aquarum. Qui hunc primum impetum fuderit, illum merebitur. Descendit oculis suis in hos ductus aquarum, quæ lacrymis in Evangelio rigavit Domini pedes (*Luc. vii, 38*), et ideo fidei suæ pretio emit animæ suæ et corpori sanitatem, jam non sanguinis proflua, sed gratiæ spiritualis.

1589. 50. Descendit ergo David propheta, ideo de peccato gratiam retulit. Descendit in aquarum ductus, hoc est, replevit eos, et decurrentium aquarum lacrymis suis fluentia cumulavit, aut inanes et vacuos ductus solis replevit fletibus. Aut quod elocutionis moralis quosdam sensus ostendit, descendit in aquarum ductus, transivit eos. Et possemus dicere, tran-

ascendit eos, et supergressus est: sed minuitur vis eloquii, quo vis major affluentie descendens, quam ascendens exprimitur. Vide, rogo, quid de usu verba habeant, impetum suum sermo propheticus non amittat, licet usus ipse scriptorum sensui servire, majore decore consueverit.

51. ^b *Puteus aquarum viventium; puteus enim si nihil haurias, inertis otio et degeneri situ facile corrumpitur: exercitatus autem nitescit ad speciem, dulcescit ad potum. Ita et acervus divitiarum, cumulo arenosus, speciosus est usu, otio autem inutilis habetur. Derivato igitur aliquid de puteo hoc: Ignem enim ardentem restinguit aqua, et eleemosyna resistit peccatis (Eccli. iii, 33).* Aqua autem stativa cito vermes facit: non stet thesaurus tuus, ne ignis tuus siet. **B** Stabit in te, nisi eum operibus tuæ miserationis averteris.

52. ^c (*Vers. 16.*) *Exsurge, aquilo, et veni, auster, aspira hortum meum, et perfuant aromata mea.* Audisti, Christi sponsa, quia placet ei tuarum pulchritudo virtutum; audisti quia vestimentorum tuorum aromata, hoc est, bonum odorem integritatis omnibus odoribus prætulit. Audisti, quia hortus es clausus, suavium pomiferarum refertus frugibus. Pete igitur ut aspiret tibi Spiritus sanctus, aspiret supra cubile tuum, atque odorem piæ mentis, et gratiæ spiritualis accumulet. Excita Spiritum sanctum dicens: *Exsurge, aquilo, et veni, auster; aspira hortum meum, et perfuant aromata mea. Descendat fraternus meus in hortum suum, et manducet fructum pomiferarum suarum.* Hortus Verbi animæ vernantis affectus est, et in pomiferis virtutis est fructus. Venit ergo, et sive manduces, sive bibas, si Christum invocas, adest dicens: *Venite, manducate panes meos, et bibite vinum meum (Prov. ix, 5).*

53. ^d *Exsurge, inquit, aquilo, et veni, auster; aspira hortum meum, et perfuant aromata mea.* Ex omnibus enim partibus mundi odor sacræ religionis adolevit, quo dilectæ virginis membra fragrarunt. Unde et Ecclesia altitudinem servans mysteriorum cœlestium, rejicit a se graviores venti procellas, et invitat vernantis gratiæ suavitatem; et sciens quod ortus suus Christo displicere non possit, advocat Sponsum suum: *Exsurge, inquit, aquilo, et veni, auster.* ^e Plerique hæc ita accipiunt, quasi projiciatur aquilo, et invitetur auster. Quod si ita accipiunt, exturbatur ab Ecclesia perfidiæ glacialis asperitas, ne fiat fuga nostra hyeme vel sabbato, et invitatur australis vernæ temperies.

54. Aut certe: *Exsurge, aquilo, hoc est, surge, qui dormis, et exsurge a mortuis (Ephes. v, 14).* Populus nationum qui diu ante dormisti, evigila aliquando, et illucescet tibi Christus. Postremo omnes invitantur ad Ecclesiam, et Synagogæ populus et gentilium: sed prius Synagogæ, quia priores ex Judæis apostoli

^a Psal. cxviii, Serm. 17, num. 31 et seq.

^b Lib. de Nabuthe, c. 12.

^c Lib. de Virginitate, cap. 10, num. 54

^d Lib. 1 de Virg., cap. 8, num. 47.

^e In Psal. cxviii, serm. 12, num. 24.

rediderunt et per ipsos postea nationum populi conregati sunt. Vide ergo venientem solem nostrum ad austrum, postea gyrantem ad aquilonem. *Hierusalem, Hierusalem*: venit utique ad eam, quam etiam vocare ignatus est: sed hæc Hierusalem terrena est, quæ cecidit prophetas, hoc est, Synagoga Judæorum: *quoties, inquit, volui congregare filios tuos, sicut gallina pullos suos, et noluisti? Ecce relinquetur domus extra deserta* (Matth. xxiii, 37 et 38). Gyrauit igitur gentes: gyraudo autem gyrauit Spiritus Dei, et in gyros suos conversus est, ut fieret Deus omnia in omnibus.

CAPUT QUINTUM.

1. (Vers. 1.) *Veniat dilectus meus in hortum meum, et comedat fructum pomorum suorum.* Hinc hortum illum sibi Plato composuit, quem Jovis hortum sibi, alibi hortum mentis appellavit; Jovem enim et Deum et mentem dixit. In hunc introivisse animam, quam Venerem nuncupat, ut se abundantia et divitiis horti repletet, in quo repletus potu jaceret, potu qui nectar effunderet. Hoc igitur ex libro Canticorum composuit; eo quod anima Deo adhærens in hortum mentis ingressa sit, in quo esset abundantia **1590** diversarum virtutum, floresque sermonum. Quis autem ignorat quod ex paradiso illo quem legimus in Genesi habere lignum vitæ et lignum scientiæ boni et mali (Gen. ii, 8), et ligna cætera, abundantiam virtutum putaverit transferendam, et in hortum mentis esse plantandam?

2. Quem in Canticis Canticorum hortum animæ significat, vel ipsam animam; sic enim scriptum est: *Hortus clausus sponsa, soror mea, hortus clausus, fons signatus.* Et infra ait anima: *Exsurge, aquilo, et veni, auster; perfra hortum meum, et defluant unguenta tua, descendat frater meus in hortum suum* (Cant. iv, 12 et 13). Quanto hoc pulchrius, quod anima ornata virtutum floribus, hortus sit; vel habeat in se paradysum germinantem, in quem hortum invitat Verbum Dei descendere; ut anima illa Verbi imbre cœlestis, et ejus copiis irrigata fructificet! Verbum autem Dei pascitur animæ virtutibus, quoties animam obedientem sibi et optimam invenerit: et carpit fructus ejus, et his delectatur. Cum autem descenderit in eam Dei Verbum, defluunt ex ea salubrium unguenta verborum, et diversarum flagrant longe lateque redolentia gratiarum spiramina. Unde ait Sponsus (Sponsus autem animæ Deus Verbum est, cui anima legitimo quodam conubii fœdere copulatur):

3. (Vers. 2.) *Ingressus sum in hortum meum, soror mea sponsa; vindemiavi myrrham meam cum unguentis meis, manducavi panem meum cum melle meo, bibi vinum meum cum lacte meo. Edite, proximi mei, et bibite et inebriamini, fratres mei. Ego dormio, et cor meum vigilat. Cognoscamus quos fructus vel cibos epuletur Deus, vel quibus delectetur. Delectatur eo, si quis*

A mortificet peccatum suum, obliteret culpam suam, sepeliat atque abolefaciat iniquitates suas; myrrha enim est sepultura mortuorum, mortua autem peccata sunt, quæ vitæ suavitatem habere non possunt. Perfunduntur autem divini sermonis unguentis, et fortiori cibo verbi velut pane, et suaviori sermone velut melle curantur quædam vulnera delictorum. Sermones autem cibos esse docet et alibi Salomon, dicens: *Favi mellis sermones boni* (Prov. xvi, 24). In illo ergo horto sermones boni sunt, alius qui culpam coerceat, alius qui iniquitatem corripial, alius qui mori faciat insolentiam, et velut sepeliat eam, quando correptus aliquis erroribus suis renuntiat.

4. Est etiam sermo fortior, qui confirmat cor hominis validioribus Scripturæ cœlestis alimentis. *Comedi favum cum melle meo, bibi vinum meum cum lacte meo.* Est enim sermo suasorius dulcis ut mel, et tamen peccatoris conscientiam in ipsa suavitate compungens. Est etiam ferventioris spiritus sermo, qui inebriat sicut vinum, et cor hominis latificat. Est denique lacteus sermo, purus et candidus. Hos cibos dulcium utillumque sermonum epulandos Sponsus proximis suis dicit: *Edite, proximi mei, et bibite, et inebriamini, fratres mei.* Proximi autem sunt qui eum sequuntur, et ejus nuptiis intersunt. Quo cibo et potu (bibit enim unusquisque (Prov. v, 15) aquam de suis vasis, et de puteorum suorum fontibus) repleta anima, atque inebriata, sæculo dormiebat, vigilabat Deo. Et ideo sicut posteriora docent, aperiri sibi Deus Verbum ejus januam postulabat, ut eam suo repleret ingressu.

5. Hinc ergo epulatores illi Platonici, hinc nectar illud ex vino et melle prophætico, hinc somnus ille translatus est, hinc vita illa perpetua quam deos suos dixit epulari, quia Christus vita est. Ideoque talium sermonum seminibus, animæ ejus repletus est venter, atque ipsa exivit in Verbo: quæ autem exit anima a servitio isto, et elevat se a corpore, Verbum sequitur. Aliter, ut superius (Sup., cap. 4) aliquantulum repetamus: *Hortus conclusus soror mea, sponsa, hortus conclusus, fons signatus.* Quo significat signatum debere apud te manere mysterium, ne violetur operibus malæ vitæ, atque adulterio castitatis: ne divulgetur quibus non convenit, ne garrula loquacitate dispergatur in perfidos.

6. Bona debet ergo fidei tuæ esse custodia, ut intemperata vitæ ac silentii integritas perseveret. Unde et Ecclesia altitudinem servans mysteriorum cœlestium, rejicit a se graviores venti procellas, et invitat vernantis gratiæ suavitatem. Et sciens quod hortus suus Christo displicere non possit, advocat ipsum sponsum dicens: *Exsurge, aquilo, et veni, auster: perfra hortum meum, et fluant unguenta mea* (Cant. iv, 10): **1591** *descendat frater meus in hortum suum, et edat fructum pomiferarum suarum* (Cant. v, 1); bonas enim arbores et fructiferas habet, radicesque

^a Lib. de Bono mortis, c. 5, num. 19.

^b Lib. de Mysteriis, cap. 9, num. 35.

suas quas tñxerat in sacri fontis irriguo, et in bonos A fructus novæ fecunditatis germine pullulaverint; ut non jam prophetica cædantur securi, sed evangelica ubertate fecudentur. Denique fertilitate earum Dominus delectatus respondet:

7. *Ingressus sum in hortum meum, soror mea sponsa: vindemiavi myrrham cum unguentis meis, manducavi panem meum cum melle meo: bibi potum meum cum lacte meo.* Quare panem et vinum dixerim, fideles intelligunt. Illud autem non dubium, quod nobis ipse manducat et bibit, sicut in nobis legisti, quia in carcere esse se dixit (*Math. xxv, 36*). Unde et Ecclesia videns tantam gratiam, hortatur filios suos, hortatur proximos, ut ad sacramenta concurrant, dicens: *Edite, proximi mei, et bibite, et inebriamini, fratres mei.* Quid edamus, quid bibamus, alibi tibi per prophetam Spiritus sanctus expressit, dicens: *Gustate, et videte quoniam suavis est Dominus; beatus vir qui sperat in eo (Psalm. xxxiii, 9).* In illo sacramento Christus est, quia corpus est Christi: non ergo corporalis esca, sed spiritalis est. Unde et Apostolus de typo ejus ait: *Quia patres nostri escam spiritalem manducaverunt, et potum spiritalem biberunt (1 Cor. x, 3).* Corpus enim Dei corpus est spiritale, corpus Christi corpus est divini spiritus; quia spiritus est Christus, ut legimus: *Spiritus ante faciem nostram Christus Dominus (Thren. iv, 20).* Et in Petri epistola habemus: *Christus pro nobis mortuus est (1 Pet. ii, 21).* Denique cor nostrum esca ista confirmat, et potus iste lætificat cor hominis, ut propheta memoravit (*Psal. ciii, 25*).

8. ^a *Hortus conclusus soror mea sponsa, hortus conclusus, fons signatus;* ne facile aperiat os suum, nec vulgari resignet alloquio; neque enim de ipsis divinis decet, nisi verbo Dei interpellata respondeas. Quid tibi cum cæteris? Soli Christo loquere, soli fabulare Christo. Si enim ut mulieres taceant in Ecclesia scriptum est (*1 Cor. xiv, 34*): quanto magis non decet patere virginis januam, non decet viduæ patere fores! Cito insidiator pudoris obrepit, cito verbum excipit, quod revocare desideres. Si Evæ clausa fuisset janua, nec Adam deceptus fuisset, nec respondisset interrogata serpenti. Introivit mors per fenestram, hoc est, per Evæ ostium. Ingreditur mors per ostium tuum, si falsum loquaris, si turpiter, si procaciter, postremo si ubi non oportet, loquaris. Clausæ sint igitur labiorum tuorum fores, et obseratum maneat vocis vestibulum, tunc fortasse reserandum, cum audieris Dei vocem, cum audieris Dei verbum. Tunc tibi myrrha sudabit, tunc tibi baptismatis aspirabit gratia, ut ab elementis mundi commoriare cum Christo, et cum Christo resurgas. *Quid adhuc, inquit, velut viventes, de hoc mundo decernitis? Ne tetigeritis, ne attaminaveritis, ne gustaveritis, quæ sunt ad corruptionem ipso usu (Coloss. ii, 20 et seq.).*

9. ^b *Descendat frater meus in hortum suum, ut co-*

medat fructum pomiferarum suarum. Quæ sunt istæ pomiferæ? Lignum aridum factus es in Adam, sed nunc per gratiam Christi pomifera arbor pullulasti. Libenter accepit Dominus Jesus, et dignatione cælesti respondit Ecclesiæ suæ: *Descendi, inquit, in hortum meum, vindemiavi myrrham cum unguentis meis, manducavi panem meum cum melle meo, et bibi vinum meum cum lacte meo.*

10. *Edite, inquit, fratres mei, et inebriamini: Vindemiavi myrrham cum unguentis meis (Psalm. lxxix, 9).* Quæ est ista vindemia? Cognoscite vineam, et agnoscetis vindemiam. *Vineam, inquit, ex Ægypto transtulisti, hoc est, populum Dei.* Vos estis vinea, vos estis vindemia: quasi vinea plantati, quasi vindemia fructum dedistis. *Vindemiavi myrrham cum unguentis meis, hoc est, in odorem quem accepistis.*

11. *Manducavi panem meum cum melle meo.* Vides quod in hoc pane nulla sit amaritudo, sed omnis suavitas sit. *Bibi vinum meum cum lacte meo, vides hujusmodi esse lætitiæ, quæ nullius peccati sordibus polluitur?* Quotiescumque enim bibis, remissionem accipis peccatorum, et inebriaris spiritu. Unde et Apostolus ait: *Nolite inebriari vino.... sed implemini Spiritu sancto (Ephes. v, 18).* Vino enim qui inebriatur, vacillat et titubat: spiritu qui inebriatur, radicans in Christo est, et ideo præclara ebrietas, quæ sobrietatem mentis operatur.

1592. 12. ^c *Edite, inquit, amici mei, et bibite, et inebriamini.* Bona ebrietas quæ ad meliora atque jucunda facit quemdam mentis excessum, ut immemor sollicitudinum animus noster, vino jucunditatis hilaretur. Bona mensæ spiritalis ebrietas; denique *potulum inebrians quam præclarum (Psalm. xxii, 5)!* Et alibi habes: *Rivos ejus inebria, multiplica generationes ejus (Psalm. lxiv, 11);* eo quod ebrietas terræ cum infusa fuerit imbre cælesti, suscitare semina, fructus multiplicare consueverit. Itaque ubi Verbum quod sicut pluvia descendit de cælo, venas terræ nostræ, id est, animæ ac mentis inebriavit prædicatione divina, excitantur virtutum studia diversarum, fructusque fidei, et castæ devotionis adolescit, meritoque ei dicitur: *Visitasti terram, et inebriasti eam (Psalm. lxiv, 10).* Susceptione etenim corporis visitavit, ut sanaret infirmos: inebriavit gratia spiritali, ut anxios D jucunditate mulceret.

13. ^d *Ego dormio, et cor meum vigilat.* Est sanctorum somnus etiam operarius, secundum quod scriptum est: *Ego dormio, et cor meum vigilat.* Et secundum quod Jacob sanctus divina dormiens videbat mysteria, quæ vigilans non viderat; de cælo ad terras aerem prævium sanctis, respicientem Dominum, et pollicentem terræ ejus possessionem. Itaque brevi somno dormiens, impetravit quod magno labore postea acquisivit, hæreditas enim ejus est somnus sanctorum, feriatus ab omnibus corporis voluptati-

^a Lib. de Virginitate, cap. 13, num. 80.

^b Lib. v de Sacram., c. 3, num. 14.

^c In psalm. cxviii, serm. 8, num.

^d Epist. ad Anysium, num. 34.

is, ab omni animi perturbatione, tranquillitatem menti invehens, placiditatem animæ; ut tamquam luta nexu corporis se ablevet, et Christo adhæreat. Sic est somnus vitæ sanctorum.

14. ^a *Vox dilecti mei pulsantis, aperi mihi, soror mea.* Et si dormias, et si modo devotionem animæ tuæ noverit Christus, venit, et pulsat ejus januam, et dicit: *Aperi mihi, soror mea.* Bene soror, quia virtutis spirituales sunt Verbi atque animæ; neque enim animæ norunt conjugiorum fœdera, et usus coluæ corporalis, sed sunt sicut angeli Dei in cœlo. *Aperi, inquit, mihi, sed extraneis claude.* Claude sæculo, claude mundo. Neque ipsa foras ad illa materialia prodeas, neque tuum relinquens lumen, alienum requiras; quia materiale lumen tenebrosam infundit caliginem, ut non videatur lumen veræ gloriæ. *Aperi ergo mihi, noli coarctari, sed dilata te, et adimplebo te.* Et quia decurso orbe terrarum, plus molestiarum et offensionis reperi, nec facile habui ubi requiescerem; ideo tu aperi, ut in te filius hominis reclinet caput, cui non est requies nisi super humilem et mansuetum.

15. ^b *Aperi mihi, soror mea, surge, proxima mea, columba mea, perfecta mea.* Charitate proxima, columba simplicitate, virtute perfecta. *Quia caput meum plenum est rore;* sicut enim ros cœli nocturnas amovet siccitates, ita ros Domini nostri Jesu Christi nocturnis et sæcularibus tenebris æternæ vitæ stillavit humorem. Hoc est caput quod æstu mundi nescivit arescere, unde ait: *Quia si in humido hæc faciunt, in arido quid facient (Luc. xxiii, 31)?* Hoc igitur caput rorat aliis, sibi abundat. Et bene abundat caput Christi; quia caput tuum Christus est, qui plenus est semper, nec liberalitatibus hauritur suis, aut diutina deficit largitate. In hoc caput ferrum non ascendit, quod est instrumentum belli, insigne discordiæ. Nunc specta, et vide ros ille qualis sit, scilicet non vulgaris humoris.

16. *Cincinnati autem mei guttarum noctis.* Noli, proxima mea, accipere cincinno corporaliū capillorum: non illa ornamenta, sed crimina sunt: lenocinia formæ, non præcepta virtutis. Alios cincinno Nazareus habet, in quibus ferrum non ascendit, quos nemo præcidit: qui non calamistris compositi aut arte digesti, sed multiplici crispantes virtutum nitentium gratia refulserunt. Disce in historia quales Nazareus cincinno habeat, quos quamdiu Samson habuit intactos, numquam vinci potuit. Cincinnati perdidit, et meritum virtutis amisit (*Jud. xvi, 17*).

17. (Vers. 3.) Audita igitur voce Verbi, quam exueras tunicam nocte, ne quæsieris quemadmodum induas eam; ostenditur enim, et frequenter offertur per nequitiam spiritalem quemadmodum, inquam, induas eam, obliviscaris et nescias; quasi jam Dominus assistat, exors corporaliū vinculorum turbata

A consurgas, internam orationibus præpares mentem, dum surgis; ut ex humilibus ad superna contendas, et studeas fores tui cordis aperire. Dum manus tuas tendis ad Christum, fidelem tua gesta spirabunt odorem.

18. ^c *Aperi mihi, soror mea.* Nonne cum aliquem de primariis viris desideras convenire, primo ad ejus domum appropinquas: postea quæris informari atque instrui, ut cognoscas mentem patris familias: deinde ut ejus domum ingrediaris, imploras, ne quis te abiciat et excludat. Pulsa ergo et tu regiam illam cœlestem, pulsa non manu corporis, sed quadam orationis tuæ dextera. Non sola manus corporis pulsata, pulsata et vox; scriptum est enim: *Vox fratris mei pulsata ad januam.* Pulsamus et digito. Denique et Thomas digito meruit januam resurrectionis aperire: et tibi dicit Jesus: *Infer digitum tuum huc, et mitte in manus meas et latus meum, et noli esse incredulus, sed fidelis (Joan. xx, 27).* Pulsa ergo digito, si non potes tota manu, pulsa januam. Christus est janua qui ait: *Per me si quis introierit, salvabitur (Joan. x, 9).*

19. Cum hanc igitur januam pulsaveris, vide quomodo ingrediaris; ne forte etiam ingressus, extra conspectum regis sis. Multi ingrediuntur palatia, et non statim regem istum terræ vident, sed frequenter observant, ut aliquando videre mereantur. Nec præsumunt videndi copiam, sed jussu repræsentantur, et precem fundunt; ut cum benevolentia suscipiantur, caventes primos sui sermonis ingressus; ne quid titubet, ne quid offendant: quanto magis rogandus est Deus, ut ostium misericordiæ suæ nostræ ingrediatur oratio!

20. ^d *Vox fratris mei pulsata ad januam.* Januam quoque tuam disce, o sponsa Christi, temporibus obserare nocturnis; ne facile quisquam patentem reperiat. Sponsus ipse vult clausam esse, cum pulsata. Janua nostra os nostrum est, Christo propemodum soli debet aperiri, nec aperiatur nisi ante pulsarum Dei Verbum. *Vox fratris mei pulsata ad januam.* Audi pulsantem, audi introire cupientem.

¶ 21. ^e (Vers. 2.) *Aperi mihi, soror mea, sponsa, columba mea, perfecta mea; quia caput meum plenum est rore, et crines mei guttis noctis.* Considera quando maxime pulsata januam tuam Deus Verbum, cum repletum est caput ejus rore nocturno. In tribulatione enim et tentationibus positos visitare dignatur; ne quis forte succumbat victus ærumnis. Repletur ergo caput ejus rore vel guttis, quando corpus ejus laborat. Tunc ergo vigilandum, ne cum venerit Sponsus, recedat exclusus. Si enim dormias, et cor tuum non vigilet, discedit antequam pulset: si cor tuum vigilet, pulsata, et aperiri sibi januam possit.

22. Habemus ergo animæ nostræ januam, habemus et portas de quibus dictum est: *Tollite portas*

^a Lib. de Isaac, cap. 5, num. 51.

^b Lib. de Virginitate, cap. 12, num. 70 et seq.

^c In psal. cxviii, serm. 22, num. 12, med.

^d Lib. de Virginitate cap. 13, num. 80.

^e In ps. cxviii, serm. 12, num. 14.

*principes vestras, et elevamini portæ æternales, et introibit Rex gloriæ (Psal. xxiii, 7). Est ergo et cælum in his in quibus sunt portæ æternales. Si has fidei tuæ portas velis attollere, intrabit ad te Rex gloriæ, triumphum portans propriæ passionis. Habet enim justitia portas, nam etiam de his legitur scriptum, dicente Domino Jesu per prophetam suum: *Aperite mihi portas justitiæ (Psal. cxvii, 19). Et infra ait propheta David: *Lauda, Hierusalem, Dominum, lauda Deum tuum, Sion; quoniam confortavit seras portarum tuarum (Psal. cxlvii, 12).***

25. Est ergo anima quæ habet januam, est quæ habet portas. Ad hanc januam venit Christus, et pulsat: pulsat et portas. Aperi ergo illi, vult introire, vult Sponsam invenire vigilantem. Noli ergo bono amatori facere moras, cito recedit: et tu somno corporis tui videris exclusisse pulsantem. Excludis enim, cum desidiosus es, cum piger, cum somnolentus. His repagulis Christus excluditur: si castus et si sobrius sis, cave ne negligens sis. Majorem Christo facit injuriam, qui advenientem repellit.

24. ^a *Aperi mihi, soror mea, proxima mea: pulsat ad januam etiam quando tu dormis: si tamen vel excitatus evigiles, vel vocatus januam tui pectoris aperias, introibit. Quod si fugias lectionem propheticam, si domi non legas, in Ecclesia audire nolis, nonne sicut ille qui averso connivet obtutu, ne videat quod possit videre, claudit oculos ne aspiciat, cui potestas videndi est: aut sicut in furore plerique injecere manus oculis suis; ita et tu primo averteris conviventi magis dissimulatione, quam refragatione prærupta. Nam cum ad Ecclesiam venis et te Christianum 1594 esse asseris, sanus videris, aperis oculos quibus possis videre: sed dum audire dissimulas quæ leguntur, claudis ne videas tibi, et si aliis videre videaris. Injicis etiam quasdam perfidiæ et intemperantiæ manus oculis animæ tuæ, et cæcitate inferis cordi tuo (quod est gravius) voluntariam; ut videns non videas, audiens non audias.*

25. Putas te solum esse cum fornicaris, et non recordaris, quia oculi Domini vident orbem terrarum? Non audis dicentem: *Ecce venit hora ut dispergamini unusquisque in sua, et me solum relinquatis: sed non sum solus; quia Pater mecum est (Joan. xvi, 32). Adest ergo Pater, adest et Filius Dei, adsunt ministri, adsunt Cherubim et Seraphim, qui dicunt. Sanctus, sanctus, sanctus, plena est terra majestatis tuæ (Esai. vi). Plenus est enim mundus virtutum, quia plenus est nequitiarum: plenus est orbis terrarum remediis, quia plenus est laqueis.*

26. (Vers. 3.) ^b *Exui tunicam meam, quomodo induam illam? Etenim in hac sæculi nocte prius tibi corporalis vitæ amictus est exuendus; exuit enim se carnem Dominus, ut pro te de dominationibus et potestatibus mundi hujus triumpharet. Quomodo induam illam? Vide, anima Deo devota, quid dicat.*

^a In psal. cxviii, serm. 1, num. 41 et 42.

^b Lib. de Virginitate, cap. 10, num. 85.

Sic se actus corporis, et terrenos exuit mores, ut nesciat quomodo etiam si velit, rursus induere possit. *Quomodo induam illam? Hoc est qua verecundia, qua pudore, qua postremo memoria? Consuetudo enim boni, usum veteris pravitatis amisit.*

27. ^c *Audiens anima, *Aperi mihi, caput roris plenum habeas, hoc est, tentationibus sæcularibus, subito turbata, et quasi surrectura quæ surgere jubebatur, ait cum aloem redoleret et myrrham insigne sepulturæ: *Exui tunicam meam, quomodo induam illam: lavi pedes meos, quomodo inquinabo illos? Veretur enim ne iterum in tentationes resurgat, ne iterum in culpam redeat atque peccatum, et egressus suis virtutumque profectus terrenis incipiat vestigiis inquinare.***

28. Certe hoc modo etiam perfectionem virtutis suæ indicat, quæ tantam Christi meruerit charitatem: ut ad eam veniat, et pulset januam ejus, et veniat cum Patre, et cœnet cum eadem anima, et ipsa cum eo, sicut in Apocalypsi dixit Joannes apostolus (Apoc. iii, 20). Etenim cum in superioribus audisset: *Adi huc a Libano; et cum adverteret in carne se Christo adesse non posse, sed tunc adesse si adesset in spiritu, conformans se ad ejus voluntatem, ut esset et ipsa conformis imagini Christi; jam non sentit carnis exuvias, jam quasi spiritus exuens se corporis conjunctione, jam quasi oblita, et quæ si velit, copulæ illius meminisse non possit, ait: *Exui tunicam meam, quomodo induam eam? Exui enim tunicam illam pelliceam, quam acceperunt Adam et Eva post culpam, tunicam corruptelæ, tunicam passionum: Quomodo induam illam? Non requirit ut induat: sed ita significat abjectam, ut jam indumento sibi esse non posset.**

29. (Vers. 3.) *Lavi pedes meos, quomodo inquinabo illos? Hoc est, vestigia mea lavi, dum egraderer, et me elevarem de corporis contubernio, de illa connexionione et familiaritate carnalis amplexus: quomodo inquinabo ea, ut in corporis claustrum, et illum tenebrosam passionum ejus carcerem revertar? Sic passiones sepelimus, si crucem hujus corporis non resolvamus; si chirographum peccati quod deletum est, in cruce Christi non rescribamus, si veteris hominis amictum quem exuimus, non induamus. Scriptum est enim in Canticis: *Exui tunicam meam, quomodo induam eam? lavi pedes meos, quomodo inquinabo eos? Mortificata igitur sunt corporis membra, cur ejus pullulant vitia? Ideo non prævaluit lex, quia carnem non mortificavit: ideo quasi umbra præterit, quia non decoloravit: ideoque obumbravit nos a sole justitiæ, quia coacervavit crimina.**

30. ^d *Aliquando nudam esse, virtutis indicium est, quia scriptum est: *Exui tunicam meam, quomodo induam eam? lavi pedes meos, quomodo inquinabo eos? Quam igitur tunicam exuerit, et non invenerit quem-**

^c Lib. de Isaac, cap. 6, num. 52.

^d Apoc. 2 David. cap. 9, num. 45 in fin. et 46.

modum induat eam, de Scripturis si possumus, A
velemus. Est enim quædam tunica corporalis, sunt
aviditatum quædam intexta velamina; et ideo in-
modum melius est nudum esse corpore, quam corde
elatum. Unde etiam Paulus nos admonet, **1593**
exspoliari multo melius esse quam supervestiri, di-
cens alibi: *Exspoliantes vos veterem hominem cum*
cutibus suis, induite novum qui renovatur in agnitio-
em, secundum imaginem ejus qui creavit eum. Ergo
ne exspoliata est, et pedes lotos habet, nescit quem-
modum inquinari non possit; obliviscitur enim
per gratiam, quod hauserat per naturam.

31. ^a *Lavi pedes meos, quomodo inquinabo illos?*
Didicisti in Evangelio, quod pedes lavare fidei my-
sterium, humilitatis insigne sit, juxta quod scriptum
est: *Si ego lavi pedes vestros Dominus et magister, B*
quanto magis vos debetis alter alterius pedes lavare
Joan. XIII, 14! Sed hoc ad humilitatem pertinet.
Quantum vero ad mysterium, pedes debet lavare
suos, qui vult partem habere cum Christo: *Si enim*
non laveris, inquit, tibi pedes, non habebis partem me-
cum (Ibid. 8). Cum hoc Petro dicitur, quid de nobis
censetur? Qui lavit igitur pedes, non necesse habet
iterum lavare; et ideo caveat ne inquinet eos.

32. Et bene sancta Ecclesia dicit: *Lavi pedes*
meos; non dicit, quomodo iterum lavabo eos, sed
quomodo iterum inquinabo eos? Quasi oblita mac-
culæ veteris, oblita contagii, admonet quomodo in
ministerio corporali spirituale debeamus actuum
nostrorum diluere vestigium. Itaque pedes cum se-
mel laveris æterni fontis irriguo, et mysterii munda-
veris sacramento, cave iterum corporeæ cupiditatis
illuviem, ne lutulenti actus terrenis sordibus inqu-
nentur. Isti sunt pedes quos David lavit in spiritu,
qui te docet quemadmodum eos inquinare non pos-
sis, dicens: *Stantes erant pedes nostri, in atriiis tuis,*
Hierusalem (Psal. cxxi, 2). Utique hic non corporis,
sed animi intellige pedes; quomodo enim terre-
nus homo in cælo haberet corporis pedes? Hierusa-
lem, sicut Paulus te docuit, in cælo est: et idem te
docuit quemadmodum in cælo stare possis, cum
dicit: *Nostra autem conversatio in cælis est (Philip.*
III, 20). Conversatio morum, conversatio factorum,
conversatio fidei.

33. ^b *Feci judicium et justitiam, non tradas ma-*
calumniantibus me. Ubi justitia, ibi misericordia. Mi-
sericordia a peccato liberat. Quomodo ergo peccato-
ribus trador? Simile est illud in Canticis: *Exui tun-*
nicam meam, quomodo induam eam? Lavi pedes meos,
quomodo inquinabo eos? Exui tunicam peccatoris,
velamenque terreni; cur quasi peccator atque ter-
renus adjudicor? Lavi pedes meos, ne qua pec-
cati sors posset adhærere vestigio; cur das in me
delinquentibus potestatem?

34. ^c Hieremias in suis Threnis ait: *Defecit ini-*

quitas tua, filia Sion, non adjiciet te expellere adhuc:
visitavit iniquitates tuas, filia Edom, revelavit super
peccata tua (Thren. IV, 21). Advertis quoniam ini-
quitas non potuit sine Dei visitatione deficere, nec
plena esse correctio, nisi per gratiam Domini Sal-
vatoris? Quomodo autem deficiat iniquitas, audi di-
centem Ecclesiam: *Exui tunicam meam, quomodo*
induam eam? Lavi pedes meos, quomodo inquinabo
eos? Veteris igitur hominis vestimentum vitilis erro-
ris intextum, in lavacri regeneratione depositum,
nescit quomodo possit induere; studio enim correc-
tionis inoleverat oblivio peccatorum. Tanta vis con-
summatae emendationis est, ut in quædam pueritiæ
redeat spiritualis ætatem, quæ vias erroris ignoret;
crimen etiamsi velit, non possit admittere; quia de-
reuerit usus nosse peccandi.

35. (Vers. 4.) ^d *Frater meus misit manum suam de*
prospectu, et venter meus conturbatus est super eum.
Exurrexi ego aperire fratri meo. Manus meæ distilla-
verunt myrrham, digiti mei myrrha pleni. Primum
ergo tamquam a prospectu mittit manum suam,
quando Deus ex operibus æstimatur, unde ait: *Si*
mihi non creditis, operibus credite (Joan. X, 38).
Deinde augetur amor, et intimis visceribus concep-
tus inlolescit. Inde intelligibili utero, in quo est re-
ceptaculum Verbi, seminibus ejus infusis, plentiu-
dinem ejus corporaliter inhabitantem haurire anima
nostra desiderat; non enim turbatur uterus femina-
rum, nisi quæ fuerint alio graves. Surgit igitur ani-
ma ut aperiat Dei Verbo, sed dum se expandit atque
aperit, ut opera mundi istius Verbi receptione mortif-
ficet, sicut ille qui ait: *Mortificationem Domini Jezu*
in corpore nostro circumferimus (II Cor. IV, 10). Ergo
dum aperit, transit Sponsus; vult enim semper
quæri, frequentius inveniri. Et si clausam invenerit
januam, pulsatur; et si per moram **1596** fuerit ex-
clusus, recedit; sed cito redit, ei iterum pulsatur, ut
vel postea Sponsam suam inveniat præparatam.

36. Potest quidem et sic accipi, *Frater meus*
transivit: sicut legimus quod penetravit dilectæ in-
tima medullarum, quemadmodum ad Mariam dictum
est: *Et tuam ipsius animam pertransibit gladius, ut*
revelentur multorum cordium cogitationes (Luc. II, 35).
Denique addidit Sponsa, animam suam exisse in
verbo ejus, quod fit quando anima peregrinatur a
corpore, et Deo præsens est. Audiens hæc Sponsus
misit operationem suam Verbum, tamquam per ca-
vernæ, non adhuc facie ad faciem: misit tamquam
manum, *Et venter, inquit, meus conturbatus est super*
eum. Quisquis sic vivit, potest dicere:

37. ^e *Frater meus misit manum suam per prospe-*
ctum, et venter meus conturbatus est ad illum: surrexi
aperire fratri meo. Bonum est ut ad adventum Domini
interiora turbentur. Si ad angeli adventum Maria
turbata est, quanto magis ad Christi nos turbamur

^a Lib. de Virginitate, cap. 10, num. 37.

^b In psal. cxviii, serm. 16, num. 14 in fine.

^c In psal. cxviii, serm. 22, num. 4.

^d In psal. cxviii, serm. 12, num. 16.

^e Lib. de Virginitate, cap. 14, num. 60.

adventum ! Influentibus quippe divinis, corporeus peregrinatur affectus, et usus ille exterioris hominis exolescit. Et tu turbare, tu festina. Festinantes illi ægnum manducare præcipiuntur. Surge, aperi, ad januam Christus est, vestibula domus tuæ pulsata : si aperueris, introibit, et introibit cum Patre. Nec solum cum ingressus fuerit, mercedem relinquit : sed etiam priusquam ingrediatur, mercedem præmittit. Adhuc anima turbatur, adhuc parietes domus suæ palpat, adhuc ostium quærit ubi Christus est, adhuc solvit vinculum carnis et corporis claustrum, adhuc Christus foris pulsata.

38. ^a Quæ est fenestra nostra, nisi per quam opera Christi videmus, oculus scilicet animi et mentis obtutus ? Et ideo, virgo, per fenestram tuam Christus introeat, Christus manum suam mittat : per fenestram tibi Verbi veniat, non corporis amor. Si igitur per fenestram tuam manum mittit Dei Verbum, vide quemadmodum fenestras tuas præpares, vide quemadmodum ab omni pulvere delictorum detergere debeas. Nihil tetrum habeant, nihil adulterinum fenestræ virginis. Procul stibium et cæteras affectati nugas decoris, procul adulterini amoris illecebras. Similis aurium clausura est, quibus non suspendenda onera, non figeunda vulnera, sed unus ornatus est, audire quod prosit.

39. (Vers. 6.) ^b *Aperui, inquit, fratri meo; frater meus transivit.* Quomodo transivit, id est, mentis interna penetravit, sicut dictum est Mariæ : *Et tuam ipsius animam pertransibit gladius.* Vivum enim Dei verbum, sicut gladius acutus, penetrans corporalium repagula cogitationum, cordis interna rimatur. In cubili ergo tuo et nocturno in tempore constituta, semper meditare Christum, et ejus adventum omnibus sperato momentis. Si tardare tibi videtur, exsurge. Tardare videtur, cum diu dormis : tardare videtur, cum ab oratione vacas : tardare videtur, cum vocem non excitas psalmis. Primitias vigiliarum tuarum Christo dicato, primitias actuum tuorum Christo immola.

40. (Vers. 5.) ^c *Surrexi ego aperire fratri meo; manus meæ distillaverunt myrrham, digiti mei myrrha pleni sunt super manus clausuræ.* Quid hoc significet, consideremus. Primum operibus suis videtur, ut dixi, Deus verbum tamquam per cavernam, non plene atque perfecte : deinde augetur amor et conceptus adolescit, atque ex seminibus ejus quæ quodam utero intelligibili susceperit anima, totam plenitudinem divinitatis ejus habitantem in eo corporaliter, ut legimus, videre desiderat. Surrexit ut propius illud Dei Verbum videret, et in hoc ipso processus ejus significatur, quod surrexit per vigorem atque virtutem ; præsentia enim Verbi hausit animæ virtutem, sicut præsentia Mariæ cum utero gravis esset, erudit Joannem in utero constitutum : adeo ut exsiliret ex utero et exsultaret, Domini præsentiam recognoscens.

^a Lib. de Virginitate, cap. 43, num. 78.

^b Lib. de Virginitate, cap. 41, num. 67, et paulo inferius.

A 41. Surrexit aperire, et opera ejus et facta mortificata sunt mundo. Talis enim debet esse anima, quæ Verbum est receptura, ut moriatur mundo, et conspeliatur in Christo ; sic enim Christus invenitur, et tale sibi quærit hospitium. Deinde ipsa ministeria operationum, id est, manus et digiti, quibus comprehenditur Christus, mortificantur : quos digitos velut eminentia factorum nostrorum opera **1597** possumus æstimare. Itaque velut e complexu suo cum jam extenderet intelligibiles manus suas et digitos, ut comprehenderet Verbum, transisse sibi illud, non tamen adhuc pertransisse anima pia dicit. Et hunc processum habet, quando transit et pertransit animam Verbum Dei, quia scriptum est : *Et tuam ipsius animam pertransibit gladius, ut revelentur multorum cordium cogitationes* (Luc. 11, 35). Hinc adhuc transitur, non pertransitur ; ut in Maria in posterioribus forte pertransitur, ubi tamquam signaculum ponitur in medio ejus Dominus Jesus.

42. Denique statim alius profectus Verbi pertranseuntis, quia exivit anima in Verbo ejus ; hoc est, Verbum ejus secuta exivit de corpore, elevans se de ejus habitaculo, et peregrinam se faciens ei, ut adesset Deo, et esset civis sanctorum. Simul enim et carnis domestici et Dei esse non possumus. Ergo in hoc loco exire significatur, ut dixi, anima, quando abducit se a corporis voluptatibus. Denique scriptum est : *Exi de Babylone, fugiens a Chaldæis* (Esai. XLVIII, 20). Non utique ut regiones Babylonis Hebræus fugiat, sed mores, ut prophético admonetur alloquio : siquidem sint qui in Babylone sunt Hebræi, et de Babylone exisse moribus doceant. Nam et illi de quibus dicit propheta, quod *sedebant super flumina Babylonis* (Ps. cxxxvi, 4), sedebant quidem in regione Babylonis, sed in ejus non erant vitiis et confusione. Nam quomodo erant in illa confusione vitiorum, qui flebant gerentes pœnitentiam, quod de arca devotionis ac fidei, et virtutis paternæ meritis excidissent ? Quæ autem in verbo exit anima, Verbum requirit ; unde et ista dum quæreret, incidit in custodes qui circumeunt civitatem.

(Vers. 7.) ^d *Invenerunt me custodes qui circumeunt civitatem, percusserunt me, et vulneraverunt me, et tulerunt pallium meum a me custodes murorum.* Bene quidem quasi sponsa veniebat cum pallio, quo obnuberet caput suum, cum sponsus occurreret ; sicut Rebecca, quæ cognito quod Isaac sibi veniret oblivius, descendit de camelo, et pallio se operuit : ita et hæc anima, nuptialis vestis præmittebat insignia, ne forte rejiceretur quasi vestem non habens nuptialem ; vel ut caput velaret propter angelos. Sed illi percusserunt eam, ut amplius probaretur ; exercetur enim animæ tentationibus. Tulerunt ei pallium, quærentes si verum decorem nudæ virtutis afferret, vel quia sine integumento quis in illam cœlestem civitatem debeat introire, nulla deferens secum op-

^c Lib. de Isaac, cap. 6, num. 353.

^d Ubi supra consequenter.

rimenta fucorum. Sunt etiam qui requirant, ne qua anima exuvias secum vehat carnalis illecebræ, et concupiscentiam corporalem. Nudatur pallio, cum ejus conscientia manifestatur. Sed est quæ bene nudatur, cui licet imitari dicentem: *Venit enim princeps hujus mundi, et in me invenit nihil* (Joan. xiv, 30); quia certe in illo solo nihil invenit, qui peccatum non fecit.

44. Beata et illa est in qua non gravia aut multa invenit, sed invenit in ea amictum fidei et sapientiæ disciplinam. Itaque sine dispendio sui (quia et si volet quis, non potest auferre veram sapientiam) etsi adversarius obstrepat; ubi tamen vera innoxie conversationis elucet integritas, transivit custodes, et filiabus illius cœlestis civitatis admixta, Verbum requirit; et quærendo ejus in se excitat charitatem, et ubi Verbum quærat, agnoscit. ^a Non injuria tantummodo est non invenisse quem quæras, sed etiam plerumque ubi non oportet, quæsisse vulnus est: quæsisse in domibus virorum qui sibi falso nomen doctorum assumunt, quæsisse procacius quam verecundius. Ergo caveamus exemplo illius, ne nos custodes inveniant qui circumveant civitatem.

45. *Invenerunt, inquit, me custodes qui circumveant civitatem: percusserunt et vulneraverunt me, et tulerunt pallium meum a me custodes murorum.* Non in se, filiæ, sed in nobis vulneratur Ecclesia. Caveamus igitur ne lapsus noster, vulnus Ecclesiæ fiat, ne quis a nobis pallium auferat, hoc est, amictum prudentiæ, insigne patientiæ, quo mollioris amblio vestis exuitur: *Qui enim mollioribus vestibus induantur, in domibus regum sunt* (Matth. xi, 8). Nobis autem pallium dedit Christus, quo apostolos suos et corpus suum ipse vestivit, quod denique jubet te dare, si quis a te tunicam petit, ut dimittas ei et pallium (Matth. v, 40); id est, insigne philosophiæ tuæ tradas, et quasi amictu prudentiæ **1598** tuæ eum qui ante nudus fuerat, circumvestias.

46. Ibi igitur, filiæ, Christum quæramus, ubi quærit Ecclesia, in montibus boni odoris, qui excelsorum sublimitate factorum, suavem vitæ odorem pro meritorum verticibus exhalant. ^b Ea quæ Christum requirit, non debet esse vulgaris, non debet esse in foro, non in plateis, voce querula, gressu lubrica, facilis aditu, vilis aspectu. Terrenum tibi Apostolus consortium negat, et ultra naturæ propemodum terminos, alis ad cœlum docet spiritalibus evolandum. *Quæ sursum sunt, inquit, sapite, non quæ super terram* (Colos. iii, 2). Sed quia hoc impossibile erat in hoc corporis velut claustro reclusis, et quia defunctis corporibus, anima fertur ad superiora revolare, alligata dum vivimus, quadam nostræ lege naturæ, ideo addidit: *Mortui enim estis, et vita vestra abscondita est cum Christo in Deo* (Ibid., 3). Si abscondita est cum Christo in Deo, non appareat mundo, Christus enim mortuus est mundo, vivit Deo. Vide nunc quemadmodum desiderari amet Christus, con-

fabulationes non amet. Aperuit virgo illa suas fores Dei Verbo: sed *transiit, inquit, et exiit anima mea in verbo ejus* (Vers. 6). Exiit a mundo, exiit a sæculo, remansit in Christo. *Quæsi, inquit, eum et non inveni eum.* Amat enim Christus diu requiri.

47. Invenerunt illam custodes murorum. Fortasse sunt et alii custodes, quos magis intelligere debeamus. Est enim civitas quæ portas murorum clausas non habet, de qua dictum est: *Et portæ ejus non claudentur per diem* (Apoc. xxi, 2^b); nox enim non erit amplius in ea, afferent gloriam et honorem gentes in illam. Illa est ergo civitas Hierusalem quæ in cœlo est, intra quam jam quasi perfecta et immaculata servaris; non enim intrat in eam omne commune. Communis castitas non est, communis pudicitia non est, quæ in libro vitæ scribitur.

48. Si igitur invenimus civitatem, ingrediamur in eam, videamus lumen ejus, videamus muros, videamus fundamenta muralia, videamus etiam custodes murorum. Sed quomodo ingrediamur in eam? In hac civitate vita est, et una est via quæ ducit ad vitam. Via ergo Christus est, ergo Christum sequamur. Sed ipsa in cœlo est civitas; quomodo igitur ascendamus ad cœlum? Docet Evangelista, qui dicit: *Et eduxit me in spiritu in montem magnum et altum, et ostendit mihi civitatem sanctam Hierusalem descendentem de cœlo* (Apoc. 21, 10). Ascendamus ergo spiritu, quia caro ascendere ad eam non potest. Ascendamus nos interim in cœlum, ut ad nos postea de cœlo illa descendat, in qua lumen est simile lapidis pretiosissimi, ut lapidis jaspidis et crystalli habet murum magnum et altum.

49. Didicisti lumen, didicisti murum; disce portas, disce custodes. *Habet, inquit, portas duodecim, et in portis angelos duodecim, in quibus duodecim tribuum filiorum Israel superscripta sunt nomina* (Ibid., 12). In portis patriarcharum nomina continentur, in muro apostolorum; fundamenta enim civitatis, apostoli, et lapis angularis est Christus, in quo omnis structura consurgit. Deus extra, Deus intus, Deus ubique est: *Habet enim, inquit, civitas majestatem Dei* (Ibid., 11). Ergo et vos, sanctæ virgines, et quicumque justi estis, et immaculatam animæ geritis castitatem, cives sanctorum estis et domestici Dei. Sed tunc nobilitatem istam patriæ possidebitis, si Christum intra civitatis istius septa quæralis, ingressi per fidem actusque pretiosos, patriarcharum clarificati lumine, fundati super apostolos, versantes inter angelos.

50. Quomodo igitur isti custodes angeli sunt, qui castæ animæ pallium tollunt? Aliud pallium virginum est, aliud adolescentulæ circumforaneæ. Illa quæ in foro Christum requirit, pallium etiam quod habebat, amisit. Prudentia enim non in foro, non in plateis, sed in Ecclesia possidetur. Et fortasse ut cum ipsis quoque veniamus in gratiam, atque omnium misericordem Deum esse doceamus; quia et

^a Lib. de Virginitate, c. 10, n. 47.

^b Lib. de Virginitate, cap. 13 et 14, num. 83-92.

illi Christum aliquando reperiunt, si tamen jugiter A quærant, pallium hoc amictus est corporis. Ergo qui quæsit Christum in cubili, si tamen sic quæsit, sicut ille qui dixit: *Sic memor fui tui super stratum meum* (Ps. Lxii, 7); si quæsit in noctibus, juxta quod scriptum est: *In noctibus extollite manus vestras in sancta* (Ps. cxxxi, 2): si quæsit in civitate, in foro et in plateis, in civitate Dei nostri: in foro fortasse, **1599** in quo iudex ille divini juris sedet, in plateis unde collecti sunt qui ad cœnam Dominicam convenerunt; potest custodientibus civitatem Dei angelis, dum diu quærit, occurrere. Quin etiam ex cœlesti custodum natura, cœlestem intelligere possumus civitatem, cœlestem forum justitiæ sempiternæ, non viles plateas, sed fortasse in quibus superfluere fons ille consuevit, de quo scriptum est: *Superfluant tibi aquæ de tuo fonte, et in plateis tuis diffundantur tuæ aquæ* (Prov. v, 16). Qui sic ergo Christum requirit, ad angelos pervenit.

51. Sed si bonis ad angelos meritis pervenitur: cur qui pervenerit, vulneratur? Est et gladius bonus, cujus gladii bonum vulnus. Vulnerat Dei verbum, sed non ulcerat. Est vulnus boni amoris, sunt vulnera charitatis; ideoque dixit: *Vulneratæ charitatis ego sum* (Cant. ii, 5). Quæ perfecta est, vulnerata charitate est. Bona sunt igitur Verbi vulnera, bona sunt amantis vulnera: *Utiliora enim vulnera amici, quam voluntaria oscula inimici* (Prov. xxvii, 6). Vulneratæ charitatis Rebecca est, quæ relictis parentibus, migravit ad sponsum. Vulneratæ charitatis Rachel, quæ zelavit sororem, amavit maritum; C sorori enim quod abundaret filiis, ipsa sterilis adhuc invidebat, quia typum gerebat Ecclesiæ, cui dicitur: *Lætare sterilis quæ non parit, erumpe et clama quæ non parturit* (Esai. 54, 1).

52. Invenere ergo custodes et vulneraverunt eam, et tulerunt ei pallium, hoc est, actus corporalis involucrum sustulerunt, ut nuda mentis simplicitas quæreret Christum; quia nemo potest amictu vestitus philosophiæ, in habitu scilicet sapientiæ sæcularis Christum videre. Et bene tollitur ei amictus philosophiæ, ne quis eam per philosophiam deprædetur. Bene tollitur ei pallium, quæ ad Christum propinquat, ut Deum visura, mundo corde gradiatur: *Beati enim mundo corde, quia ipsi Deum videbunt* (Math. v, 8). Denique ubi mundavit cor, Verbum reperit, Deum vidit. Quære ergo illi, virgo, immo quæramus omnes; anima enim sexum non habet. Sed ideo fortasse femininum nomen accepit, quod eam violentior æstus corporis agit: ipsa autem impetum carnis et amoris sui molli quadam et blanda ratione demulcet. Ergo orationibus et obsecrationibus Deum invitare debemus, ut quasi bonus auster afflare dignetur, Verbi-que nobis auram cœlestis aspiret: quæ fructifera arbores non turbare vento gravi, sed leni spiramine flatuque molli consuevit agitare.

^a In ps. cxviii, serm. 14.

53. ^a *Tulerunt mihi pallium meum.* Bonus amictus aternitas vitæ, hoc pallium Sponsæ voluerunt auferre custodes murorum, quo primus homo fuerat exutus; sed anima Deo devota quæsimum diu tenendo, et non dimittendo dilectum, pretioso charitatis divinæ se vestivit involucro. Beati ergo qui tali pallio vestiuntur, et amictum ejusmodi legis observatione meruerunt; quia non sunt legis obliiti, sed quæ erant legis operati sunt.

54. (Vers. 8.) ^b *Adjuro vos, filia Hierusalem, si inveneritis dilectum meum, ut annuntietis ei, quia amore langueo.* Quis est autem hic animæ languor? Morale historiæ veteris facit nos meminisse debere, quæ est de sancto Moysè qui rogavit Deum ut se demonstraret ei, et facie ad faciem eum videret. Noverat utique sanctus vates Domini, quod invisibilem Deum facie ad faciem videre non posset. Sed devotio sancta mensuram supergreditur, et putavit Deo etiam hoc esse possibile, ut corporeis oculis faceret id quod est incorporeum comprehendere. Non reprehensibilis hic error, sed etiam grata cupiditas atque inexplebilis, quod Dominum suum velut manu tenere, et obtutu oculorum videre cupiebat. Sciebat enim ad imaginem et similitudinem Dei factum esse hominem; quando enim electus a Domino Deo ad populum liberandum, repletus est spiritu sapientiæ, viderat angelum illum, et faciem ejus in gloria, denique fulgente ejus lumine pavefactus est, et vidit rubum uri et non exuri. Visu cœpit fulgorem, quem miratus accessit; cupiditate et gratia provocatus, ut diligentius fulgorem illum in rubo consideraret. Itaque si tantum accepit ardorem, tantam subiti cupiditatem, cum angelum vidisset in flamma ignis de rubo, ut licet pavore apprehensus considerare non auderet, considerare tamen vellet: quanto magis vulum Domini corporaliter videre desiderabat, dicens intra se: Vultum illum plenum lucis, **1600** plenum gratiæ, plenum virtutis, plenum divinitatis, quem esse dicam? Non possum plus dicere vel sentire de Deo; cum enim consummaverit homo, tunc incipit; et cum finierit, tunc aperiatur, ut scriptum est, quia *incomprehensibilis est Dei æterna majestas* (Eccles. xviii, 6).

55. Irritus quidem erat postulationis effectus, sed affectus probabilis servi; quia ultra naturam suam devotione progressus de Domini angelis æstimabat, quantum de Domini vultu plus desideraret, quo cupiditatem suam gestiret explorare. Noverat in ipso homine aliam post mortem futuram gloriam, aliam claritatem: *Sicut enim stella a stella differt in claritate, sic et resurrectio mortuorum; quæ et si seminatur in corruptione, surget tamen in incorruptione, surget in gloria, surget in virtute, surget corpus spiritale* (1 Cor. xv, 41-44). Qui ergo hæc scire poterat, merito præsumebat ut vultum Domini videre cuperet, cum esset obita corporis morte visurus. Talem certe etiam formam cœperat, talem Dominus jam probabat, ut non distaret ab angelis cœlestis minister et executor oraculi. Et ideo

^b In psal. cxviii, serm. 8, num. 17.

cum sciret, *Quia angeli pusillorum quotidie vident A faciem Patris qui in caelis est (Math. xviii, 10)*, putavit quod jam eam videre posset et deberet, tamquam oblitus corporis, et carne deposita; sicut ille qui in corpore adhuc positus, cum raperetur in paradisu, ultra in corpore, sive extra corpus raptus esset ad tertium caelum se nescire dixit (II Cor. xii, 3). Sancti enim etiam cum gerunt corpus, non sunt tamen in carne, sed in spiritu; quoniam qui in cupiditate et conversatione carnali sunt, Deo placere non possunt. Sancti autem conversatione in carne non sunt, sed in caelo.

56. Ex his ergo Sponsæ languentis comprehendamus affectum. Videre Dei vultum quasi innocens, velut quodam vultu conscientiae desiderabat, aperire ei faciem mentis internæ, et cognosci plenius gestibus. Amor impatiens, diu noctuque meretricias fores pulsans, si diutius potendi desideria differuntur, ipsa deficit exspectatione, dum sperat: in quo utique non finis amoris, sed incrementum est. ^a Et quidquid est desiderabile, si non contingat desideranti, deficit in illud, et quasi ipsam deponit animam qui desiderat; si tamen spes propria assurgat, dat vires spes proxima; si autem absentia sit dilecti, eo ipso quo absentem desiderat, quæ concupivit, animæ suæ patitur defectionem. Itaque quanto longius est illud quod desideratur, tanto magis deficit qui desiderat. Id ergo deficere est, in id unumquemque totis studiis migrare, quod diligit; illud cogitat, illi adhæret, illud personat, quod receperit diligendum, in id quadam animæ defectione transfunditur. Ut si mater filii expectet præsentiam, quemadmodum expectabat Tobie uxorem filium peregrinantem; deficiens a desiderio, et in angustiis constituta, et tamquam resoluta videbatur (Tob. x, 3 et seq.). Quid enim aliud nisi defectum quemdam ejus verba significant? Sed quo magis lassatur affectus, eo amplius amor crescit; et quo diutius abest qui desiderat, eo expectantis desideria majore quadam vi amoris ignescunt. Caro deficit, sed cupiditas altitur et augetur.

57. Itaque sancta anima nescit aliud desiderare quam Sponsam, qui est Christus Jesus: illum concupiscit, illum desiderat, in illum totis intendit viribus, illum gremio mentis fovet, illi se aperit et effundit, et hoc solum veretur, ne illum possit amittere. Itaque quanto majore desiderio excitata fuerit anima, cupiens adhærere Deo salutari suo, tanto magis deficit. Ergo ista defectio imminutionem quidem fragilitatis, sed assumptionem virtutis operatur. Concupiscēbam, desiderabat, deficiebam, toto dissolvebatur affectu, ut totus illius fieret quem desiderabat, sicut etiam David ipse dicit: *Effundo in conspectu ejus orationem meam, et tribulationem meam ante ipsum pronuntio, in deficiendo ex me spiritum*

meum (Ps. cxli, 3 et 4). Defecit enim ejus spiritus; immo ab eo defecit spiritus, qui seipsum negat, ut adhæreat Christo. ^b Itaque quasi amoris impatiens, circumcursabat, et quærebat ubique Dei Verbum, quia vulnerata, quia nuda; et quærebat adminiculum alicujus a quo Christus rogaretur ut veniret. Vide æstantem, vide desiderantem: *Adjuro*, inquit, *vox, filie Hierusalem*, etc.; deinde sibi abas cœlestis illius civitatis admixta, Verbum requirit, et quærendo, et speciem ejus contemplando, ejus in se excitat charitatem.

1601 58. (Vers. 10.) ^c *Frater*, inquit, *meus candidus et rubeus, electus ex millibus*. Decet enim, virgo, ut plene noveris quem diligis, atque omne in eo et ingenitæ divinitatis et assumptæ mysterium B incorporationis agnoscas. Candidus ergo est merito, quia patris splendor: rubeus, quia partus est virginis. Color in eo fulget et rutilat utriusque naturæ. Memento tamen antiquiora in eo divinitatis insignia, quam corporis sacramenta; quia non cœpit a Virgine, sed qui erat venit in Virginem.

59. ^d *Frater meus candidus et rubeus*. Candidus claritate æterna, rubeus specie coloris humani, quem sacramento incarnationis assumpsit. Meritoque et ipsum quod est rubeum, bene olet; quia caro Christi sine peccato est, quam perfridi contractantes, manus suas inquinaverunt: sancti venerantes, pietatis odore flagrantur.

60. ^e *Electus ex millibus. Decem millia*, inquit Jacob, *Ephræm et millia Manasse*; id est, ^e et Judæorum et gentium dominetur, et ex utroque populo acquirat sibi Ecclesiæ plenitudinem. Ideoque dexteram suam super Ephræm posuit sanctus Jacob; eo quod legis, dicente Ecclesia in Canticis canticorum: *Frater meus candidus et rubeus, electus ex decem millibus*. Denique etiam David juvenulæ Mariæ auctorem ex cujus successione Christus est natus per Virginis partum, in decem millibus prædicabant: Saul autem in millibus, cum reverentiæ gratiam circa regem magis præponere debuissent.

61. (Vers. 11.) ^f *Caput ejus aurum Cephas*. Quod significat stabilem eminentemque sapientiam. Corpus Christi Ecclesia est, hujus caput ut aurum, quia sapientia pretiosa sanctorum est, hoc est, viri justi atque prudentes.

62. *Crines ejus ut abietes, nigrae sicut corax*. De hoc alibi dixit, *Capillamentum tuum, ut grex tonsurarum*. Ideo capillamentum, quia virtus omnium sensuum in capite est: *Oculi enim sapientis in capite ejus (Eccl. ii, 14)*. Profunda igitur doctorum prudentia, quæ potest ea quæ obscura sunt revelare, et alta aperire sensuum. Et hujusmodi disputatores crines Ecclesiæ sunt, sicut pulli corvorum quibus Dominus escam dat: sicut dedit sancto Jacob, et eum

^a In ps. cxviii, serm. 11, num. 3 et inferius passim.

^b Apol. David ii, cap. 9, num. 47.

^c Lib. i de Virg., cap. 8, num. 47.

^d In psal. cxviii, serm., 5 num. 8.

^e Lib. de Benedict. patriarch. cap. 11, num. 56.

^f In psal. cxviii, serm. 15, num. 12 et 13.

pavit a juventute sua. Hos altos ac profundos ubertate A doctrinæ pascit Dominus cœlestibus sacramentis.

63. (Vers. 12.) *Oculi quoque ejus sicut columbæ.* Oculi sunt viri videlicet spiritualibus ornati sensibus, qui ad videnda mysteria sunt acuti, et parati ad penetranda Scripturæ secreta divinæ, rationali lacte fulgentes, in quibus non sit aliqua doli maculosa confusio, sed simplicis affectus immaculata sinceritas. Ideo in aquarum abundantia lotas has columbas in lacte memoravit, dicens :

64. * *Oculi ejus sicut columbæ super abundantiam aquarum, lotæ in lacte, sedentis super plenitudinem.* Baptizati in lacte Dominus, id est, in sinceritate. Et isti sunt qui vere baptizantur in lacte, qui sine dolo credunt, et puram fidem deferunt, ut immaculatam induant gratiam. Ideo candida Sponsa ascendit ad Christum, quia in lacte baptizata est; ideo mirantur eam virtutes, dicentes : *Quæ est hæc quæ ascendit dealbata* (Cant. viii, 7) ? Ante paululum dicebat, *Nigra sum* (Cant. i,) ; nunc dealbata cernitur, et ascendit ad cœlum, et innixa Dei Verbo, alta jam penetrat.

65. Nec immerito illic aquarum abundantia, ubi Christus, unde mens humana repleti cupiat. Has sitit aquas cervus, quas cum biberit, sitire non possit. Has aquas sitivit Propheta cum dixit : *Sitivit in te anima mea* (Psalm. xli, 3). Sedet ergo Christus super abundantiam aquarum, et super plenitudinem, et ideo qui baptizat in aqua dicit : *Et nos omnes de plenitudine ejus accepimus* (Joan i, 16). Unde et oculus suppliciorum non alienus est ab Ecclesia; quia etsi baptizabat Joannes in Enon, baptizabat juxta Salim, ubi erat aquarum abundantia, et duodecim fontes, et septuaginta palmarum arbores. Hos fontes habet Ecclesia, hoc est, in veteri Testamento duodecim patriarchas, in novo duodecim apostolos; ideoque dictum est : *In Ecclesiis benedicite Dominum Deum de fontibus Israel* (Psalm. lxxvii, 27). His fontibus ante perfunditur, quicumque mysteria sacrosancta consequitur; isti enim fontes ex æterno fonte manantes, toto orbe fluxerunt. Ubi isti fontes, ibi ascensio animarum. Denique Salim interpretati sunt, ipsum ascendentem; ille enim vere ascendit, qui propria peccata deponit. Hoc igitur 1602 verbo purificatoris sanctificationis usus exprimitur.

66. (Vers. 13.) ^b *Genæ ejus sicut phialæ aromatis, gignentes unguentaria.* Jam genas et cætera intelligimus animæ esse virtutes, doctorumque diversitates: qui vel spiritalem menti alimoniam dispensatione sedula subministrent, vel prædicatione crucis Dominicæ sicut Verbi quadam lineæ alligent audientem, vel modestia verecundi et juventutis flore gratissimi. Etsi a tactu pudore revocentur, redolet tamen in his odor Christi: et sicut in genis quasi de capite sacerdotali descendit unguentum, sic et in his eluceat pulchritudo doctrinæ.

67. ^c *Labia ejus distillantia myrrham plenam.* Per

myrrham enim passionis unguentum et resurrectionis gratia declaratur, quæ redivivum vitæ odorem suscitatis mortuorum visceribus infundit. Clausæ sint igitur labiorum fores tuorum, et obseratum maneat vocis vestibulum, tunc fortasse reserandum, cum audieris Verbum Dei. Tunc tibi myrrha sudabit, tunc tibi baptismatis aspirabit gratia; ut ab elementis mundi commoriare, et cum Christo resurgas.

68. ^d *Labia ejus distillantia myrrham plenam.* Nos autem otiosos nos putamus, si verbo tantummodo studere videamur: et pluris æstimamus eos qui operantur, quam eos qui studium cognoscendæ veritatis exercent; dicunt enim plerique: Ecce homo et opera ejus: quasi qui verbo studeat, non operatur; cum magis opus istud quam cætera sint. Si enim opus justitia est, si opus temperantia, si opus fortitudo: utique opus est etiam sapientia; istæ enim quatuor principales virtutes habentur. Nam si operatur Christus secundum quod justitia est, utique operatur secundum quod Verbum est. Et operabatur cum esset in principio apud Patrem. Denique per ipsum omnia facta sunt, ut scias operatorem omnium esse, et opus nostrum esse Christum Jesum. Etenim secundum quod Verbum est, Verbum inquiringibus, grande opus Verbum est. Unde cum Martha festinaret circa ministerium, Maria autem Verbum Domini audiret, ea quæ audiebat ei quæ ministrabat meruit anteferri; dicenti enim Marthæ: *Domine, non est tibi curæ, quod soror mea reliquit me solam ministrare? Dic ergo illi ut me adjuvet*; respondens dixit Dominus: *Martha, Martha, Maria bonam partem elegit, quæ non auferetur illi* (Luc. vii, 40-42). Ita Verbum cognoscere majus opus esse quam ministrare, divinæ auctoritate sententiæ definitur.

69. Sed fortasse dicat aliquis dictum esse ab Apostolo: *Non in sermone esse regnum Dei, sed in virtute* (I Cor. iv, 20). Scriptum non nego, sed in quo sermone, cognosco; nempe quem inflatus effuderit, qui audientibus sermo prodesse non possit, qui sine ostensione sit spiritus atque virtutis. Hunc sermonem Paulus non dignatur cognoscere; vult enim magis virtutem sermonis commendare. Denique volebat talem suum esse Apostolus sermonem, qui in infirmitate veniebat, ut alios faceret fortiores: in timore D et tremore, ut timentes nihil metuerent, nisi Dominum Jesum; trementes, pacem ejus tranquillitatemque servarent. Audi ergo qualem Apostolus sermonem habebat: *Et sermo, inquit, meus, et prædication mea non in persuasionem humanæ sapientiæ verborum, sed in ostensione spiritus et virtutis* (II Cor. ii, 4); quia fides non in forensi sermone sapientiæ, sed in ostensione spiritus, sed in Dei virtute firmatur.

70. Ergo in sermone sanctorum virtus est, in sermone autem forensi isto et philosophico vanitas mundi. Virtutem autem esse in sermone sanctorum,

^a In psal. cxviii, serm. 16, num. 21.

^b In psal. cxviii, serm. 15, num. 14.

^c In psal. cxviii, serm. 18, num. 22.

^d In psal. cxviii, serm. 11, num. 11.

etiam iste propheta te edocet, qui ait : *Dominus dabit A* *verbum evangelizantibus virtute multa* (Psal. LXXII, 12); hoc est, ut multa possint virtute Evangelium prædicare. Probatum est ergo quod in Evangelii prædicatione sit virtus, prædicatio autem Evangelii sermo sanctorum est; ita dubium non residet quin in sermone sanctos sit virtus. Et hæc myrrha distillans ex labiis Sponsi, scilicet per quam vitia mortificantur.

71. (Vers. 14.) ^a *Manus illius tornatiles, aureæ, plenæ hyacinthis*. Vide quæ manus fecerint hominem, et quem hominem fecerint! Illum utique *Quem secundum Christum induimus, exspoliantes veterem hominem cum actibus suis, et induentes novum qui renaturatur ad agnitionem secundum imaginem ejus qui creavit eum : ubi non est servus, et liber, sed omnia et in omnibus Christus* (Coloss., III, 9-11). Christum ergo **B** *induimus, sicut et alibi dictum est : Christum induitis* (Galat. III, 27). Accepimus Spiritum sanctum, qui non solum nostra peccata dimittit; **1603** sed etiam nos facit sacerdotem suos alii peccata dimittere. Ideo ait Propheta : *Tu finxisti me et posuisti super me manum tuam* (Psal. CXXXVIII, 5) : finxit per lutum, posuit manum per gratiam spiritalem; licet plerique hunc psalmum ex persona dictum Salvatoris accipiant. Audi quia manus Domini etiam spiritus dicitur, clamat Job : *Spiritus divinus qui fecit me* (Job. XXXIII, 4). Istæ sunt ergo manus quæ hominem paraverunt, Christus et Spiritus.

72. Ergo Dominus Jesus et corporis auctor est nostri, qui primum fecit hominem ad imaginem; et postea de luto finxit, et voluit salvare quod fecerat, **C** *salvare quod plasmaverat, ut totum hominem salvum faceret*. Istæ sunt manus Dei tornatiles, id est, perfectæ: aureæ propter sapientiam qui est Christus, plenæ hyacinthis propter Spiritum sanctum, et plenitudinem charismatum ejus.

73. (Vers. 14.) ^b *Venter ejus rburneus, distinctus saphiris*. Apostolus, *Et si, inquit, crucifixus est ex infirmitate; ecce venter, id est, carnis infirmitas: Vivit tamen ex virtute Dei* (II Cor. XIII, 4); ecce distinctio saphiri. Saphirus enim eo quod cœli sereni speciem gerat, quæ sunt divinitatis opera significat. Quir autem propter castitatem et nitorem et perpetuitatem, carnem illam significat Salvatoris, de qua idem Apostolus dicit : *Quia etsi Christum secundum carnem novimus, sed nunc jam non novimus* (II Cor. **D** V, 16).

74. (Vers. 15.) ^c *Crura illius columnæ marmoreæ, fundatæ super bases aureas*. Significant columnas esse Ecclesiæ Apostolos, qui fundati sunt in timore sancto. Nam sicut Petrus, Jacobus, Joannes et Barnabas columnæ esse videbantur Ecclesiæ, sic et quicumque vicerit hoc sæculum, sit columna Dei, quam confirmat qui dicit : *Ego confirmavi columnas ejus* (Psal. LXXIV, 4). Ita et basis aurea timor plenus disciplinæ,

quia initium sapientiæ est. In timore ergo sapientium apostolica prædicatio tamquam super basim auream columna firmatur Christi. Igitur eloquio et apostolico sermone tribunal est timor justis, et basis aurea plena prudentiæ: simulacrum autem bonum tamquam effigies veritatis, sermo sanctorum.

75. Et vide tamquam basim auream esse sanctorum timorem. Lege Esaiam : vide quantis subjecerit timorem, ut faceret irreprehensibilem et bonum timorem : *Spiritus, inquit, sapientiæ et intellectus, spiritus consilii atque virtutis, spiritus cognitionis atque pietatis, spiritus timoris Domini* (Esai. XI, 2); quantis timorem subjecit, ut haberet quod sequi possit! Informatur per sapientiam, instruitur per intellectum, consilio dirigitur, virtute firmatur, cognitione regitur, pietate decoratur. Tolle timori Domini ista, et est irrationabilis et insipiens timor, unus ex illis : *Foris pugnae, intus timores* (II Cor. VII, 5); quibus afflictus esset et Paulus, nisi habuisset Dominum consolantem.

76. (Vers. 15.) *Species ejus ut Libani, electus ut cedri*. In aliis habitat, et humilia respicit, quia species ejus sicut cedrus Libani, quæ comam nubibus, radicem terris inserit; principium enim ejus e cœlo, posteriora ejus in terris fructus cœlo proximos ediderunt. ^d Genus hoc arboris numquam amittit viriditatem suam, hyeme juxta ac æstate comam pascit, nec diverso colore mutatur: solam hanc arborem ventus suo numquam honore despoliat: sola numquam veteri exiit amictu, aut novo flore vestitur. Sic apostolica quoque gratia nescit defectum, et perpetua venustate sui floret. Anima ergo corrumpi nescit, quæ florentibus membris viget, semper justitiæ cæterarumque virtutum culmina patienti magnanimitate sustentat; et ideo non defluit neque deficit, quia nihil in ea ruinosum est ac remissum, nihil mobile, nihil lubricum, nihil quod vitio sermonis ex ea possit effundi.

77. (Vers. 16.) *Guttur illius suavissimum, et totus desiderium. Judicia Domini vera, justificata in semetipsa, desiderabilia super aurum et lapidem pretiosum multum* (Psal. XVIII, 40 et 41). ^e Quod severum in aliis, in Christo dulce est, in Christo suave est; quia ipse suavis est : *Denique gustate et videte quoniam suavis est Dominus* (Psal. XXXIII, 9). Dulcia judicia confidenti, quia ipse dicit : *Ego sum, ego sum, qui deleo iniquitates tuas, et mentor non ero: tu autem memor esto, et judicemur. Dic iniquitates tuas, ut justificeris* (Esai. XLIII, 25 et 26). Dulcia judicia agenti pœnitentiam, quia ipse dixit : *Gaudium erit super uno peccatore pœnitentiam agente, quam in nonaginta et novem justis, qui non indigent pœnitentia* (Luc. XV, 7). Si dulcia sunt igitur judicia Domini, suavitatis **1604** fructus percipere elaboremus. Vis scire quam dulcia judicia Domini? *Qui credit in ipso, non judicatur* (Joan. III, 18). Dulcia ergo judicia credentibus: qui autem

^a In psal. CXXVII, serm. 40, num. 17.

^b Lib. de Incarnatione Domini.

^c In psal. CXXVII, serm. 5, num. 38.

^d In ps. CXXVII, serm. 4, num. 21.

^e In ps. CXXVII, serm. 5, num. 43.

non credunt, non Christi iudicio damnati sunt, qui venit non ut iudicet mundum, sed ut salvet et redimat; sed impietatis suæ subire iudicium, qui in remissionem peccatorum credere noluerunt. Non enim possunt ad ejus pertinere beneficium, quem cognoscere refutarunt. Ergo qui non crediderunt in eum, iudicio ejus videntur indigni. Iudicium enim ejus quid sit, agnosce, dicente ipso: *Hoc autem iudicium est, quæ lux venit in hunc mundum (Ibid. 19)*. Dulce ergo, quod lux est, dulce iudicium, quod præcedit misericordia; sic enim scriptum est, *Misericordiam et iudicium cantabo tibi, Domine (Psal. c, 4)*. Dulce etiam guttur et suavissimum, unde hæc misericordia præcedit et hoc iudicium.

78. (Vers. 16.) *Et totus desiderabilis.* ^a *Speciosus forma præ filiis hominum (Psal. xlv, 3)*. Homo quippe erat secundum carnem, sed ultra hominem, secundum divinam operationem. Denique cum leprosum tangeret, homo videbatur: sed ultra hominem, cum emundaret. Et cum Lazarum fletet mortuum, quasi homo fletat: sed supra hominem erat, cum mortuum vincit jubet pedibus exire. Homo videbatur, cum penderet in cruce: sed supra hominem cum reseratis tumulis, mortuos resuscitaret. Nec sibi adblandiatur virus Apollinaris, quod ita legitur: *Et sperie inventus ut homo (Philip. ii, 7)*; non enim negatus est homo Jesus, cum alibi ipse Paulus de eo dicat: *Mediator Dei et hominum homo Christus Jesus (I Tim. ii, 5)*; sed confirmatus est. Id enim est usus et moris Scripturæ sic significare, sicut et in Evangelio legitur: *Et vidimus gloriam ejus, gloriam quasi unigeniti a Patre (Joan. i)*. Sicut ergo quasi unigenitus dicitur, et non abnuitur unigenitus Dei Filius; ita et homo dicitur, et perfectio fuisse in eo hominis non negatur.

79. Cum esset igitur in forma servi, humiliatus usque ad mortem, erat tamen in Dei gloria. Quid ei igitur obfuit servitus? Servus autem factus legitur, quia legitur factus ex Virgine, et creatus in carne; omnis enim creatura servit, dicente propheta: *Quia universa serviunt tibi*. Hæc est Christi gloria, quia servitutem suscepit in corpore suo, ut libertatem omnibus redderet: peccata nostra portavit, ut mundi peccatum tolleret: servus, peccatum, maledictum factus est, ut tu peccati servus esse desisteres, te divinæ sententiæ maledicto absolveret. Ille ergo maledictum suscepit tuum: *Maledictus enim omnis qui pendet in ligno: ille maledictum in cruce factus est, ut tu benedictus esses in Dei regno: ille dehonestatus et depretiatus est, nec aliquid æstimatus: ille dicebat, In vacuum laboravi; per quem meruit Paulus dicere, Non in vacuum laboravi (Philip. ii, 16)*; ut boni operis fructum, et evangelicæ prædicationis gloriam suis conferret servulis, per quam universi sarcina laboris absolverentur.

80. (Vers. 17.) ^b *Talis est dilectus meus, et amicus meus, filiæ Hierusalem*. Sic Ecclesia vel anima

^a Epist. 46, ad Sabinum, num. 7.

^b Lib. de Isaac cap. 6, num. 56.

A sancta filiabus cælestis illius civitatis admixta Verbum requirit, et querendo illius in se excitat charitatem: illis vero requirentibus et dicentibus: *Quo abiit dilectus tuus, o pulcherrima mulierum? Quo declinavit dilectus tuus, ut queramus eum tecum?*

CAPUT SEXTUM.

1. (Vers. 4.) ^c *Dilectus, inquit, meus descendit in hortum suum ad areolam aromatis, ut pascatur in hortis, et lilia colligat*. Ubi Verbum querat, agnoscit: quod inter orationes sanctorum moretur, et quod ipsis inhæreat, novit, et quod Ecclesiam suam vel animas justorum suorum inter lilia pascat, intelligit. Hoc mysterium tibi in Evangelio demonstravit, cum in sabbato duceret per seminata discipulos. Moyses per desertum duxit populum Judæorum, Christus per seminata ducit, Christus per lilia ducit; quia per passionem ejus desertum floret ut lilium. Sequamur ergo, ut in die sabbati illius magni, in quo requies magna est, fructus colligamus. Nec verearis ne Pharisei accusent seminata colligentes: etsi illi accusant, Christus excusat, et similes facit quas vult animas se sequentes David illius, qui supra Legem panem propositionis manducabat, novæ gratiæ sacramenta prophetica jam tum mente concipiens.

2. (Vers. 2.) *Ego dilecto meo, et dilectus meus mihi, qui pascitur inter 1605 lilia*. ^d Facilis vox et communis videtur, sed paucorum est. Satis rarus est enim qui potest dicere: *Ego dilecto meo, et dilectus meus mihi*. Quid est dicere: Tuus sum? ille enim dicit qui adhæret Deo totis sensibus, qui aliud cogitare non novit, ille hac voce utitur, qui potest dicere Domino: *Ostende nobis Patrem, et sufficit nobis (Joan. xiv, 8)*. Numquid hac voce utitur avidus pecuniæ, honoris, potestatis? Multis non est satis Deum scire, et quidem pluribus. Tanti populi, tantæ nationes, tanti divites paupertatem putant Domino servire; et qui supra omnes est, illis exiguus et angustus est: illis non est satis Dei Filius, in quo sunt omnia. Denique ille dives in Evangelio cui dictum est: *Si vis perfectus esse, vende omnia quæ habes, et da pauperibus (Matth. xix, 21)*; Deum sibi non sufficere judicavit. Denique et contristatus est, quasi quod pluris esset, relinquere juberetur, quod minus esset, eligere. Ille ergo dicit: Tuus sum, qui potest dicere: *Ecce nos reliquimus omnia, et secuti sumus te (Ibid., 27)*.

3. Apostolorum vox ista est, nec omnium tamen apostolorum; nam et Judas apostolus fuit, et in convivio Christi inter apostolos recumbebat. Dicebat et ipse: Tuus sum; sed voce, non corde. Venit et introivit in eum Satanas, et cepit dicere: Non est tuus, Jesus, sed meus est. Denique ea quæ mea sunt, cogitat, quæ mea sunt in pectore suo volvit: tecum epulatur, et tecum pascitur: a te panem accepit, a me pecuniam: tecum bibit, et mihi tuum sanguinem vendit: tuus est apostolus, et meus mercenarius. Non potest dicere sæcularis: Tuus sum; plures

^c Ibid. ubi supra.

^d In ps. cxviii, serm. 12, num. 37.

nam dominos habet. Venit libido, et dicit: Meus es; quia ea quæ sunt corporis, concupiscis: in illius adolescentulæ amore te mihi vendidisti: in illius concubitu meretricis pretium pro te annumeravi. Venit avaritia, et dicit: Argentum et aurum quod habes, servitutis tuæ pretium est: possessio quam tenes, juris tui emptio, venditio libertatis tuæ est. Venit luxuria, et dicit: Meus es; unius diei convivium, pretium tuæ vitæ est: ille sumptus epularum, tui capitis licitatio, tui est summa contractus. Et quod pejus est, caro emptus es pretio, vilior cibo es tuo: pretiosior est unius diei mensa tua, quam totius temporis vita: inter calices te redemi, inter epulas acquisivi. Venit ambitio, et dicit tibi: Plane meus es. Nescis quod ideo imperare aliis te feci, ut mihi ipse servires? Nescis quod ideo potestatem in te contuli, ut meæ te subjicerem potestati? An ignoras ipsi Domino salvatori dictum esse ab hujus mundi principe, cum ei ostendisset omnia regna mundi: *Hæc omnia tibi dabo, si procidens adoraveris me* (Matth. iv, 9)? Ante ergo ipse subjicitur, qui alios vult habere subjectos. Veniunt omnia vitia, et singula dicunt: Meus es. Quem tanti competunt, quam vile mancipium est! Quomodo ergo tu qui hujusmodi es, potes Christo dicere: Tuus sum? Respondebit tibi ille: *Non quicumque dicit mihi, Domine, Domine, intrabit in regnum cælorum* (Matth. vii, 21): non quicumque dicit mihi: Tuus sum, meus est.

4. Meus plane es, si vocem non redarguas conscientia, si sermonem tuum animus aut opera non refutent. Ego non nego meum esse eum qui ipse se non neget, aut certe si pro me seipsum sibi abneget. Nolo habere servulum plurimis dominis servientem. Nam quomodo meus est, si mihi dicat verbo: Tuus sum; et operibus neget, et factis se diabolo adjudicet et obstringat? Non est meus quem libido succendit, quia mea est castitas: non est meus quem cura spoliandi minores exagitat, quia mea largitio est: non est meus, quem aura mobilitatis inquietat, quia tranquillitas mea est. Non est meus vini crapula temulentus, illuvie ambitionis impurus, gloriæ sæcularis cupidus, ebrius in periculum, qui non potest sobriæ moderationis servare vestigium. Pax sum ego, litigare non novi: ut quid mihi eum de quo veniat diabolus et dicat: Meus est; nam mihi sua colla curvavit, mea in illo plura reperio: nomen sibi tuum vindicat, et meum monus. Non est ergo Christi, nisi qui est alienus a crimine: non est Christi, nisi qui potest semper se Christi servulum demonstrare.

5. ^a *Ego dilecto meo, et dilectus meus mihi, qui pascitur inter lilia.* Videtur inter dilecta dilecti dicere: *Secretum meum mihi, secretum meum mihi.* Quædam enim in extasi amoris sui occulta fidei intellexerat mysteria, quæ nec ipsis filiabus Hierusalem propalanda censebat. **Mysterium 1606 regis bonum est abscondere; peccat enim Deo, qui commis-**

sa sibi mysteria putaverit indignis esse vulganda. Periculum itaque est non solum falsa dicere, sed etiam vera, si quis ea insinuet quibus non oportet. Quod vitium quadripartitum est, vel adulationis, vel avaritiæ, vel jactantiæ, vel loquacitatis incantæ; quia dum adulari vult aliquis, ei cui loquitur, effundit mysterium: nonnulli etiam studio lucri, mercedem proditionis sequuntur, ut tegenda silentio vendant loquendo: alii ut plura noscere videantur, et scientiam suam jactitent, aperiunt quod celare deberent: plerique dum sine judicio loquuntur, verbum emittunt quod revocare non possunt. Ideo vir laudatur serius, et non otiosus. Erat homo abscondens sermones suos, ut apostolus Paulus, qui novit quid loquatur singulis, et quando quid loqui debeat.

6. (Vers. 3.) *Beneplacita es, soror mea, speciosa sicut Hierusalem, admiratio sicut ordinata.* Veritas amoris ex sui perpetuitate probatur. ^b Laudatur itaque Sponsa a Sponso, quod tam bene et constanter requisierit eum. Ideoque jam non solum soror dicitur, sed etiam *beneplacita* nominatur, quasi ei complacita; quia complacuit Patri: et, *speciosa sicut Hierusalem, admiratio sicut ordinata*; quod civitatis æternæ universa habeat mysteria: et admirationi sit omnibus videntibus eam; quia plena ut æquitas, atque perfecta est: et fulgorem de Verbi lumine mutuata, dum id semper intendit, sit etiam terribilis ordine quodam ad summum protracta virtutum.

7. ^c *Pulchra es, inquit, amica mea, suavis et decora, etc.* Et vera pulchra, quæ intendit in illum de quo dicitur: *Speciosus forma præ filiis hominum* (Psal. xlii, 5). Unde et nos intendamus quantum possumus animum in illo, et in illo simus. Illud animo teneamus, quod est pulchrum, decorum, bonum; ut fiat illuminatione ejus et fulgore speciosa anima nostra, et mens dilucida. Nam si oculi nostri cum aliqua obducuntur caligine, pascuntur agrorum viriditate, et specie nemoris vel collis umbrosi omnem inæqualitatem ægrescentis obtutus repellunt, et quadam salubri specie pupillæ ipsæ atque orbis colorari videntur: quanto magis hic mentis oculus, cum illud summum intuetur bonum, et in eo versatur, atque eo pascitur, splendescit atque enitet. ^d *Pulchra ut Hierusalem.* Non caduci itaque ista est corporis pulchritudo, vel morbo peritura vel senio, sed nullis obnoxia casibus, opinioni bonorum nunquam moritura meritorum; quoniam non humanis jam, sed cælestibus, quorum vitam vivit in terris, digna est comparari. Ideoque Sponsus Sponsæ jam quasi perfectæ, dicit:

8. (Vers. 4.) ^e *Averte oculos tuos a me, quia nesci avolare fecerunt.* Noli contra me intendere devotione nimia ac fide. Possibilitatem naturæ et conditionis propriæ supergressa es, quia lucem inaccessibilem e regione intueri est grave. *Averte, inquit, oculos tuos a me:* eo quod plenitudinem divinitatis ejus, et splendorem veri luminis sustinere non possit.

^a In psal. cxviii, serm. 2.

^b Lib. de Isaac, c. 7, num. 57.

^c Epist. ad Irenæum.

^d Lib. 1 de Virg., cap. 8, num. 47.

^e Lib. de Isaac, c. 7, num. 57.

9. Possumus tamen et sic accipere : *Averte oculos tuos a me* ; etsi tu perfecta es , aliæ mihi adhuc redimendæ sunt animæ , aliæ fulciendæ . Elevas enim me videndo : ego autem ideo descendi , ut omnes elevem . Etsi surrexi , et habeo Patris sedem , tamen orphanos non relinquam vos , paterno quasi præsidio destitutos , sed præsentia mea vos confirmabo . Habes in Evangelio hoc scriptum : *Ecce ego vobiscum sum usque ad consummationem mundi* (*Matth. xxviii, 20*) . Averte ergo oculos a me , quia me elevas . Quanto enim quis ad Dominum intendit , tanto amplius Dominum elevat , et ipse elevatur . Unde et ille ait : *Exaltabo te, Domine, quoniam suscepisti me* (*Psal. xxix, 1*) . Sanctus enim exultat Dominum , peccator humiliat . Vult ergo avertere illam oculos , ne eam considerans , quod jam ad superiora sequi possit , elevetur et cæteras animas derelinquat . Ideo et in Evangelio non omnibus discipulis , sed perfectioribus suam gloriam demonstravit (*Matth. xvii, 1*) . Constitue nunc aliquem doctorem , qui rem obscuram aperire velit audientibus , quemadmodum etsi ipse potens in sermone sit et scientia ; condescendat tamen ad eorum incitiam , qui non intelligunt , et simplici et planiore atque usitato sermone utatur , ut possit intelligi . Si quis igitur inter audientes vivacior sensu sit , qui facile sequi possit , elevat eum atque excutit . Hunc videns doctor revocat , ut patiat magis doctorem humilioribus **1607** et planioribus immorari ; quo et cæteri sequi possint .

10. (Vers. 5-7.) ^a Laudatur etiam Sponsa quod fidelis , quod verbo potens , quod fructibus secunda diversis , quod una sit columba , habens spiritum unitatem , in qua sit pax , quæ facit utraque unum : et quæ non sit composita ex diversis elementis discretæ compugnantisque naturæ . Quid enim tam diversum , quam ignis et aqua , aer et terra , ex quibus corporis nostri creatura consistit ? Anima autem benedicta omnis simplex , quæ imitatur dicentem : *Ut omnes unum sint, sicut et tu, Pater, in me, et ego in te, et ipsi in nobis unum sint* (*Joan. xvii, 21*) ; hæc enim est consummatio atque perfectio , unde et addidit : *Ut sint unum, sicut et nos unum sumus : et ego in his, et tu in me, ut sint consummati in unum* (*Ibid. , 23*) . Hæc est ergo una columba atque perfecta , quæ simplex atque spiritualis , neque hujus turbatur corporis passionibus , in quo foris pugnæ , intus timores sunt . Denique hoc verbo unitatis concordiam et pacem significari Scriptura nos docet , dicens : *Multitudo autem credentium habebat cor unum et animam unam, et non erat separatio in eis ulla* (*Act. iv, 32*) .

11. Nec otiose fecunditatis laudatur anima , non solum quod sit secunda virtutibus , sed etiam quod nihil habeat in se mali ; illud enim decorum atque speciosum est , in quo nihil sit mali . Decorum enim quod bonum ; quod autem indecorum , hoc malum . Speciosa fecunditas est honorum operum , contraria

A ergo speciositati sterilitas ; quoniam qui privatur specie vel decore , in eo est omne malum : quod autem malum , hoc sterile et infecundum . Cujus rei quod evidentius indicium , quam terra est ? Terra enim quæ bona est , fertilis atque secunda : quæ autem mala , ea jejuna atque sterilis ; quæ vero fertilis , hæc et decora . Quid enim pleno agro pulchrius , cum seges fluctuat , cum poma irrutilant , vel cum uvarum sarta dependent , aut baccis onusta olea curvescit , vel viridanti gramine montium vertices , vallium humilia vestiuntur ?

12. Omnium enim honorum auctor est Deus : et quæ sunt ejus , profecto omnia bona sunt , et nusquam illic malum ; et si in illo mens nostra maneat , malum nescit . Anima igitur quæ in Deo non manet , ipsa sibi auctor malorum est , itaque peccat : *Anima autem quæ peccat, ipsa morietur* ; aureis enim vinculis soluta virtutum , prona fertur præcipitio , et labitur ad inferiora . Anima autem beata est , quam nulla adversa corporis prælia expugnant . Hæc anima sicut passer laqueo contrito , evolat . Escæ enim malorum sunt voluptates corporeæ : his quisquis intendit , laqueo innectit animam suam . Qui autem ab escis ejus temperat , et de tenebris ejus exit , ejus anima fulget ut diluculum , de qua dicitur :

13. (Vers. 9.) *Quænam est hæc prospiciens tamquam diluculum, pulchra sicut luna ?* Prospicit enim tamquam de domo libera , nec dicit : *Tenebræ cooperiunt me, et parietes circumdant me, et quis scit si ridet Altissimus* (*Eccli. xxiii, 26*) ? Sed ipsa magis lucem expetit tamquam in superioribus domus suæ , id est , corporis sui : et supra mundum posita , divina intuetur et ad æterna se elevat , ut Deo adsit ; jam lumen suorum operum sicut luna orbem suum toto orbe circumferens .

14. (Vers. 10.) *In hortum nucis descendi, videre in nativitate torrentis, et inspicere si floruisse vinea, et germinassent mala punica.* ^b Invitatur denique Dei Verbum in hortum nucis , in quo fructus prophetice lectionis , et sacerdotalis est gratia , quæ amara in tentationibus , dura in laboribus , in virtutibus interioribus fructuosa est . Unde etiam virga Aaron nucæ floruit , non jam natura sua , sed virtute secreta . Descendat ergo in hortum , ut vindemiet fidem , capiat odores , pabulum cœlestis reperiat , suavitatem nostri mellis epuletur .

15. ^c Dum enim laudatur a Sponso , verecunde r-fugiens coram laudari ; deinde sponsi amore revocata , ait : *In hortum nucis descendi videre in nativitate torrentis* . Ubi enim est Ecclesia , nisi ubi virga et gratia floret sacerdotalis ? Ibi est frequenter , ut in amaritudinibus et in tentationibus probetur . Per nucem amaritudines intelligimus , per torrentem tentationes , sed tamen tolerabiles , quia scriptum est : *Torrentem pertranavit anima nostra* (*Psal. cxliii, 5*) . Itaque descendit in locum amaritudinis , ubi floret

^a Lib. de Isaac, cap. 7, num. 59, 60 et 61.

^b Lib. de Virginitate, cap. 16, num. 98.

^c Lib. de Isaac, c. 8, num. 64.

ritus et malorum granatorum specie diversus et multiplex fructus, qui velut uno tegmine totius corporis fide et charitate munitur.

1608 16. In illa ergo amaritudine non cognovit se anima, *Corruptibile enim corpus gravat animam, et terrenum habitaculum cito inclinatur* (Sap. ix). Se autem cognoscere semper debet. Sed tentatus est Petrus, et non se cognovit et Petrus; nam si cognovisset, non negasset auctorem. Sed cognovit eum Christus. Denique cognovit, quia et respexit; cognoscit enim Dominus qui sunt ejus: et tamquam suum misericordiae suae frenis ut bonus rector, revocavit a lapsu: rector ergo noster Christus est. Unde et sequitur:

17. (Vers. 11.) ^a *Posuit me currus Aminadab: eo quod anima conjungatur corpori, et velut quidam equorum frementium currus, rectorem sui quaerat aurigam. Aminadab enim pater Naason fuit, sicut in Numeris legimus (Num. 1, 7), qui erat princeps populi Juda, ejus figura refertur ad Christum, qui verus populi princeps animam justi velut currum agitator ascendens, Verbi habenis gubernat, ne violentorum equorum furore in praecipitium et abrupta rapiatur. Sunt enim ejus velut quatuor equi quatuor affectiones, ira, cupiditas, voluptas, timor: quibus furentibus cum coeperit agi, nequaquam seipsam cognoscit. Corruptibile enim corpus animam gravat, et tamquam irrationabilium animalium currus invitam rapit, volventibus curis velut quodam impetu proruentem, donec memoratae corporis passiones Verbi virtute mitescant.*

18. Haec Verbi tamquam boni agitatoris est providentia, ne illi animae quae in se non est morti obnoxia, corpus mortale conjunctum, agitationem sui faciat esse difficilem. Primo igitur hos veloces corporis motus domitet, et nexu rationis infrenet: deinde caveat ne dispari motu se velut equi implicent; ut bonum aut improbus decoloret, aut tardus impediatur, aut turbidus inquietetur. Fremunt enim equi malitiae, seseque jactando currum ledunt, gravat jugalem. Hunc bonus auriga demulcet, et in campum veritatis emittit, fraudis declinat anfractus. Tutus ad superiora cursus est, periculosus ad inferiora descensus. Inde quasi bene emeriti qui portaverunt jugum Verbi, usque ad Domini praesepem ducuntur, in quo non fenum est esca, sed panis qui descendit de caelo. Hujus currus rotae sunt, de quibus dixit Propheta: *Et spiritus vitae erat in rotis* (Ezech. 1, 20); eo quod currus animae teres atque rotundus sine ulla offensione volvatur.

19. ^b *Posuit me currus Aminadab.* Anima ergo currus, quae bonum rectorem sustinet. Si currus est anima, habet equos vel bonos vel malos. Boni equi virtutes animae: mali equi, passiones corporis sunt. Bonus ergo rector malos equos restringit et revocat, bonos incitat. Boni equi sunt quatuor, prudentia, temperantia, fortitudo, justitia: mali equi iracundia, concupiscentia, timor, iniquitas. Interdum ipsi equi inter se dissident, et aut iracundia protendit, aut

A timor: et se invicem impediunt, et cursum retardant. At vero boni equi volant, et a terris ad superiora se subrigunt, animamque elevant; maxime si jugum habeant suave et onus leve dicentis: *Tollite jugum meum super vos; jugum enim meum suave est, et onus meum leve* (Matth. xi, 29).

20. Ipse rector est, qui novit equos proprios gubernare, ut aequalis omnium cursus sit: velociores prudentia tardat, justitia admonet flagello proprio segniores; temperantia mansuetiores, fortitudo duriores reddit. Novit copulare discordes, ne forte currum suum dissipent. Itaque licet intelligibili spectaculo videre unamquamque animam cum summo certamine ad caelum rapi, festinantes equos qui priores praevenerant ad brachium Christi, quorum prius imponatur palma cervicibus. Isti sunt equi subjecti fidei jugo, astricti vinculo charitatis, justitiae frenis, retinaculis sobrietatis.

21. Pulchre ergo ait: *Posuit me currus Aminadab*, hoc est, pater populi: ipse autem qui pater populi, idem pater Naason, id est, serpentum. Jam tu recolle quis sicut serpens in cruce pependerit pro salute universorum, et intelligas illam animam esse pacificam, cui Pater Deus praesul sit, Christus agitator; quia scriptum est et hoc nomen in nostris: *Pater, pater, agitator Israel* (IV Reg. xi, 12). Hic ergo agitator dicit:

22. (Vers. 12.) *Convertere, Sunamitis, convertere.* Bene et quasi agitator dicit, et quasi ad currum dicit: *Convertere, Sunamitis*, hoc est, pacifica; quae enim pacifica est anima, cito se convertit et corrigit, etiamsi ante peccavit: et magis eam **1609** Christus ascendit, et regere dignatur, cui dicitur: *Ascende in equos tuos, et equitatus tuus sanitas.* Et alibi: *Misisti equos tuos Tharsis* (Habac. iii, 8). Hi sunt equi Christi. Ascendit ergo equos suos Christus: ascendit Verbum Dei animas pias. Cum fuerit anima nostra pacifica, ut dicatur ei: *Convertere; convertere Sunamitis*, quod pacificam significat: tunc accipiet in se sicut signaculum Christum, hoc est, imaginem Dei, ut sit ad imaginem; quoniam *Qualis caelestis, tales et caelestes, et oportet nos portare imaginem caelestis* (I Cor. xv, 48), id est, pacem. Atque ut sciamus verum esse, habes in eisdem Canticis, in ultimo jam perfectae animae dici, quod et mihi dicat Dominus Jesus: *Pone me ut signaculum in cor tuum, ut signaculum in brachium tuum* (Cant. viii, 6); ut luceat pax in corde meo, et in operibus meis Christus, formetur in me sapientia, et justitia, et redemptio.

CAPUT SEPTIMUM.

1. (Vers. 1.) ^c *Quam speciosi facti sunt gressus tui in calcamentis, filia Aminadab! Moduli femorum tuorum similes torquibus, opere artificis.* Non est dubium gressus hic quoque Ecclesiae, vel animae profectus significari. *Quam speciosi sunt pedes evangelizantium pacem, evangelizantium bona* (Esai. lxi, 7)! Utique speciosos dicit evangelicæ praedicationis et disputationis progressus, ut alibi dicitur: *Transgredere flumina* (Esai. xlvii, 2), hoc est, fluentia et lubrica istius mundi transcurrere stabili

^c In psal. cxviii, serm. 17, num. 14 et sequi.

^a Lib. de Virginitate, cap. 15, num. 94.

^b Lib. de Isaac; c. 8, num. 68.

mentis incessu. Quod de animæ incessu dici David A evidenter ostendit, afferens quod torrentem iniquitatum anima sua transiret (*Psal.* cxxiii, 5).

2. Sed quid sibi vult quod ait, in calceamentis speciosos esse gressus Ecclesiæ? Legimus dictum ad Moysen: *Solve calceamentum pedum tuorum* (*Exodi* iii, 5): quo videtur admonitus, ne corporalibus vinculis teneretur astrictus. Ergo speciosam in Canticis significat animæ pulchritudinem, quæ carne tanquam calceamento utitur, et in ipso calceamento impedimentum non patitur, sed incessus decore præcellit. Calceat ergo se anima ecclesiasticam gratiam, ut cursum vitæ hujus et transitum cum decore prætereat. Quod fit si calceamentum suum non inquinat luto corporali, non in vitiorum mergat voragine: si castiget carnem suam, ne moretur ad cursum, et arvine pinguis pondere prægravetur. Bonum calceamentum animæ pudicitia est, bonus gressus est in vestigio castitatis. Sapientia autem amictus est animæ, unde scriptum est: *Honora eam, et amplectetur te* (*Prov.* iv, 8). Utamur ergo corpore tanquam calceamento ad inferioris opera virtutis: ad ministerium, non præceptum: ad obsequium, non delectationem: ad obedientiam, non dissensionem; et in via sapientiæ vestigium colloquemus, ne gressus nostros vis torrentis aliqua concludat.

3. Ideo ad Moysen dictum est: *Solve calceamentum* (*Exodi* iii, 5). Dictum est et ad Jesum Nave (*Josue* v, 16). De Christo autem dictum non est, sed magis scriptum est, dicente Baptista: *Post me venit vir, cujus non sum dignus calceamenta portare* (*Matth.* iii, 11); quia illi bene admonetur, ut solvant calceamentum suum, qui sine peccato esse non poterant. Ille autem non solum calceamentum non solvit, sed etiam calceamenta aliorum absolvit; quia non solum corpus suum a peccatis immune servavit, sed etiam omnium dedit indulgentiam peccatorum.

4. Ergo Ecclesia ad imitationem Christi speciosa est, et in calceamentis omni abluta delicto. Et forsasse quando sapientiam inter perfectos loquitur, speciosa est in superioribus membris: quando autem etiam inferioris gradus aut doctrinæ homines Verbum sequuntur, fidei seriem non obliviscuntur, sacerdotis præcepta custodiunt, speciosa est in calceamentis. Plerumque clerus erravit, sacerdos mutavit sententiam, divites cum sæculi istius terreno rège senserunt, populus fidem propriam reservavit.

5. Unde etiam de Domino Jesu bene possumus dicere, quia et in his quæ corporalia sunt, speciosos gressus Verbum habeat, cum de moralibus disputatur. Et apostoli ideo forsasse nudis mittuntur pedibus, ne obumbretur eorum disputatio, sed eluceat. Itaque Ecclesia filia Aminadab, hoc est, voluntarii vel beneplaciti; quia voluntarius eam vel beneplacitus congregavit, et in calceamentis speciosa est. Meritoque additum est:

1610 6. *Moduli femorum tuorum similes torquibus, opere manuum artificis*; ut posteritatis Ecclesiæ ornamenta canerentur. Per femur enim insigne generationis agnoscimus, juxta illud: *Accingere gladium tuum super femur, potentissime* (*Psal.* xlii, 4): quo significatur quod Filius Dei cum semetipsum exinanisset, Verbi accinctus divinitatem, et generatio em calceatus humanam, prodiret ex Virgine omnibus daturus salutem. Moduli autem dicuntur ornamenta pretiosa, quæ suspendi matronarum cervicibus solent. Tantus ergo processus Ecclesiæ significatur, ut ornamentis pretiosissimis comparatus sit, et torquibus triumphantium; hæc enim ornamenta sunt bellatorum. Unde et Symmachus Epitrachelia dixit, hæc est, quæ sint circa collum. Sive ergo generatio Christi ex Virgine, sive Ecclesiæ propagatio, specie quidem tanquam manu artificis torquibus adornatis, verè autem virtutis insignis spiritualibus cervicibus fidelium adornavit. Denique tota ista descriptio membrorum Ecclesiæ plena decoris et laudis est. Nam et:

7. (Vers. 2.) *Umbilicus ejus tanquam crater tornatilis* prædicatur, mixto non deficiens; eo quod in omni doctrina tornatus, plenitudine cognitionis, et potu non deficit spiritali. Et venter ejus non solum acervo tritici, id est, cibis fortioribus cælestis mysterii saginetur, verum etiam tanquam illius quibusdam moralium suavitate repleatur. Unde et ipsa tanquam bene merita regina Christi sanguine coronatur, sicut scriptum est: *Et ornatus capitis sui sicut purpura*. Sanguis Christi purpura est, qui inficit sanctorum animas, non solum colore resplendens, sed etiam potestate; quia reges facit, et meliores reges quibus regnum dat æternum.

8. *Umbilicus tuus ut crater tornatilis, numquam indigens poculis*. Umbilicus animæ ac venter subtilis est illius quæ ascendit ad Christum; ideoque laudatur voce Sponsi dicentis: *Umbilicus tuus ut crater tornatilis, non deficiens mixto; venter tuus acervus tritici muniti inter lilia*. Est enim in omni doctrina tornatus, et potus spiritalis non deficiens plenitudine, et cælestium secretorum cognitione. Venter quoque animæ mysticus, sicut umbilicus, quo ventre non solum fortem cibum sumit quo corda firmantur, sed etiam suave ac florulentum quo delectantur.

9. (Vers. 4.) *Oculi tui stagna in Hesebon, in partibus filiarum multorum, Nares tuæ sicut turris Libani*. Stagna in Hesebon quid est, nisi in cogitationibus rationalibus abundantia, quæ est in portis Ecclesiæ, cui merito defertur multitudo doctrinæ? Filia enim multorum, plurimarum doctrinarum posteritas est et effectus, cujus nares odor est sacrificiorum, floribus omnibus præstans.

10. *Nasus tuus sicut turris Libani*: præcelsa supra modum, et ideo prospicit faciem Damasci, gentilem scilicet populum odorans, et fidem ejus cujus gratia delictorum suorum detergeret fetorem. Fa-

^a Epist. ad Irenæum.

^b In ps. cxviii, serm. 16.

^c In psal. cxviii, serm. 5, num. 34.

ties igitur Damasci fides est gentium, nullo obumbrata amictu, nullo adoperata vestitu, nuda ac libera, a caelo magis intenta quam terris. Hanc speculantur et prospiciunt nares Ecclesiae, quod suave est in ea et odorum aspirationis et gratiae colligentes.

11. Et bene, *Nares ejus sicut turris Libani*; quia in sacrificiis odor suavis Ecclesiae est, in quibus est boni odoris hostia remissio peccatorum. Sume igitur has nares, o homo, ut a graveolentibus florulenta secernas, et tunc vivificabit te Dominus. Cum enim adverterit quid de ipso petis, ut avertat oculos mentis tuae a vanitate, cooperatur animae tuae, ut si specie aliqua capitur, aut duritia aut infirmitate non flectitur, flectat eam iugo Verbi, et habenis suis regat, ut voluntate Dei abducatur a vitis, et vitam odorem capiat aeternae.

12. (Vers. 8.) ^a *Ascendam in palmam, et apprehendam sublimitatem ejus*. Unde cognosce quia et istam ascendit, et perduxit eam ad locum palmæ, quando et dicit ad eam: *Quam pulchra et suavis facta es, charitas, in deliciis tuis! Statutu tua similis facta est palmæ (Cant. vii, 6)*. Et ipsa ait: *Dixi, ascendam ad palmam*. Sed etiam ipsa charitas palma est, ipsa est enim plenitudo victoriæ; plenitudo enim Legis charitas est. Curramus ergo ut comprehendamus, curramus ut vincamus: qui vicit, ascendit in palmam, et manducat fructus ejus: qui vicit, jam non currit, sed sedet, sicut **1611** scriptum est: *Qui vicerit, dabo ei sedere merum in sede mea, sicut et ego vici, et sedi cum Patre meo in sede ipsius (Apoc. iii, 21)*. Hinc philosophi currilia illa antmarum in suis libris expressere certamina, nec tamen ad palmam pervenire potuerunt; quoniam suavitatem Verbi et altitudinem, illorum animæ nescierunt. *Ascendam*, inquit, *in palmam* vincendo sæculum; ut teneam Verbi altitudinem, quam cognovit hæc anima, in qua erat Verbi conversio; sic enim ait:

13. (Vers. 10.) *Ego fratri meo, et super me conversio ejus*. Hunc sensum tertio repetivit diverse in Canticis canticorum. In principio ait: *Frater meus mihi, et ego ei: qui pascitur in liliis usque dum aspiret dies, et inclinentur umbræ (Cant. ii, 16)*. Deinde ait: *Ego fratri meo, et frater meus mihi, qui pascitur inter lilia (Cant. vi, 2)*. In fine ait: *Ego fratri meo, et super me conversio ejus*. Primum ad institutionem animæ: ideo et præmisit: *Frater meus mihi*; illo enim demonstrante se etiam adhaerendi Deo sumpsit affectum. Quod sequitur secundum profectum: tertium secundum perfectionem. In primo quasi in institutione adhuc umbras videt anima, necdum Verbi appropinquantis revelatione commotas; et ideo adhuc ei dies Evangelii non refulgebat: in secundo sine umbrarum confusione odores pios carpit: in tertio jam perfecta requiem in se Verbo ministrat; ut convertatur super eam, et caput suum reclinet atque requiescat; et invitat ad agrum suum dicens:

14. (Vers. 11.) *Veni, frater meus, exeamus in agrum, requiescamus in castellis*. Supra ad hortum invitabat; hic ad agrum habentem non solum florum gratiam, sed etiam triticum et hordeum, hoc est, solidarum firmamentum virtutum, ut fructus ejus aspiat. *Requiescamus*, inquit, *in castellis*, ad quæ Adam cum de paradiso ejectus esset, fuerat relegatus: in his requiescebat, sed terram operabatur.

15. Qua autem ratione exire eum in agrum velit, intellectus manifestus est; ut quasi bonus pastor pascat gregem suum, lassos allevet, revocet errantes. Nam et si ista anima nova et vetera servavit, tamen sunt adhuc velut agni, qui lactis succo nutriendi sunt. Ergo quasi perfecta, non pro se, sed pro aliis intervenit; ut de sinu patris exeat, ut procedat foras tamquam sponsus de thalamo suo; egrediens currat viam, ut infirmos lucretur; non in illo secreto patris solio, et in illa luce immoretur, quo invalidi equi conscendere non queunt; sed ut assumatur et inducatur in domum Sponsæ atque secreto. Sit foris sibi, ut nobis intus: sit medium nostrum, etsi non videatur a nobis. Unde ait: *Quis dabit te, frater, lactantem ubera matris meæ? Inveniens te foris, osculabor te (Cant. viii, 1)*. Bona anima, quæ foris est, ut Verbum intus sit: illa extra corpus, ut Verbum habitet in nobis.

16. *Assumam te, inquit, et inducam te (Ibid., 2)*. Recte assumitur, et inducitur Verbum Dei; quia pulsat animam, ut aperiatur sibi ostium: et nisi apertum sibi ostium invenerit, non intrat. Si quis autem aperuerit januam, intrat et cœnat. Sic Sponsa Verbum assumit, et assumendo doceatur. Unde non immerito ascendit ad hæc, ad superiores mansiones, et semper processum accipit virtutis.

17. ^b *Veni, frater meus, exeamus in agrum, requiescamus in castellis, diluculo surgamus in vineis, rideamus si floruit vitis*. Multi agri fructus habent; sed ille melior est, qui et fructibus redundat et floribus. Est ergo Ecclesiae ager diversis secundum copiam. Hic cereas germina virginitatis flore vernantia; illic tamquam in campis silvæ, viduitatem gravitate pollentem; alibi tamquam uberem frugem Ecclesiae, segetem conjugii replentem mundi horrea, ac veluti maritæ vineæ fetibus torcularia Domini Jesu redundantia, in quibus fidelis conjugii fructus exuberat.

18. ^c Sponsa desiderii sui copiam adepta, loquitur ad Sponsum: *Veni, frater meus, exeamus in agrum, requiescamus in castellis, diluculo surgamus ad vineas*. Advertis quemadmodum Sponsa Verbum invitet Dei, ut veniat in terras et tollat peccata mundi. Ager hic erat ante desertus, sentibus nostrorum squalidus delictorum, horridus spinis. Castellum erat in quo religatus Adam perpetuo suæ posteritatis hæredes stringebat exsilio. Illo ergo ducit Ecclesia Christum,

^a Lib. de Isaac, cap. 8, num. 67 et seq.

^b Lib. de Virginitate, cap. 6, num. 34.

^c In psal. cxviii, serm. 10, num. 23 et seq.

ut Adam liberet. Deinde exsilibus absolutis, cœpit A mundi istius ager idoneos habere cultores : et qui erat ante jejunos, factus est vitis æternæ **1612** plantatione secundus. Nec sic tamen spiritalibus læta palmitibus evagatur, sed ad has vineas vocat Christum, ubi psallentes sint et orantes, ubi noctibus ac diebus fructus innoxius perseveret.

19. (Vers. 12.) *Ibi, inquit, dabo ubera mea, ibi mandragoræ dederunt odorem.* Plerique discernunt quemdam inter mandragoras sexum; ut et mares et feminas putent esse, sed feminas gravis odoris. Significat ergo gentes, quæ ante fesebant, cum essent infirmiores evirata quadam imbecillitate perfidix, boni odoris fructus ferre cœpisse, postquam in adventum Domini crediderunt. Legimus etiam quod mandragoras acceperit sancta Rachel a sore sua Lia, ut concederet ei illa nocte dormire cum sancto Jacob. Mandragoras Ruben primogenitus attulerat matri suæ Liæ, quæ lippientibus oculis, Synagogæ figuram accepit; quia Christi gratiam videre non potuit, hebetato debilis mentis obtutu. Quo declaratur quod fructus quos ante Synagoga a primogenito Dei Filio susceperat, Ecclesiæ concessit. Sed quia illius noctis petito concubitu concepit et genuit Lia suæ posteritatis hæredem, implevit mysterium; quoniam credentibus apostolis, reliquiæ Judæorum per electionem gratiæ salvæ factæ sunt, unde ait Ecclesia :

20. (Vers. 13.) *Nova et vetera, frater meus, servavi tibi. Quis dabit te fratrem lactantem ubera matris meæ? Inveniens te foris, osculabor te, et quidem non spernent me. Assumam te et inducam in domum matris meæ, et in secretum ejus quæ concepit me, ibi docebis me.* Habens ergo informationem novarum et veterum Scripturarum, nec despicibilem se sentiens, non solum orationibus in secreto cordis Verbum tenet, verum etiam psallentis chori vocibus, velut quibusdam cum gratiæ oculis osculatur.

21. ^a *Nova et vetera, frater meus, servavi tibi;* hoc est dicere, teneo omnia mandata novi et veteris Testamenti. Sola hoc dicere Ecclesia potest: non dicit alia congregatio, non dicit Synagoga, nec secundum litteram nova tenens; nec secundum spiritum vetera. Non dicit hæresis Manichæa, *Vetera servavi tibi*, quæ prophetas non suscipit. Merito dealbata dicitur, quæ utriusque fulget gratia Testamenti.

22. *Adjuravi vos, filiæ Hierusalem, quod suscitatis et resuscitatis dilectionem usquequo voluerit.* Adhuc quærit suscitantem, et suscitari eam sibi postulat a filiabus Hierusalem, quarum gratia, hoc est, animarum fidelium Sponsus in amorem sui uberiorem desiderat provocari. Dicunt itaque virtutes illæ, quæ portas custodiunt cœli.

CAPUT OCTAVUM.

1. (Vers. 5.) ^b *Quæ est quæ hæc ascendit candida, innitens super fratrem suum?* Quomodo ea quæ posuit

^a In psal. cxviii, serm. 22, num. 33.

^b In psal. cxviii, serm. 14, num. 84.

caput suum super lævam sapientiæ, ut aperiret manus pauperi ad subveniendum inopi; partitis aut dederit sibi, non invasis atque direptis divitiis uteretur, quæ gloriæ cupida bonis etiam operibus acquisivit, ac inani sæcularis jactantia ambivit dignitatis, hoc est enim caput suum, et quoddam sensuum principatum supra manum sapientiæ constituere. Ea, inquam, anima meritis ascendit albensibus, ex isto vitæ hujus ut plerique habent deserto, ad illum florentem semper locum jucunditatis æternæ.

2. Istæ sunt virtutes, quæ et in Esaie libro dicuntur *Quis est iste qui advenit de Edom, rubor vestimentorum ex Bosor, sic speciosus in stola (Esaï. lxiii. 1).* Istæ, inquam, sunt quæ mirantur ex isto confragos scopulosoque deserto aliquam ascendere animam posse, sine magnorum labe vitiorum; et ideo gratulantur repertam, quæ vestimenta innocentæ naturalis non polluerit atramento insipientiæ sæculæ, sed magis sapientiæ spiritualis et gratiæ candore mundavit. Admirantur filiæ Hierusalem, sanctæ animæ patriarcharum et prophetarum, veterumque justorum, vel cœlestes potentix dicentes: ^c *Quæ est quæ ascendit dealbata innitens super fratrem suum?* Hoc est, talibus solemnitatibus fulget Ecclesia, quæ ante per diem fusca erat, jam splendet in noctibus, et relucet. Ipse quoque Dominus tanto muneris psallentium delectatus ait :

3. (Vers. 6.) *Pone me ut signaculum super os tuum, ut sigillum super brachium tuum; quia valida est ut mors charitas, durus 1613 sicut inferi, zelus tuus Alæ ejus, alæ ignis, et flammæ. Aqua multa excludit non poterit charitatem, et flumina non obruent eam.* Quis vidit tantam devotionem Ecclesia, idoneos putat esse jam populos, qui in corde nostro et in brachio signaculum ejus portare possimus. Ipsum enim Patet signavit Deus, et qui testimonium ejus accepit, signavit quia Deus verax est; et ideo operantes cibum permanentem in vitam æternam, signati sunt ad imaginem et similitudinem Christi, qui est imago invisibilis Dei. Sicut ergo Deus verax est; et tu signa in tuo sensu et opere veritatem; ut os tuum non loquatur mendacium, manus tuæ non operentur opera hominum, quæ sunt fallacis istius mundi: sed illa quæ Dei sunt, ut pauperibus largiantur, debiles sublevent, mortuos honorent tumulis sepulturæ. His operibus charitas quæritur, ut nemo possit a Christo vel periculo mortis avelli; unde ille ait: *Quis nos sperabit a Christo? Tribulatio, an angustia, an persecutio (Rom. viii, 35)?* Et infra: *Confido enim quia neque mors, neque vita, neque angeli (Ibid.).*

4. Ea specie etiam zelus durus est charitatis, et alæ ejus alæ ignis. Habet alas sicut columbe, sunt enim pennæ columbæ deargentatæ, quibus evolat qui diligit, dicens: *Ecce elongavi fugiens, et mansi in solitudine (Psal. lrv, 8).* Sed alæ charitatis alæ sunt ignis, quibus dilectionis inflammat ardore.

^c In psal. cxviii, serm. 10, num. 27 et seq.

rem. Hoc vapore fecit Dominus ferventes Angelos A suos spiritus, et ministros suos ignem urentem, sed non exurentem. Legimus et alam templi, supra quam diabolus tentans, fecit ascendere Salvatorem, quæ erat in templi culmine (*Matth. iv, 5*). Sunt ergo fastigia pietatis, sunt culmina charitatis, quæ vaporem gratiæ pectoribus humanis adolere consueverunt; ut multa aqua extinguere atque excludere non queat charitatem, et flumina eam sæcularium tempestatum nulla concludant. Diximus quia charitas excludit timorem, non diximus quod excludit omnem perturbationem; etenim qui Deum diligit, profunda est ei confirmata mentis tranquillitas.

5. (Vers. 7.)^a *Aquæ, inquit, multæ non poterunt excludere charitatem, et flumina non inundabunt ipsam.* Multa aqua diversarum est passionum, et flumina sæcularium cupiditatum corporalibus motibus incitata, quæ tamen murum charitatis subvertere non possunt. Ideoque charitate fundatus dicit: *Torrentem pertransiit anima nostra (Psal. cxiii, 5).* Numquid aqua maris excludere Moysis potuit charitatem? Et ut secundum litteram tibi psalmodum series suffragetur, nempe diligens Deum, tutum sibi credidit iter esse per maria: qui autem non dilexerunt Deum, hi demersi fluctibus, dignum sacrilegii sui exitum pertulerunt.

6. (Vers. 5.)^b *Quæ est hæc quæ ascendit, innitens super fratrem suum? Superius dixerunt, Quænam est hæc prospiciens tanquam dituculum, speciosa sicut luna, electa ut sol?* Hic plus quod adijceretur, inventum est, eo quod Verbo Dei innixa ascenderat; perfectiores enim supra Christum recumbunt, sicut et Joannes in Christi pectore recumbebat. Ita ergo et hæc vel incumbebat in Christum, vel supra ipsum se reclinabat: aut certe quoniam de nuptiis loquimur, jam quasi tradita in Christi dextera, in thalamum ducebatur Sponso. Et quia jam copula charitatis est, blanditur ei sponsus, et dicit:

7. *Sub arbore malo elevavi te, illic parturivit te mater tua, illic parturivit te quæ peperit te.* Bona anima quæ requiescit sub arbore fructuosa, et maxime boni odoris. Nam si Nathanael bonus, in quo dolus nullus erat, sub arbore sci visus est; utique bona anima, quæ sub arbore mali elevata est a Sponso suo. Plus est enim elevari, quam videri: plus etiam a sponso elevari. Nam etsi Nathanael videbatur sub arbore, tamen anima ejus sponsa non erat; quia occulte veniebat ad Christum, quia verebatur Judæos. Non erat speciosa sicut luna, electa ut sol, quæ erat in umbra; quia quæ sponsa per diem nubit, publice confitetur. Ideo ista sub arbore mali, illa sub ficu; quia hæc confessionis suæ odorem diffundebat longius, illa habebat puritatis innocentiae suavitatem, flagrantiam spiritus non habebat.

8. *Illic, inquit, parturivit te mater tua, illic parturivit te quæ peperit te;* ibi enim nascimur, ibi renas-

cimur. Parturiuntur autem in quibus imago Christi formatur, unde **1614** et Paulus ait: *Filioli quos ego parturio, donec formetur Christus in vobis (Galat. iv, 19).* Parturivit enim qui in utero accipit spiritum salutis, et aliis infundit. Unde quoniam jam formatus in hac erat Christus, ait:

9. (Vers. 6.) *Pone me ut signaculum in cor tuum, ut sigillum in brachium tuum.* Signaculum Christi in fronte est, signaculum in corde: in fronte, ut semper confiteamur: in corde, ut semper diligamus: signaculum in brachio, ut semper operemur. Luceat ergo imago ejus in confessione nostra, luceat in lectione, luceat in operibus et factis; ut si fieri potest, tota ejus species exprimat in nobis. Ipse sit caput nostrum, quia caput viri Christus: ipse oculus noster, ut per illum videamus Patrem: ipse vox nostra, per quam loquamur ad Patrem: ipse dextera, per quam Deo Patri sacrificium nostrum offeramus. Ipse quoque est signaculum nostrum, quod est charitatis et perfectionis insigne; quia diligens pater signavit Filium, sicut legimus: *Quem Pater signavit Deus (Joan. vi, 27).* Charitas itaque nostra Christus. Bona charitas, quando obtulit se mori pro dilectis: bona charitas quæ peccatum remisit.

10. Et ideo anima nostra induat charitatem, et charitatem ejusmodi quæ sit valida ut mors; quia sicut mors finis peccatorum est, ita et charitas; quoniam qui diligit Dominum, peccare desinit: *Charitas enim non cogitat malum, neque gaudet super iniquitate, sed omnia sustinet (I Cor. xiii, 5).* Nam qui quæ sua sunt non querit, quomodo aliena quæret? Est et mors illa valida per lavacrum, per quod peccatum omne sepelitur, et culpa dimittitur. Talis erat charitas quam deferebat Evangelica illa mulier, de qua Dominus ait: *Remissa sunt peccata ejus multa, quoniam dilexit multum (Luc. vii, 47).* Est et illa mors sanctorum martyrum valida, quæ culpam abolet superiorem; et ideo valida, cujus non impar est charitas, quæ adæquatur martyrum passioni, ut auferat meritum delictorum.

11. Zelus quoque ut inferi, quoniam qui Dei zelum habet, pro Christo nec suis parcat. Itaque et mortem habet charitas, et zelum habet charitas, et alas ignis habet charitas. Denique Christus diligens D Moysen, in igne ei apparuit. Et Hieremias habens in se donum divinæ charitatis, dicebat: *Et erat ignis inflammans in ossibus meis, et dissolutus sum undique, et ferre non possum (Jerem. xx, 9).* Bona igitur charitas alas habens ignis ardentis, quæ volitat per pectora et corda sanctorum, et exurit quidquid materiale et terrenum est: quidquid vero sincerum est, probat; et quod contigerit, suo igne meliorat.

12. Hunc ignem in terram misit Dominus Jesus, et refulsit fides, accensa est devotio, illuminata est charitas, justitia resplenduit. Hoc igne inflammavit corda apostolorum suorum, sicut testatur Cleophas

^a In psalm. cxviii, serm. 21.

^b Lib. de Isaac, c. 8, num. 72 et seq.

dicens: *Nonne cor nostrum ardens erat in nobis, cum aperiret Scripturas (Luc. xxiv, 52)?* Alæ igitur ignis in flamma, Scripturæ sunt divinæ. Denique aperiebat Scripturas, et ignis exibat, atque audientium corda penetrabat. Et veræ alæ ignis, quia: *Eloquia Domini eloquia casta, argentum igne examinatum (Psalm. xi, 7)*. Cum Paulus quoque assumeretur a Christo, vidit circumfussisse super se lucem, et super eos qui simul erant, cecidit a pavore, et probator resurrexit. Denique apostolus factus est, qui persecutor advenerat. Spiritus quoque sanctus descendit, et replevit totam domum in qua erant pluri-
mi sedentes, et visæ sunt dispersitæ linguæ tanquam ignis. Bonæ alæ, alæ charitatis, vere alæ quæ volitabant per ora apostolorum: et alæ ignis, quia purgatum sermonem loquebantur.

15. His alis evolavit Enoch, raptus ad cælum; his alis evolavit Elias, curru igneo et equis igneis ad superna translatus. His alis Dominus Deus per columnam ignis ducebat patrum plebem. Has alas habuit Seraphim, quando sumpsit carbonem ignis de altari, et tetigit os prophetæ, et iniquitates ejus abstulit, et peccata purgavit. Harum alarum igne purgati sunt filii Levi, et baptizabantur populi nationum, sicut testificatur Joannes, dicens de Domino Jesu: *Ipse vos baptizabit in spiritu et igne (Matth. iii, 11)*. Merito uri renes suos volebat et cor suum David, quia alas igneas charitatis sciebat non esse metuendas. Merito Hebræi pueri in fornace ardenti non sentiebant ignis incendia, quia charitatis eos flamma refrigerabat. Et ut plenius cognoscamus **1615** quia alas habet perfecta charitas, audisti dudum dicentem: *Quoties volui congregare filios tuos, sicut gallina congregat pullos suos sub alas suas (Matth. xxiii, 27)*.

17. Sumamus igitur has alas, quæ sicut flammæ ad superiora dirigunt. Exuat unusquisque animam suam involueris sordidioribus, et quasi aurum igne approbet deterens luto. Sic enim purgatur anima, veit aurum optimum. Pulchritudo autem animæ sincera virtus et decor, verior cognitio supernorum; ut videat illud bonum ex quo pendent omnia, ipsum autem ex nullo. Eo igitur vivit, atque intellectum accipit. Vitæ enim fons est summum illud bonum, cujus in nobis accenditur desiderium, cui appropinquare et misceri voluptas est: quod ei qui non videt, desiderio est: et ei qui videt, vita est; ideoque universa alia despiciunt, hoc uno mulceantur, et delectantur. Hoc est quod subministrat universam substantiam: ipsum autem manens in semetipso, dat aliis; nihil autem in se ex aliis suscipit, de quo Propheta ait: *Dixi Domino: Deus meus es tu; quoniam bonorum meorum non eges (Psalm. xv, 2)*.

18. *Alæ ejus, alæ ignis.* ^a Omnes oportet per ignem probari, quicumque ad paradysum redire desiderant; non enim otiose scriptum est quod, ejec-

tis Adam et Eva de paradysi sede, posuit Deus a exitu paradysi gladium igneum versatilem. Omnes oportet transire per flammam, sive ille Joannes evangelista sit, quem ita dilexit Dominus, ut de eo diceret ad Petrum: *Si eum volo manere, quid ad te? Tu me sequere (Joan. xxi, 22)*. De morte ejus aliquid dubitaverunt, de transitu per ignem dubitare non possumus; quia in paradiso est, nec reparatur a Christo. Sive ille sit Petrus, qui claves accepit regni cælorum, qui supra mare ambulavit, oportet dici: *Transivimus per ignem et aquam, et eduxisti nos refrigerium (Psalm. lxxv, 12)*. Sed Joanni cito versabitur gladius igneus; quia non invenitur in eum iniquitas, quem dilexit æquitas. Si quid in eo vitæ humani fuit, charitas divina decoxit: *Alæ enim ejus*

B *sicut alæ ignis.* Qui hic habuerit charitatis ignem illic ignem gladii timere non poterit. Ipsi Petro quoties mortem suam pro Christo obtulit, dicit Transi, recumbe. Sed ille dicit: *Ignem nos examinavit, sicut ipse examinavit argentum.*

16. *Alæ ejus, alæ ignis.* ^b Ergo quia volandi nobis data est copia, excitet unusquisque in se gratiam Dei, ac posteriora obliviscens, priora appetens, ad destinata contendant. Procul a militiæ honoribus procul ab æstibus mundi; ne quod fabulæ ferunt actu solis cera resoluta lacreos volatus penna relabente destituat. Nam licet gravitas dictorum alæ poetico tamen sale declarare voluerunt prudentia maturitati tutos esse volatus per cælum; juvenilia vero levitatem obnoxiam cupiditatibus mundi, fluentibus pennis, et per obdvia veritatis meritorum compage resoluta, majore pernicie in terram relabi.

17. Haud facilis volatus omnibus, difficilis est discordantibus in terris animalibus vitæ curæ humanæ est. At si tibi actus nostri ordo convertere videbit et in nobis propheta rotam illam unam super terram, conjunctam animalibus quatuor. Videbit ergo rursus Ezechiel, videt enim adhuc et vigeat vigebit (*Ezech. i, 15 et 16*): videbit, inquam, rotam in medio rotæ, super terram siue offensione labentem. Rota enim super terram, vita est corporis animæ aptata virtutem, et ad evangelicum coherentem cursu formata præceptum. Rota autem in medio rota, velut vita intra vitam, quod sanctorum vita non dissonet; sed qualis fuerit superioris ætatis talis sit et sequentis: vel hoc in hac vita corporis vitæ volvatur usus æternæ. Cum ista congruerit, tunc divina vox resulet, tunc super similitudinem throni similitudo sicut species hominis apparebit. Illic homo Verbum est, quia *Verbum caro factum est (Joan. i, 14)*: hic homo nostrorum est agitator animalium, nostrorum rector est morum, qui pro nostrorum ratione meritorum, aut curram plerumque aut montem ascendit, aut navim.

18. *Pone me* ^c *ut signaculum in cor tuum, ut signi-*

^a In psalm. cxviii, serm. 20, num. 12.

^b Lib. de Virginitate, cap. 18, num. 116 et seq.

^c In psalm. cxviii, serm. 22, num. 34 et seq.

lumi in brachium tuum, quæ nova et vetera servasti mihi. Signaculum meum es, ad imaginem meam es et similitudinem. Fulget in te imago justitiæ, imago sapientiæ, imago virtutis. Et quia imago Dei in corde tuo est, sit et in operibus tuis: sit effigies Evangelii in tuis factis, ut in tuis moribus mea præcepta custodias. Effigies Evangelii erit in te, **1616** si percutienti maxillam, alteram præbeas, si diligas inimicum tuum, si crucem tuam tollas, et me sequaris. Ideo crucem ego pro te portavi; ne tu propter me portare dubitares. Audierunt hoc filia Hierusalem, quod jam Dominus Deus Ecclesiam sibi copulabat: et quia considerantes magnitudinem Verbi, impares se tantis nuptiis æstimabant; ne forte tantæ copulæ pondus sustinere non possent, excusant dicentes:

19. (Vers. 8.) *Soror nostra parvula, et ubera non habet.* Sic enim qui volunt differre nuptias, excusare consueverunt, ut prætendant immaturæ ætatis infirmitatem, et astruant quod ubera non habeant, quæ nubilis significant tempus ætatis. Hoc solet symbolum commune omnibus virginibus esse nupturis; ut cum ubera cœperint eminere, tunc conjunctioni habiles judicentur. Turbatæ igitur, quod studio dilectionis urgeat nuptias Sponsus, dicunt:

20. *Quid faciemus sorori nostræ, in die qua loquetur in ea,* vel ut Symmachus, *qua loquetur ei?* Hoc est, in sponsalium celebritate solet fieri collocutio, et confirmatio nuptiarum. Quid ergo faciemus, dicunt turbatæ, quia urget conjunctio spiritualis? A tantis nuptiis excusare non possunt; nemo enim est qui copulam vel animæ et spiritus, vel Christi et Ecclesiæ non beatam putet. Sed quia plenitudo Verbi vel Spiritus sancti vibrat et fulget, et nihil est quod illis possit æquari; ideo differre desiderant, ut illa dilatione vel anima, vel Ecclesia possit esse perfectior. Dicunt ergo:

21. (Vers. 9.) *Si murus est, ædificemus super eum receptacula argentea: et si janua est, sculpsimus super eam tabulas cedrinas.* Murus est anima sancti. Habet et Ecclesia muros suos, quæ jam perfectior dicit: *Ego civitas munita* (Esai. xxvii, 3). Hic est murus, qui habet duodecim portas apostolicas, per quas populo nationum patet ingressus in Ecclesiam. Sed murus quamvis ambitum totius orbis includat, tunc tamen est munitior, cum receptacula habuerit præparata, in quibus propugnatores urbis tutum spectandi ac tuendi possint habere subsidium. Sed quia rationalis hæc civitas est, et omnis spes ejus in Dei Verbo est, non ferrea, sed argentea ei propugnacula requiruntur, eloquiis cœlestibus magis quam corporeis voluptatibus hostiles impetus repulsare consueti.

22. *Et fuit præsidio, eo splendore fulgens, habilior Christi copulæ judicatur.* Et quia janua Christus est, qui ait: *Per me si quis introierit, salvabitur* (Joan.

x, 9); et ecclesia janua nuncupatur, quia per ipsam patet populis aditus ad salutem. Sed ne hæreticorum corruptatur tincis aut vermibus, dicunt filia Hierusalem, vel angeli, vel animæ justorum: *Ædificemus super eam tabulas cedrinas*, hoc est, fidei sublimis bonum odorem. Est enim suavis hujus materiæ odor, quam non vermis, non tinea corrumpat. Ideo hujus materiæ usus eligitur tectorum fastigiis elevandis formandisque litterarum elementis, quibus ætas puerilis ad studium liberalis eruditionis imbuitur. Est ergo materia ista sublimis ad gratiam, levis ad onus, suavis ad odorem, utilis ad instrumentum scientiæ, habilis ad ministerium cognitionis æternæ. Sed quemadmodum Sponsam suam diligens Christus urgebat ad copulæ spiritualis solemnitatem; ita et Ecclesia Verbi decore jam capta, festinabat ad nuptias. Ideoque morarum et dilationis impatiens, quas filia Hierusalem innectere gestiebant, dicit:

23. (Vers. 10.) *Ego murus, et ubera mea turres.* Hoc est, nolite dubitare utrum murus sim; illæ enim dixerant: *Si murus est*; ego, inquit, murus sum, et non parva ubera habeo, sed ut turres ubera mea sunt. Quomodo dicitis, quia non habeo ubera? Sensus habeo ut turres sapientiæ, in quibus est abundantia, sicut scriptum est: *Et abundantia in turribus tuis* (Psalm. cxxi, 7). His uberibus, id est, sensibus, habilem se tantis nuptiis æstimabat. Sed filia Hierusalem adhuc non poterant æstimare, quia sensuum ejus abundantiam non videbant. Et addidit:

24. (Vers. 11.) *Ego eram in oculis ejus tanquam inveniens pacem*; hoc est, deliberatis de meis sensibus, cum pacem Dei invenerim, quæ exsuperat omnem mentem, et custodit corda et sensus in Christo Jesu. Talis, inquit, eram in oculis sponsi, qualis quæ habet pacem; scriptum est enim: *Qui recte quarunt pacem, gaudebunt.*

1617 25. (Vers. 12.) *Ego, inquit, civitas munita, ego civitas obsessa* (Esai. xxvii, 3). His munitur muris, his obsessa defenditur. Et vere murus anima, quæ prætenditur in castris. Unde et ipsa ait in Canticis: *Ego murus, et ubera mea sicut turres* (Vers. 10). Bonus murus quem pinxit Dominus, sicut ipse ait: *In manibus meis pinxi muros tuos, et in conspectu meo semper* (Esai. xlix, 16). Bona anima quæ habet speculatorem Deum, et in manibus ejus est; sicut anima prophetica, quæ in manus Dei commendatur ut spiritus (Psal. xxx, 6), et quæ in conspectu Dei est: *Oculi enim Domini super justos*; sicut et ipse ait: *Ego eram in oculis ejus tanquam inveniens pacem.* Bonas turres habet, quæ habet et de intelligibilibus verbum, et de moralibus disciplinam. ^b Festinantibus igitur dilecto atque dilecta, celebrata conjunctio spiritualis est, mutuo expetita consensu. Ideoque tamquam nuptiale canens carmen, exsultavit Spiritus in propheta dicens:

et seq.

^a Lib. de Bono mortis, c. 5, num. 18.

^b In psal. cxviii, serm. 22, num. 40, in fin., 41

26. (Vers. 11.) *Vinea facta est Salomoni in Beelamon, dedit vineam suam iis qui servant.* Clamant ergo Spiritus, Plantata est congregatio populorum, sed vitis æternæ radice fundata, et spiritalia sub jugum Verbi corde mansueto corda subiecit. Plantata autem est in multitudine nationum. Hoc enim intelligendum *Beelamon*, Symmachus, Aquila, aliæque translationes græco sermone docuerunt. Repudiata est vetus copula quæ fructum afferre non poterat, data est vinea novis fidelibusque cultoribus, qui non solum facere fructum possent, sed etiam custodire. Una igitur ovis erravit, sed revocata totius spatia orbis implevit. Unam ovem error abduxerat, sed multitudinem populorum Domini gratia congregavit. Erravit homo, sed in Ecclesia jam murus est et murus validus. Erravit Adam, murus est David, qui mandata Dei oblitus non est. Custodita igitur et vallata hæc vinea munimine spiritali, mille fructus dat Christo, ducentes autem fructus custodibus; ideoque ait Ecclesia:

27. (Vers. 12.) *Vitis mea in conspectu meo mille Salomoni, et ducenti servantibus fructum.* Perfectio et plenitudo Christi est portio parvulorum. Habes hoc mysterium in Genesi, ubi quinque partes Benjamin fratri juniore tribuit Joseph, singulas reliquis fratribus (Gen. XLIII, 34). Domino igitur quinque sensuum portio et prærogativa defertur, quam illi utique tribuit ipse quem diligit, sicut dilexit et Paulum, cui dedit ad gentes evocandas sapientiæ principatum. ^a Facessat hic sacris virginibus metus, quibus tanta præsidia tribuit primum Ecclesia, quæ teneræ proles sollicita successu, ipsa quasi murus abundantibus in modum turrium excrescit uberibus: donec, soluto obsidionis hostillis incursu, pacem validæ juventuti maternæ præsidio virtutis acquirat. Unde et Propheta ait: *Fiat pax in virtute tua, et abundantia in turribus tuis (Psal. cxxi, 7).*

28. (Vers. 13.) ^b *Qui sedes in hortis, amici intendentes voci tuæ, vocem tuam insinua mihi.* Ideoque hæc anima habens gratiam suorum uberum, ingreditur in hortos, et inveniens illic Sponsum sedentem et disputantem cum amicis, ait: *Qui sedes in hortis, vocem tuam insinua mihi:* mihi, inquit, non amicis.

29. ^c *Qui sedes in hortis, amici intendentes voci tuæ, vocem tuam insinua mihi.* Delectabatur enim quod in hortis Christus sedebat, et in hortis positi amici intendebant voci ejus: sed quia amici illi de cœlestibus erant, Archangeli vel Dominationes et Throni (homines enim expulsi de paradiso fuerant propter inobedientiam cœlestium mandatorum, atque ideo adhuc Ecclesia vocem ejus audire non poterat, quam cupiebat audire), ideo ait: *Vocem tuam insinua mihi.* Unde et nos si volumus eum in nobis sedere, simus horti clausi atque muniti, feramus virtutum flores, gratiæ suavitatem, ut dis-

^a Lib. 1 de Virg., cap. 8, num. 49.

^b Lib. de Bono mort., c. 5, num. 18.

^c In psal. cxviii serm. 22, num. 43 et seq.

putantem cum angelis Dominum Jesum audire sinus. Sed quia futurum erat, ut cum ad plenitudinem Ecclesia pervenisset, persecutionibus tentaretur; ideo cum Verbi gratia delectaret subito cernit insidias persecutorum: et quæ Sponso quam sibi timeret, aut quia a persecutoribus Christus magis appetitur in nobis, ideo ait:

30. (Vers. 14.) *Fuge, frater meus, et similis capreolæ aut hinnulo cervorum, super montes aromatum.* Propter infirmos fugit, qui tentamenta transferre non possent. Ideo scriptum est, ut de civitatibus ad civitates fugiamus: et si nos in hac civitate fuerint persecuti, fugiamus in aliam. Propter infirmos igitur, ut diximus, fugiat persequentes: fugiat ab infirmis, et transeat ad montes aromatum qui pro martyrio odorem possit beatæ resurrectionis

1618 afferre. Montes aromatum sancti spiritus eos confugit Christus; quia *Fundamenta ejus in montibus sanctis (Psal. lxxxvi, 1).* Ad eos igitur confugit, qui sunt ejus stabilia fundamenta. In nobis fugit illis fida statione subsistit. Mons igitur aromatum Paulus est, qui potest dicere: *Bonus odor sumus Deo (II Cor. ii, 15).* Mons aromatum hinc cujus orationis odor ascendebat ad Dominum: ideo dicebat: *Dirigatur oratio mea sicut incensum in conspectu tuo (Psal. cxl, 2).*

31. Symmachus tamen et Aquila interpretantur quod Christus dicit ad Ecclesiam: *Quæ sedes in hortis* hoc est, jam in hortis sedes, superno digna es paradiso; et ideo *Vocem tuam insinua mihi, cui amici tendunt:* ego quoque eam audire desidero. Capreolæ horti esse Ecclesia, postquam in hortis capta est Christus.

32. *Fuge, frater meus, et similis efficere cervum hinnulo cervi, in montes aromatum.* Serpentinis est invisus colubris, et effugitans canum, atque latrepantibus infestus serpentibus, nescit habitare in sublimitate virtutum, nescit commorari nisi in hortibus Ecclesiæ siliabus, quæ possunt dicere: *Quis enim bonus odor sumus Deo (II Cor. ii, 15).* In quibusdam odor mortis in mortem, in iis qui perierunt: quibusdam odor vitæ in vitam, in iis utique qui odorem resurrectionis Dominicæ vividam sperant. Isti sunt aromatum montes, qui Dominum corpus Jesu acceperunt, et in linteis cum aromaticis ligaverunt. Quicumque enim crediderunt, quod Jesus mortuus est, et sepultus est, et resurrexit, et excelsum veræ cacumen fidei virtutum fastigiis extulerunt. Ubi ergo Christus quaeritur, in peccatorum prudentis scilicet sacerdotis?

33. *Fuge, frater meus. Hortatur ut fugiat Sponso, quia jam sequi poterit ipsa terrena fugientem. Deus ut similis sit damulæ quæ evadit de retibus; vel enim et ipsa fugere, et evolare supra mundum. Fugiamus ergo in patriam verissimam. Illic jam*

^d Lib. de Virginitate, cap. 9, num. 49.

^e Lib. de Bono mort., c. 5, num. 18.

^f Lib. de Isaac., c. 8, num. 78, sub fin., et num. seq.

bis, et pater a quo creati sumus, ubi est Hierusa-
m civitas quæ est mater omnium. Sed quæ est fu-
? Non utique pedum, qui sunt corporis; isti enim
iocumque currunt, in terra currunt, et de solo ad
lum transeunt. Nec navibus fugiamus aut curri-
is, aut equis qui obligantur et cadunt; sed fugia-
mus animo et oculis, aut pedibus interioribus as-
cescamus oculos nostros videre quæ dilucida et
lara sunt, spectare vultum continentiæ et tempe-
antiæ, omnesque virtutes; in quibus nihil scabrum,
aliquid obscurum et tortuosum sit: et seipsum spectet
uis et conscientiam suam, illud oculum mundet;
re quid sordidum habeat. Quod enim videtur, non
lebet dissonare ab eo qui videt; quoniam confor-
nes nos Deus imaginis voluit esse Filii sui.

34. Cognitum igitur nobis est illud bonum, nec
longe est ab unoquoque nostrum: *In ipso enim vivi-
mus, adsumus, et movemur; ipsius enim et genus su-
mus* (Act. xvii, 28), ut Apostolus gentiles voluit mo-
nere. Ipsum est enim bonum quod quærimus, et
solum bonum; nemo enim bonus, nisi solus Deus.
Hic est oculus, qui magnum illum et verum deco-
rem intuetur. Solem nisi sanus et valens oculus
non aspicit, nec bonum potest videre nisi anima

A bona: fiat ergo bonus, qui vult videre Dominum,
et quod est bonum. Hujus boni similes simus, et
secundum id operemur quæ bona sunt. Hoc est bo-
num quod supra omnem operationem est, supra
omnem mentem atque intellectum, ipsum est quod
semper manet, dans vivere et esse omnibus; quia
fons est omnium vitæ Christus, de quo propheta
ait: *In umbra ejus vivemus*. Nunc enim *vita nostra
abscondita in Christo est: cum autem apparuerit
Christus vita nostra, et nos apparebimus cum ipso in
gloria*.

35. Ergo non timeamus mortem; quoniam re-
quies est corporis, animæ autem vel libertas vel
absolutio. Nec vereamur eum qui potest carnem
interficere, animam autem non potest; quia non
timemus eum qui potest vestimentum auferre, non
timemus eum qui potest nostra furari, nos autem
non potest. Nos igitur animæ simus, si volumus
esse Hebræi de iis qui sunt socii Jacob, id est,
imitatores ejus. Nos animæ simus, nostra autem
membra vestimenta sunt: servanda sunt quidem
vestimenta ne scindantur, ne inveterascant: sed ille
magis qui his utitur, servare se debet et custodire.

APPENDIX

AD PRIOREM TOMUM BENEDICTINIANÆ EDITIONIS.

MONITUM EDITORIS.

*Si quis præfationem a Benedictinis posteriori suæ editionis tomo præmissam perlegerit, statim compertum
habebit doctissimos viros non unius generis opera consulto omisisse Ambrosii quidem nomine, sed immerito, ut
ipsis visum est, inscripta. Nos vero, quibus ante omnia cordi est uniuscujusque Patris editionem recudere omnibus
numeris absolutam, quidquid operum vel dubiorum, vel etiam citra controversiam apocryphorum, atque a
Benedictinis aut repudiatorum, aut ne memoratorum quidem, expiscari licuerit, lectori exhibere destinamus, ea
solummodo prætermittimus quæ, Patribus a nostro Ambrosio diversis juxta sanioris criticæ regulas ascripta, inter
illorum opera reperiuntur.*

*Et hæc quidem nobis agredientibus mens primum fuerat quæcumque recensione Benedictiniana superaddidis-
semus ad calcem Operum in unum corpus coadunare: postea vero, materiarum copia quadruplex volumen
exigente, necessitas supervenit nostrorum Addendorum partem priori editionis Benedictiniana tomo subungere,
posteriori vero quod superesset reservare, ne scilicet nimia molis inæqualitate volumina discreparent. His igitur
perpensis, libros de Bello Judaico hic edi curavimus, quos S. Ambrosio Benedictini quidem abjudicant, ascribit
autem Schænemannus, juxta nuperas Mazochii et Gallandi vindicias.*

SANCTI AMBROSII

MEDIOLANENSIS EPISCOPI

DE EXCIDIO URBIS HIÉROSOLYMITANÆ

LIBRI QVINQUE.

PROLOGUS.

Quatuor libros Regnorum quos Scriptura com-
pleta est sacra, et jam ipse stylo brevi prosecutus

PATROL. XV.

usque ad captivitatem Judæorum murique exci-
dium et Babylonis triumphos, historiæ in morem

25